

inštitut za primerjalno pravo

Inštitut za primerjalno pravo pri Pravni fakulteti v Ljubljani

Poljanski nasip 2, 1000 Ljubljana, Slovenija • www.ipp-pf.si

T: +386 1 42 03 119 • F: +386 1 42 03 120 • E: ipp.pf@pf.uni-lj.si

Primerjalnopravna analiza sistemov javnega financiranja kulturnih programov in projektov

NAROČNIK: Republika Slovenija, Ministrstvo za kulturo

AVTORJI: prof. dr. Bojan Bugarič

doc. dr. Matija Damjan

Boštjan Koritnik

Ljubljana, november 2015

POVZETEK

Predmet te študije je analiza pravnega okvira financiranja kulturnih programov in projektov iz sredstev državnega proračuna v Avstriji, Finski, Franciji, Irski, Nemčiji in na Nizozemskem. Analiza se osredotoča na vprašanje, ali o javnem financiranju kulturnih dejavnosti odločajo državni organi na podlagi lastne presoje ali pa razdelitev sredstev opravi od države neodvisno strokovno telo. Načelo neodvisnosti se je najprej uveljavilo v anglosaškem svetu, na evropskem kontinentu pa je tradicionalno prevladoval model neposrednega državnega upravljanja in financiranja kulture, najbolj izrazito v Franciji. Sedaj se povsod v Evropi uveljavlja načelo neodvisnosti. Država tako ne določa programa javnih kulturnih institucij (gledališča, filharmonije, muzeji itd.), ampak programske odločitve prepušča njihovim strokovnim oziroma umetniškim telesom. Tudi v ureditvah, kjer minister neposredno odloča o imenovanju odgovornih oseb ali o dodelitvi sredstev, se pri odločitvi opre na nasvet strokovnih svetovalnih teles. Na področju subvencioniranja kulturnih dejavnosti nevladnih organizacij in posameznikov je opazen jasen trend, da denar iz fiskalnih virov razdeljuje samostojna fundacija ali druga podobna organizacija, v kateri vsebinske odločitve o izbiri prejemnikov opravijo strokovna telesa. V takšna telesa se imenuje ljudi, ki uživajo zaupanje v družbi zaradi svojih dosežkov na področju kulture, umetnosti in širše v družbi. Glede na to, da je v Sloveniji prisotno precejšnje nezaupanje v (politično in drugačno) neodvisnost strokovnih teles, je v sklepnem delu študije po finskem zgledu predlagano, naj bo nacionalni svet za kulturo tisti, ki imenuje strokovne svete za posamezna področja kulture, ti pa opravijo vsebinsko izbiro na razpisih za dodelitev sredstev.

KAZALO

1	UVOD	4
2	PRIKAZ SISTEMOV FINANCIRANJA V IZBRANIH DRŽAVAH	5
2.1	AVSTRIJA	5
A.	<i>Splošno o financiranju kulture v Avstriji</i>	5
B.	<i>Financiranje javnih kulturnih institucij</i>	7
C.	<i>Financiranje nevladnih organizacij in posameznikov</i>	15
2.2	FINSKA	27
A.	<i>Splošno o financiranju kulture na Finskem</i>	27
B.	<i>Financiranje javnih kulturnih institucij</i>	29
C.	<i>Financiranje nevladnih organizacij in posameznikov</i>	33
2.3	FRANCIJA	39
A.	<i>Splošno o financiranju kulture v Franciji</i>	39
B.	<i>Financiranje javnih kulturnih institucij</i>	41
C.	<i>Financiranje nevladnih organizacij in posameznikov</i>	49
2.4	IRSKA	54
A.	<i>Splošno o financiranju kulture na Irskem</i>	54
B.	<i>Financiranje javnih kulturnih institucij</i>	57
C.	<i>Financiranje nevladnih organizacij in posameznikov</i>	62
2.5	NEMČIJA	67
A.	<i>Splošno o financiranju kulture v Nemčiji</i>	67
B.	<i>Financiranje javnih kulturnih institucij</i>	68
C.	<i>Financiranje kulturnih institucij lokalnih skupnosti, nevladnih organizacij in posameznikov</i>	73
2.6	NIZOZEMSKA	78
A.	<i>Splošno o financiranju kulture na Nizozemskem</i>	78
B.	<i>Financiranje javnih kulturnih institucij</i>	81
C.	<i>Financiranje nevladnih organizacij in posameznikov</i>	85
2.7	PRIMERJALNA SHEMA SISTEMOV FINANCIRANJA KULTURE	89
3	MOŽNOSTI DRUGAČNE UREDITVE SISTEMA FINANCIRANJA KULTURE V SLOVENIJI	96
3.1	SPLOŠNO O POSREDNI REGULACIJI	96
A.	<i>Značilnosti upravnih agencij</i>	96
B.	<i>Trendi na področju posredne regulacije v Evropi</i>	98
3.2	O POSREDNI REGULACIJI (ARMS' LENGTH PRINCIPLE) NA PODROČJU KULTURE	100
A.	<i>Uveljavitev sistema posrednega financiranja</i>	100
B.	<i>Prednosti posrednega načina financiranja kulture</i>	101
3.3	POMANJKLIVOSTI OBSTOJEČEGA SISTEMA FINANCIRANJA KULTURE V SLOVENIJI	102
A.	<i>Značilnosti obstoječe ureditve</i>	102
B.	<i>Prednosti in slabosti obstoječe ureditve</i>	103
3.4	MOŽNE REŠITVE ZA IZBOLJŠAVO SISTEMA	104

1 UVOD

Ta študija je bila pripravljena po naročilu Ministrstva za kulturo Republike Slovenije, njen predmet pa je analiza temeljnih pravnih okvirov sistemov javnega financiranja kulturnih programov in projektov iz sredstev državnega proračuna v izbranih evropskih državah – Avstriji, Finski, Franciji, Irski, Nemčiji in na Nizozemskem. Poudarek raziskave je bil zlasti na vprašanju, ali se kulturne dejavnosti financira na podlagi načela neodvisnosti (ang. *arm's length principle*) ali odvisnosti (ang. *short arm principle*). Prvo načelo pomeni, da o financiranju odloča od države neodvisno telo (npr. agencija) na podlagi mnenj strokovnih komisij, drugo pa, da odloča minister oz. uradništvo na podlagi lastne presoje.

Raziskava zajema načine financiranja stalnih kulturnih ustanov in institucij (stalna gledališča, filharmonije, muzeji itd.) na eni strani ter nevladnih organizacij in posameznikov na drugi strani. Pri stalnih kulturnih institucijah je poudarek analize na vprašanju, kakšen je vpliv države na oblikovanje organov upravljanja in nadzora v teh institucijah in kakšen je vpliv države na delovanje in program teh institucij prek sistema financiranja. Pri nevladnih organizacijah in posameznikih je poudarek analize na vprašanju, v kakšnih pravnih oblikah se izvajajo finančne podpore države oziroma lokalnih skupnosti za tovrstne kulturne oblike (razpisi za posamične projekte ali večletno financiranje), kateri organ in v kakšni sestavi sprejema odločitve ter na podlagi kakšnih meril.

V zadnjem delu študije so ob upoštevanju primerjalnopravnega prikaza analizirane prednosti in slabosti posameznega načina financiranja z vidika omogočanja objektiviziranosti in fleksibilnosti postopkov sofinanciranja in z vidika zagotavljanja učinkovitega razmerja med nalogami, ki se opravljajo neposredno na ministrstvu, in nalogami, ki jih opravljajo drugi organi. S tega vidika so prikazane tudi nekatere slabosti oziroma pomanjkljivosti obstoječega slovenskega sistema financiranja kulturnih dejavnosti. Na podlagi te analize in ob upoštevanju ciljev regulacije, ki jih želi doseči naročnik, je pripravljen predlog možnih rešitev za izboljšavo sistema javnega financiranja kulturnih programov in projektov v Republiki Sloveniji.

2 PRIKAZ SISTEMOV FINANCIRANJA V IZBRANIH DRŽAVAH

2.1 AVSTRIJA

A. SPLOŠNO O FINANCIRANJU KULTURE V AVSTRIJI

a) Glavne značilnosti financiranja kulture

V Avstriji se financiranje kulture in umetnosti iz zveznih sredstev obravnava ločeno. Kultura se na zvezni ravni financira na podlagi načela odvisnosti (ang. *short arm principle*), kar pomeni, da o financiranju odloča zvezni kancler oz. uradništvo na podlagi lastne presoje. Prejemniki teh sredstev so večinoma institucije, katerih ustanovitelj je subjekt javnega prava. O financiranju umetnosti pa odloča zvezni minister, pristojen za umetnost, na podlagi mnenj neodvisnih strokovnih svetovalnih odborov oz. žirij. Ta sredstva so namenjena pravnim osebam zasebnega prava in samostojnim kulturnim ustvarjalcem.

Leta 2012 je Avstrija 0,79 % BDP namenila financiranju kulture. V spodnjih tabelah so predstavljeni nekateri statistični podatki financiranja kulture v Avstriji.

Tabela 1: Izdatki za kulturo zvezne države v letih 2005 do 2013 po glavnih kategorijah¹

Področje financiranja	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
v milijon evrih									
Skupaj	714,26	710,67	742,83	766,24	818,25	811,46	820,95	839,66	826,33
Muzeji, arhivi, znanost	118,92	116,42	119,10	123,11	147,59	137,46	155,68	142,48	146,67
Stavbna kulturna dediščina	105,93	99,27	106,48	102,73	105,63	96,27	84,39	85,04	67,05
Nega običajev	0,41	0,50	0,45	0,50	0,42	0,46	0,50	0,51	0,51
Literatura	8,15	7,96	8,47	8,88	9,19	9,12	9,06	9,09	9,24
Knjižnice	19,00	18,84	18,90	21,00	23,21	21,87	21,49	21,65	21,59
Tisk	15,65	15,68	15,68	15,55	15,55	15,59	12,46	9,62	10,15
Glasba	8,86	9,31	9,90	9,66	9,72	9,50	7,86	8,70	7,28
Uprizoritvena umetnost	178,51	175,78	176,01	179,18	181,65	182,55	181,80	198,64	188,34
Likovna umetnost, fotografija, arhitektura, oblikovanje	8,87	9,10	8,72	9,04	8,99	9,23	9,03	9,15	8,88
Film, kino, video	15,96	16,03	19,07	23,24	21,86	22,61	31,84	27,60	35,45
Radio in televizija	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kulturne iniciative, centri	5,96	5,81	5,88	6,31	6,49	6,54	6,37	6,51	6,47
Izobraževanje, izpopolnjevanje	182,46	184,87	207,06	215,35	235,57	250,64	244,23	258,77	266,93
Izobraževanje odraslih	0,11	0,11	0,11	0,11	0,11	0,11	0,11	0,11	0,11
Mednarodna kulturna izmenjava	25,04	26,07	27,07	28,90	25,99	27,52	26,87	30,23	25,95
Velike prireditve	13,71	19,28	12,56	12,77	16,41	11,41	13,11	14,44	15,20
Drugo	6,80	5,66	7,37	9,90	9,87	10,57	16,16	17,12	16,51

¹ Vir: Statistično poročilo za kulturo za leto 2013, dostopno na spletni strani avstrijskega statističnega urada: http://www.statistik.at/web_de/statistiken/menschen_und_gesellschaft/bildung_und_kultur/kultur/index.htm

Tabela 2: Kulturni izdatki zvezne države in dežel v letih 2012 in 2013²

Področje	2012		2013	
	Zvezna država	Zvezne dežele	Zvezna država	Zvezne dežele
v milijon evrih				
Kultura	851,73	1.028,94	837,91	1.031,92

b) Opredelitev javnega interesa oziroma javne službe

S posameznimi področnimi zakoni je poseben pomen in javni interes na zvezni ravni dodeljen nekaterim muzejem, gledališčem in avstrijski nacionalni knjižnici (*Österreichische Nationalbibliothek*, v nadaljevanju ÖNB).

Javna služba zveznih muzejev ter njihov pomen sta opredeljena v Zakonu o zveznih muzejih (*Bundesmuseen-Gesetz 2002, BGBl. I Nr. 14/2002*, v nadaljevanju BMG2002), in sicer so to kulturne institucije, ki v okviru stalnega družbenega diskurza zbirajo, konzervirajo, znanstveno obdelujejo, dokumentirajo in zagotavljajo dostopnost širši javnosti njim zaupanih pričevanj zgodovine in sedanosti na področju umetnosti, tehnike in narave oziroma znanosti. So kraj živahne in sodobne analize zbirk gradiva (*Sammlungsgut*). Zvezni muzeji so namenjeni temu, da povečujejo in ohranjajo zbirke gradiv, ki so jim bile zaupane, in da jih predstavijo javnosti na tak način, da v njej prebudi razumevanje razvoja in povezav med družbenimi, umetnostnimi, tehnološkimi, naravnimi in znanstvenimi pojavi. Kot pomembne kulturne institucije v Avstriji so pozvane, da obogatijo avstrijsko kulturno življenje, da kulturno ustvarjalnost sedanosti, trenutni razvoj tehnologije in spremembe v naravi registrirajo in njih pričevanja usmerjeno zbirajo ter zbirke nenehno dopolnjujejo. Posebni namen delovanja posameznega muzeja pa se določi v podzakonskem aktu (*Museumsordnung*), ki ga izda minister. Navedeno na zvezni ravni skladno z BMG2002 izpolnjujejo naslednji muzeji:

- *Albertina*,
- *Kunsthistorisches Museum z Weltmuseum Wien in Theatermuseum Wien (KHM-Museumsverband)*,
- *Österreichische Galerie Belvedere*,
- *MAK - Österreichisches Museum für angewandte Kunst*,
- *Museum moderner Kunst Stiftung Ludwig Wien (MUMOK)*,
- *Naturhistorisches Museum Wien* in
- *Technisches Museum Wien z Österreichische Mediathek*.

V povezavi s knjižnim gradivom je na podoben način določen namen delovanja nacionalne knjižnice – ÖNB, ki je opredeljena kot mesto duhovno-kulturne identitete Avstrije, prizorišče kulturnih srečanj in znanstvenega diskurza, ki v svojih zbirkah hrani edinstvene vire o svetovni kulturni dediščini.

² Prav tam.

Na področju uprizoritvene kulture določa Zvezni zakon o novi organizaciji zveznih gledališč (*Bundesgesetz über die Neuorganisation der Bundestheater – Bundestheaterorganisationsgesetz, BGBl. I Nr. 108/1998*, v nadaljevanju BThOG), da predstavljajo reprezentativne odre Avstrije in igrajo pomembno vlogo v avstrijskem kulturnem življenju naslednje ustanove:

- *Wiener Staatsoper*,
- *Wiener Volksoper*,
- *Burgtheater* in *Akademietheater*.

Njihove kulturno politične naloge so skrb za klasično nemško in mednarodno gledališko umetnost in kulturo; spodbujanje sodobnih in inovativnih trendov s posebnim poudarkom na avstrijskem umetniškem ustvarjanju in njegovi krepitvi v mednarodnem prostoru; načrtovanje sporedov v smeri, da ti vključujejo po obliki in vsebini inovativno in pluralistično ponudbo kot tudi umetniško drzne produkcije, upoštevajoč vidike umetniškega izobraževanja otrok in mladine; zagotavljanje možnosti dostopa do umetniških odrskih del za celotno avstrijsko občinstvo, tudi z uporabo elektronskih in drugih medijev v luči novega razvoja medijev; mednarodno zastopanje avstrijske odrske umetnosti. Za vsako od v zakonu urejenih institucij so določena še posebna načela za oblikovanje njihovih repertoarjev glede na njihove posebne javne vloge.

Iz zveznih sredstev se lahko financirajo tudi druge storitve, ki so primerne za subvencioniranje, in sicer so to tiste, na katerih obstaja znaten javni interes. Takšno subvencioniranje je v Avstriji na splošno urejeno z Uredbo zveznega ministra za finance o splošnih okvirnih smernicah za dodeljevanje subvencij iz zveznih sredstev (*Verordnung des Bundesministers für Finanzen über Allgemeine Rahmenrichtlinien für die Gewährung von Förderungen aus Bundesmitteln*, BGBl. II Nr. 208/2014, v nadaljevanju ARR 2014). ARR 2014 opredeljuje, da znaten javni interes obstaja, če storitev pripomore k varovanju ali povečanju skupnega dobra, k dvigu meddržavnega in mednarodnega ugleda Republike Avstrije, k napredku z duhovnega, fizičnega, kulturnega, socialnega in ekonomskega vidika ali k varstvu okolja in podnebja.

Na področju kulture obstaja javni interes na zvezni ravni predvsem za regionalne muzeje, aktivnosti narodne kulture in sistem javnih knjižnic.

B. FINANCIRANJE JAVNIH KULTURNIH INSTITUCIJ

a) *Pravni status javnih kulturnih institucij*

S ciljem zagotoviti večjo stopnjo avtonomije javnim kulturnim in znanstvenim institucijam so bile v preteklih letih na zvezni ravni izvedene nekatere, tudi statusno pravne, reforme. Reforme niso bile usmerjene v poenotenje organiziranosti javnih institucij na področju kulture, zato obstajajo različne statusno pravne oblike, ki so predstavljene v nadaljevanju.

Zgoraj navedene kulturne institucije posebnega javnega interesa na zvezni ravni, ki se ukvarjajo z uprizoritvenimi dejavnostmi, so organizirane kot gospodarske družbe, in sicer kot družbe z omejeno odgovornostjo.

BThOG daje v prvem odstavku 3. člena pooblastilo zveznemu kanclerju, da v soglasju z zveznim ministrom za finance ustanovi naslednje družbe z omejeno odgovornostjo z osnovnim kapitalom 2 milijonov šilingov:

- Holding zveznih gledališč, družba z omejeno odgovornostjo (*Bundestheater-Holding Gesellschaft mit beschränkter Haftung - Bundestheater-Holding GmbH*)
- Burgtheater, družba z omejeno odgovornostjo (*Burgtheater Gesellschaft mit beschränkter Haftung - Burgtheater GmbH*)
- Wiener Staatsoper, družba z omejeno odgovornostjo (*Wiener Staatsoper Gesellschaft mit beschränkter Haftung - Wiener Staatsoper GmbH*)
- Volksoper Wien, družba z omejeno odgovornostjo (*Volksoper Wien Gesellschaft mit beschränkter Haftung - Volksoper Wien GmbH*)
- ART for ART Theaterservice, družba z omejeno odgovornostjo (*ART for ART Theaterservice Gesellschaft mit beschränkter Haftung - ART for ART Theaterservice GmbH*).

Družba *ART for ART Theaterservice GmbH*, ki za druge gledališke družbe opravlja servisne storitve, zlasti pripravo in hrambo scenografije in kostumografije, prodajo vstopnic, elektronsko obdelavo podatkov in upravljanje zgradb, je ustanovila še posebno družbo *ART for ART Kreativ-Werkstätten GmbH*, ki opravlja komercialne kostumografske in scenografske storitve tudi za druga gledališča v Avstriji in po svetu.

BThOG določa, da je Holding zveznih gledališč d.o.o. v 100 % lasti zvezne države in da postane z vpisom preostalih štirih družb z omejeno odgovornostjo (*Burgtheater GmbH, Wiener Staatsoper GmbH, Volksoper Wien GmbH* in *ART for ART Theaterservice GmbH*) v sodni register lastnik vseh poslovnih deležev teh družb. Prenos poslovnih deležev navedenih družb z omejeno odgovornostjo, vključno s Holdingom zveznih gledališč d.o.o., na tretje osebe ni dopusten. Ne glede na to pa BThOG pooblašča zveznega kanclerja, da lahko od 1. septembra 2004 naprej v soglasju z zveznim ministrom za finance na tretje osebe prenese do 49 % poslovnih deležev družbe *Theaterservice GmbH*. Za takšen prenos je potrebno tudi soglasje zvezne vlade. Trenutno ima Holding zveznih gledališč d.o.o. v lasti 51,1 % delež družbe *Theaterservice GmbH*, preostali 48,9 % delež pa imajo v lasti družbe *Burgtheater GmbH, Wiener Staatsoper GmbH* in *Volksoper Wien GmbH*, vsaka po 16,3 % delež.

Na področju muzejske in knjižnične kulturne dejavnosti pa BMG2002 v prvem odstavku 2. člena določa, da so kulturne institucije (glej točko a) zgoraj), znanstvene institucije javnega prava zvezne države (*wissenschaftliche Anstalten öffentlichen Rechts des Bundes*). S tem je bila institucijam podeljena pravna subjektiviteta, kar pomeni, da so lahko same nosilci pravic in obveznosti, za njihove obveznosti pa država kot ustanovitelj ne odgovarja.

b) Organi upravljanja in nadzora javnih kulturnih institucij

Organi upravljanja gledaliških kulturnih institucij, organiziranih v obliki družb z omejeno odgovornostjo, se načeloma oblikujejo in opravljajo svoje funkcije v skladu s splošnimi pravili gospodarskega statusnega prava. BThOG tako določa, da se za navedene kulturne institucije v primeru, da BThOG ne vsebuje posebnih določb, uporablja Zakon o družbah z omejeno odgovornostjo (Gesetz über die Gesellschaften mit beschränkter Haftung - GmbHG, RGBI. Nr. 58/1906).

BThOG posebej določa, da ima vsaka od gledaliških družb dva poslovodja – enega odgovornega za umetniške zadeve (umetniški direktor), drugega pa za gospodarske zadeve (poslovni direktor). Oba sta postavljena za največ pet let. Umetniškega direktorja postavi zvezni kancler ob upoštevanju stališč nadzornega sveta zadevne institucije. Če med direktorjema ni soglasja o potrebnih odločitvah, ki posegajo tako na poslovno kot umetniško področje, prevlada stališče umetniškega direktorja, pri čemer pa mora biti o vsaki tovrstni odločitvi obveščen nadzorni svet, ki lahko odloči drugače. Direktorja sta vezana na odločitev nadzornega sveta.

Nadzorni svet Holdinga zveznih gledališč d.o.o. se oblikuje tako, da šest članov imenuje zvezni kancler (od tega tri strokovnjake na področjih financ, gledališča ali prava), dva pa minister za finance. Nadzorni sveti podrejenih gledaliških družb, torej *Burgtheater GmbH*, *Wiener Staatsoper GmbH* in *Volksoper Wien GmbH*, se oblikujejo na podoben način, le da minister za finance imenuje le enega člana nadzornega sveta, enega pa imenuje Holding zveznih gledališč d.o.o.. Člani nadzornih svetov, ki jih imenuje zvezni kancler in niso strokovnjaki na področjih financ, gledališča ali prava, ter člani, ki jih imenuje minister za finance, imajo obveznost poročanja zveznemu kanclerju oziroma ministru za finance o sklepih, ki jih je sprejel nadzorni svet. Mandat članov nadzornega sveta traja pet let.

Nadzorni svet Holdinga zveznih gledališč d.o.o. ima naslednje naloge:

- predložitev predlogov družbenikom holdinga glede imenovanja revizorja računovodskih izkazov in potrditve letnih računovodskih izkazov družbe,
- prejemanje poročil o upravljanju, stroških in prihodkih ter notranjega nadzora proračuna holdinške družbe in njenih hčerinskih družb,
- izdajanje pravil za upravljanje holdinga, v katerih morajo biti določeni mejni zneski za naložbe, najemanje kreditov in storitvene pogodbe, nad katerimi je potrebno pridobiti soglasje nadzornega sveta,
- potrjevanje poslovnikov nadzornih svetov hčerinskih družb,
- potrjevanje poročil o kontrolingu holdinga.

Nadzorni sveti hčerinskih družb imajo enake naloge kot nadzorni svet holdinške družbe, le da poleg poročil o upravljanju, stroških in prihodkih ter notranjega nadzora proračuna, prejema tudi poročila o notranji reviziji in o umetniškem ter administrativnem načrtovanju družbe.

Organi upravljanja in nadzora zveznih muzejev so za vsako kulturno institucijo določeni posebej, s podzakonskim aktom, imenovanim *Museumsordnung*³. Ne glede na to pa že sam BMG2002 za te kulturne institucije določa dva obvezna organa, in sicer poslovodjo in kuratorij. Zvezni muzej ima lahko enega ali dva poslovodja, ki ju imenuje zvezni kancler na podlagi javnega razpisa in ob upoštevanju stališč kuratorija. Poslovodja se imenuje za petletni mandat z možnostjo ponovnega imenovanja. Predčasni odpoklic poslovodje je mogoč na podlagi zahteve kuratorija, ki mora biti izglasovana z dvotretjinsko večino vseh glasov.

Poslovodja mora letno za naslednje koledarsko leto kot tudi za naslednji (vsaj) dve koledarski leti pripraviti letno poročilo, ki sestoji iz strateškega poročila in finančnega poročila. Poslovodja mora letno poročilo, ki je potrjeno s strani kuratorija, predložiti v potrditev zveznemu kanclerju, in sicer najkasneje šest tednov pred začetkom naslednjega koledarskega leta.

Kuratorij ima v zveznem muzeju glede na določbe BMG2002 funkcijo gospodarskega nadzornega organa. Sestavljen je iz devetih članov, od katerih pet postavi zvezni kancler, izmed katerih mora biti en znanstvenik, ki raziskuje na področju dejavnosti zadevne institucije, a v njej ni zaposlen, in en raziskovalec, ki je v tej instituciji zaposlen. Po enega člana kuratorija pa postavijo še zvezni minister za finance, zvezni minister za gospodarstvo, družino in mlade, svet delavcev in sindikat javnih uslužbencev.

Notranjo organiziranost nacionalne knjižnice pa poleg BMG2002 določa podzakonski akt, imenovan *Bibliotheksordnung*.⁴ Nacionalno knjižnico kot znanstveno institucijo vodi en poslovodja, funkcijo nadzornega organa pa opravlja kuratorij. Določbe BMG2002, ki se nanašajo na ureditev posloводства in nadzornega organa v zveznih muzejih, se uporabljajo tudi za nacionalno knjižnico.

³ - Verordnung der Bundesministerin für Unterricht, Kunst und Kultur betreffend die Museumsordnung für die Albertina, BGBl. II Nr. 398/2009;

- Verordnung der Bundesministerin für Unterricht, Kunst und Kultur betreffend die Museumsordnung für das Kunsthistorische Museum mit Museum für Völkerkunde und Österreichischem Theaternuseum, BGBl. II Nr. 395/2009;

- Verordnung der Bundesministerin für Unterricht, Kunst und Kultur betreffend die Museumsordnung für die Österreichische Galerie Belvedere, BGBl. II Nr. 397/2009;

- Verordnung der Bundesministerin für Unterricht, Kunst und Kultur betreffend die Museumsordnung für das MAK - Österreichisches Museum für angewandte Kunst, BGBl. II Nr. 396/2009;

- Verordnung der Bundesministerin für Unterricht, Kunst und Kultur betreffend das Museum Moderner Kunst Stiftung Ludwig Wien (MUMOK), BGBl. II Nr. 401/2009;

- Verordnung der Bundesministerin für Unterricht, Kunst und Kultur betreffend die Museumsordnung für das Naturhistorische Museum, BGBl. II Nr. 399/2009 in

- Verordnung der Bundesministerin für Unterricht, Kunst und Kultur betreffend die Museumsordnung für das Technische Museum Wien mit Österreichischer Mediathek, BGBl. II Nr. 400/2009.

⁴ Verordnung der Bundesministerin für Unterricht, Kunst und Kultur betreffend die Bibliotheksordnung für die Österreichische Nationalbibliothek, BGBl. II Nr. 402/2009

c) Nadzor države nad delovanjem javnih kulturnih institucij

Zvezni muzeji in nacionalna knjižnica so samostojne pravne osebe in država kot ustanovitelj ne odgovarja za njihove obveznosti. Poslovodje teh institucij morajo o delu in poslovanju letno poročati zveznemu kanclerju, ki je tudi pristojen za nadzor nad zakonitostjo delovanja posamezne institucije in doseganjem njenih v zakonu določenih ciljev. Nadzor države se kaže tudi v neposrednem imenovanju večine članov kuratorija posamezne kulturne institucije, ki ima funkcijo gospodarskega nadzornega organa. Pet od devetih članov namreč postavi zvezni kancler, po enega člana pa postavitva še zvezni minister za finance in zvezni minister za gospodarstvo, družino in mlade.

Na podoben način izvršuje država tudi nadzor nad poslovanjem javnih kulturnih institucij uprizoritvene umetnosti. Za izvrševanje korporacijskih pravic države v *Bundestheater-Holding* je pristojen zvezni kancler, ki imenuje tudi šest članov nadzornega sveta, dva pa imenuje minister za finance. Zvezni kancler nadalje imenuje še šest članov nadzornega sveta posamezne podrejene gledališke družbe in ji ob upoštevanju stališč nadzornega sveta zadevne institucije postavi umetniškega direktorja. Člani nadzornih svetov, ki jih imenuje zvezni kancler in niso strokovnjaki na področjih financ, gledališča ali prava, ter člani, ki jih imenuje minister za finance, imajo obveznost poročanja zveznemu kanclerju oziroma ministru za finance o sklepih, ki jih je sprejel nadzorni svet.

Dodatni nadzor nad poslovanjem vseh navedenih javnih kulturnih institucij pa opravlja tudi računsko sodišče.

d) Način financiranja javnih kulturnih institucij

BMG2002 določa osnovni znesek financiranja iz zveznega računa, do katerega so v vsakem proračunskem letu za izvajanje njihovega kulturnopolitičnega namena upravičeni zvezni muzeji in nacionalna knjižnica. Od 1. januarja 2014 znaša letno osnovno nadomestilo 108,153 milijone EUR, od tega je 85,094 milijonov EUR namenjenih zveznim muzejem, 23,059 milijonov EUR pa nacionalni knjižnici. Za razdelitev sredstev med navedene institucije je pristojen zvezni kancler. Pri tem mora upoštevati določbe posebnega namena posamezne institucije, zlasti pa potrebo po zaposlenih, potrebe znanstvenih aktivnosti in razstav glede opreme in novih pridobitev kot tudi vzdrževalne zahteve. V skladu s proračunskimi zmožnostmi lahko zvezna država na podlagi prijavljenih projektov tem kulturnim institucijam nameni dodatna sredstva za strukturne investicije, prilagoditve zbirk in tehnične varnostne ukrepe. Dodelitev sredstev je v pristojnosti zveznega kanclerja, ki odloča na podlagi dejanskih in kulturnopolitičnih prednostnih nalog, ob upoštevanju obsega lastnih in sponzorskih sredstev, ki jih ima posamezna kulturna institucija. Dodatna sredstva lahko institucije pridobivajo same z vstopninami, najemninami, sponzorstvi ipd.

Podobno določa tudi BThoG osnovne zneske financiranja iz zveznega računa za *Bundestheater-Holding* in njemu podrejene kulturne institucije uprizoritvene umetnosti. Za izvajanje njihovega kulturnopolitičnega namena so od 1. januarja 2014 upravičeni do letnega osnovnega nadomestila v višini 148,936 milijonov EUR, od 1. januarja 2016 pa do 162,936 milijonov EUR. V skladu s proračunskimi zmožnostmi

lahko zvezna država nameni dodatna sredstva za potrebne strukturne, investicijske in vzdrževalne ukrepe. Ukrepi in projekti, ki se financirajo, se določijo s sporazumom o uspešnosti in ciljih, ki vključuje tudi lastna finančna sredstva uprizoritvene institucije ter sredstva, ki jih dajo na razpolago tretje osebe. Finančni prispevek države se lahko zviša, če je to nujno za zagotovitev opravljanja nalog posamezne institucije ob pogoju gospodarnosti, namenskosti in ekonomične porabe. Za takšno dodatno izplačilo je potrebno soglasje zveznega ministra za finance. Dodelitev sredstev med posamezne uprizoritvene kulturne institucije je v pristojnosti zveznega kanclerja, ki odloča na podlagi predloga, ki ga prejme s strani *Bundestheater-Holding*. Slednji predlog izdelava po slišanju in predstavitev predlogov vseh posameznih podrejenih uprizoritvenih institucij. Nakazilo sredstev podrejenim uprizoritvenim institucijam se glede na njihove potrebe izvršuje mesečno in vnaprej. Dodatna sredstva te institucije pridobivajo same z vstopninami, najemninami, sponzorstvi ipd.

e) *Državno financiranje kulturnih institucij lokalnih skupnosti*

Iz zveznih sredstev se lahko financirajo tudi druge storitve, ki so primerne za subvencioniranje, in sicer so to tiste, na katerih obstaja znaten javni interes. Takšno subvencioniranje je v Avstriji na splošno urejeno z Uredbo zveznega ministra za finance o splošnih okvirnih smernicah za dodeljevanje subvencij iz zveznih sredstev (*Verordnung des Bundesministers für Finanzen über Allgemeine Rahmenrichtlinien für die Gewährung von Förderungen aus Bundesmitteln, BGBl. II Nr. 208/2014*, v nadaljevanju ARR 2014). ARR 2014 opredeljuje, da znaten javni interes obstaja, če storitev pripomore k varovanju ali povečanju skupnega dobra, k dvigu meddržavnega in mednarodnega ugleda Republike Avstrije, k napredku z duhovnega, fizičnega, kulturnega, socialnega in ekonomskega vidika ali k varstvu okolja in podnebja.

Na področju kulture obstaja javni interes na zvezni ravni predvsem za deželne in občinske muzeje čezregionalnega pomena, sistem javnih knjižnic in narodno kulturo (*Volkskultur*).

- *financiranje deželnih in občinskih muzejev*

Glede na zvezno ustavo sodijo izključno zvezni muzeji in zvezne zbirke v pristojnost zvezne države, preostali muzeji (deželni ali občinski) pa so stvar dežel ali njihovih nosilcev. Ne glede na to pa z namenom zagotovitve kulturne in politične prisotnosti zveze v deželah in podpore pozitivnega razvoja v smeri višje kakovosti avstrijske muzeologije, spodbuja zvezna vlada deželne in občinske muzeje kot tudi muzeje drugih pravnih nosilcev, če se jim lahko pripiše čezregionalni pomen in ustrezajo smernicam Urada zveznega kanclerja. Zvezna država financira takšne muzeje prek razpisov.

Financiranje deželnih in občinskih muzejev je sestavljeno iz dveh proračunskih pristopov: realno (*reelle Gebarung*) poslovanje in namensko poslovanje (*zweckgebundene Gebarung*). S prvim se spodbuja predvsem tiste institucije in projekte, katerih financiranje je primarno v interesu zvezne države, z drugim pa se spodbuja muzejsko politične aspekte zvezne države v obstoječih in delujočih institucijah.

Tabela 3: Tabela zneskov zveznega financiranja deželnih in občinskih muzejev glede na realno in namensko poslovanje v letih 2010-2014 v EUR⁵

Leto	2010	2011	2012	2013	2014
Realno poslovanje	949.800	954.800	687.899	1.023.565	1.099.800
Namensko poslovanje	624.000	624.000	816.615	670.000	670.000

- *financiranje javnih knjižnic*

V Avstriji deluje približno 1.500 javnih knjižnic, ki so opredeljene kot lokalni informacijski centri, ki svojim uporabnikom ponujajo vse možnosti za samo-usmerjeno izobraževanje in zabavo. Zvezno financiranje javnih knjižnic poteka dvotirno, in sicer je to financiranje strukturnih izboljšav (razširitev nabora medijev), ki je osnovno financiranje, in financiranje projektov:

- pri novogradnjah ali gradbenih širitvah: širjenje nabora medijev in/ali strojne opreme
- pri vzpostavljanju knjižničnih mrež in zvez: povezovanje medijev in/ali storitev
- pri inovativnih storitvah: trajnostne projekte.

Zvezna država financira javne knjižnice prek letnega javnega razpisa (*Ausschreibung zu Förderungen für Öffentliche Büchereien*).

Tabela 4: Tabela zneskov zveznega financiranja javnih knjižnic glede na osnovno financiranje, projektno financiranje in financiranje kadrov v letih 2010-2014⁶

Leto	2010	2011	2012	2013	2014
	v mio EUR				
Osnovno financiranje	0,743	0,743	0,743	0,743	0,740
Projektno financiranje	1,256	1,208	1,105	1,085	0,967
Financiranje kadrov	0,066	0,075	0,075	0,106	0,115
SKUPAJ	2,065	2,026	1,923	1,934	1,822

- *financiranje narodne kulture*

Narodna kultura je pojem, ki je nastal na prelomu 20. stoletja in se uporablja za opis regionalno zasedrane, pretežno kmečke in obrtniške oblike kulture, ki obsega poleg kulture praznikov in običajev ter narodnih noš tudi ustno prenesene oblike komunikacije in druženja (pravljice, legende, ljudska glasba, ljudske pesmi, ljudski ples, ljudsko gledališče).

Ker je narodna kultura v pristojnosti zveznih dežel, subvencionira urad zveznega kanclerja izključno zvezna združenja kot tudi inovativne projekte za področje cele zvezne države, ki so trajnostno usmerjeni in so namenjeni spodbujanju socialnega, medkulturnega in medregionalnega diskurza ter projekte

⁵ Vir: Letna poročila o kulturi urada zveznega kanclerja, dostopna na: http://www.kunstkultur.bka.gv.at/site/cob_54311/8015/default.aspx.

⁶ Vir: Letna poročila o kulturi urada zveznega kanclerja, dostopna na: http://www.kunstkultur.bka.gv.at/site/cob_54311/8015/default.aspx.

narodne kulture, ki služijo kot platforma za dialog med kulturami. Interese organizirane narodne kulture, ki obsega okrog 700.000 prostovoljcev, zastopajo na nacionalni ravni naslednja zvezna združenja:

- *Bund der Österreichischen Trachten- und Heimatverbände*
- *Bundesarbeitsgemeinschaft Österreichischer Volkstanz*
- *Österreichischer Arbeitersängerbund (ÖASB)*
- *Österreichischer Blasmusikverband (ÖBV)*
- *Österreichischer Bundesverband für außerberufliches Theater (ÖBV Theater)*
- *Chorverband Österreich (ChVÖ)*
- *Österreichisches VolksLiedWerk (ÖVLW)*
- *Verband der Amateurmusiker und -vereine Österreich (VAMÖ).*

Tabela 5: Tabela zneskov zveznega financiranja narodne kulture glede na osnovno financiranje zveznih združenj in projektno financiranje v letih 2010-2014⁷

Leto	2010	2011	2012	2013	2014
	v mio EUR				
Osnovno financiranje zveznih združenj	0,302	0,410	0,424	0,440	0,44
Projektno financiranje	0,144	0,080	0,084	0,071	0,03
SKUPAJ	0,446	0,490	0,508	0,511	0,47

- *avstrijska muzejska nagrada (Der Österreichische Museumspreis)*

Zvezna država podeljuje muzejsko nagrado s ciljem, da spodbudi avstrijske muzeje različnih pravnih nosilcev, da svoje vsebine, prezentacije in sporočila oblikujejo privlačno in sodobno. Muzejska nagrada se podeli vsaki dve leti in skupno znaša 35.000 EUR, pri čemer je razdeljena v tri kategorije:

- Glavna nagrada (*Hauptpreis*) v višini 20.000 EUR
- Spodbujevalna nagrada (*Förderungspreis*) v višini 10.000 EUR
- Priznanje (*Würdigungspreis*) v višini 5.000 EUR

f) *Presoja programov javnih kulturnih institucij*

Zgoraj navedene programe oz. projekte kulturnih institucij lokalnih skupnosti presojuje komisije Urada zveznega kanclerja. Vloge za financiranje muzejev presoja Svetovalni odbor za financiranje muzejev (*Beirat für Museumsförderungen*), ki je sestavljen iz šestih predstavnikov, ki jih predlaga Urad zveznega kanclerja za obdobje 3 let in dveh predstavnikov zveznih dežel, ki jih predlagajo Deželni sveti za kulturo, imenovanih za obdobje 1 leta. Vloge za financiranje javnih občinskih knjižnic presoja Svetovalni odbor za financiranje javnih knjižnic pri Uradu zveznega kanclerja (*Beirat für Büchereiförderungen beim BKA*), sestavljen iz petih članov, vloge za financiranje narodne kulture pa presoja Svetovalni odbor za interdisciplinarne umetnosti in kulturne projekte (*Beirat für interdisziplinäre Kunst- und Kulturprojekte*), sestavljen iz treh članov. Za izbor prejemnikov avstrijske muzejske nagrade je pristojna žirija, ki jo

⁷ Vir: Letna poročila o kulturi urada zveznega kanclerja za leta 2010, 2011, 2012, 2013 in 2014

sestavljajo zvezni minister za umetnost in kulturo, medije in ustavo ter sedem oseb, ki jih imenuje zvezni minister na predlog avstrijskega nacionalnega komiteja, člana Mednarodnega sveta muzejev (*ICOM-Nationalkomitee Österreich*). V žiriji so tako zastopani predstavniki publike, novinarjev in oseb, ki so dejavne v muzejih različnih nosilcev. Navedene komisije presojuje projekte glede na pogoje posameznih razpisnih področij. Na področju muzejske dejavnosti lahko na razpisih kandidirajo tudi muzeji, katerih ustanovitelj ni subjekt javnega prava, vendar pa glede na področja financiranja (javne knjižnice, muzeji in krovne zvezne organizacije za narodno kulturo) navedene komisije ne presojuje razpisov, s katerimi se financirajo samostojni kulturni ustvarjalci. Slednjim so namenjeni razpisi s področja umetnosti, ki so podrobneje predstavljeni v nadaljevanju.

C. FINANCIRANJE NEVLADNIH ORGANIZACIJ IN POSAMEZNIKOV

a) *Oblike izvajanja finančnih podpor*

Finančne podpore zvezne države nevladnim organizacijam na področju umetnosti so v obliki razpisov za sofinanciranje programov oz. projektov, štipendij in nagrad. Pri Uradu zveznega kanclerja so na področju umetnosti organizirani naslednji štirje oddelki:

- Oddelek za likovno umetnost, arhitekturo in oblikovanje, modo, fotografijo ter video in medijsko umetnost
- Oddelek za glasbo, igro, ples, splošne zadeve umetnosti
- Oddelek za film in
- Oddelek za literaturo, založništvo in knjižnice.

V nadaljevanju sledi predstavitev posameznih oblik finančnih podpor glede na pristojnost posameznega oddelka.

- Na področju likovne umetnosti, arhitekture in oblikovanja, mode, fotografije ter video in medijske umetnosti izvaja zvezna država naslednje finančne podpore:
 - Letni program: financiranje projektov avstrijskih združenj in umetnikov/umetniških skupnosti z neprekinjenim razstavnim programom (delno financiranje)
 - Posamezni projekti: financiranje razstav, projektov doma in v tujini, stroškov potovanj in transportnih stroškov in publikacij (delno financiranje)
 - Financiranje mode prek avstrijske modne zveze (*AFA – Austrian Fashion Association*):
 - financiranje modnih oblikovalcev in modnih znamk - modne revije, razstave, publikacije, itd. (delno financiranje)
 - Financiranje mode prek Oddelka za likovno umetnost, arhitekturo in oblikovanje, modo, fotografijo ter video in medijsko umetnost: financiranje predvsem društev in ustanov - posebni projekti, modne revije, razstave, publikacije (delno financiranje)
 - Delovne štipendije za likovne umetnosti, arhitekturo, oblikovanje, fotografijo, video in medijske umetnosti: spodbujanje umetnikov pri pripravi, konceptualizaciji in realizaciji umetniških projektov doma in v tujini (delno financiranje)

- Državna štipendija za likovne umetnosti: spodbujanje umetniškega dela na velikih projektih na področju likovne umetnosti (10 štipendij na leto po 13.200 evrov - 1.100 evrov na mesec, 12 mesecev)
- Državna štipendija za fotografijo: spodbujanje umetniškega dela na velikih projektih na področju fotografije (5 štipendij na leto po 13.200 evrov - 1.100 evrov na mesec, 12 mesecev)
- Državna štipendija za video in medijske umetnosti: spodbujanje umetniškega dela posameznikov na velikih projektih na področju videa in medijskih umetnosti (3 štipendije na leto po 13.200 evrov - 1.100 evrov na mesec, 12 mesecev)
- Začetna štipendija za likovno umetnost: priznavanje in spodbujanje dela mladih umetnikov; olajšanje izvajanja umetniškega projekta in vstopa na avstrijsko in mednarodno umetniško sceno (10 štipendij na leto po 6.600 evrov - 1.100 evrov na mesec, 6 mesecev)
- Začetna štipendija za arhitekturo in oblikovanje: priznavanje in spodbujanje dela mladih umetnikov; olajšanje izvajanja umetniškega projekta in vstopa na avstrijsko in mednarodno umetniško sceno (10 štipendij na leto po 6.600 evrov - 1.100 evrov na mesec, 6 mesecev)
- Začetna štipendija za modo: priznavanje in spodbujanje dela mladih umetnikov; olajšanje izvajanja umetniškega projekta in vstopa na avstrijsko in mednarodno umetniško sceno (5 štipendij na leto po 6.600 evrov - 1.100 evrov na mesec, 6 mesecev)
- Začetna štipendija za umetniško fotografijo: priznavanje in spodbujanje dela mladih umetnikov; olajšanje izvajanja umetniškega projekta in vstopa na avstrijsko in mednarodno umetniško sceno (5 štipendij na leto po 6.600 evrov - 1.100 evrov na mesec, 6 mesecev)
- Začetna štipendija za video in medijske umetnosti: priznavanje in spodbujanje dela mladih umetnikov; olajšanje izvajanja umetniškega projekta in vstopa na avstrijsko in mednarodno umetniško sceno (5 štipendij na leto po 6.600 evrov - 1.100 evrov na mesec, 6 mesecev)
- Tische program štipendiranja: spodbujanje mladih arhitektov za pridobitev poklicnih izkušenj v manjših arhitekturnih birojih, ki so že mednarodno priznani (10 štipendij na leto po 9.000 evrov - 1.500 evrov na mesec, 6 mesecev)
- Margarete Schütte-Lihotzky projektna štipendija: spodbujanje arhitektov z že večletnimi delovnimi izkušnjami (5 štipendij na leto po 7.500 evrov)
- Štipendija za likovno umetnost za atelje v tujini: financiranje bivanja likovnih umetnikov v tujini, v Istanbulu, Krumlovu, Mexico City, New Yorku, Parizu, Pekingu, Rimu, Šanghaju, Tokiu, Indoneziji za realizacijo konkretnega projekta (pavšal za potne stroške in brezplačno bivanje v ateljejskem stanovanju)
- Štipendija za fotografijo za atelje v tujini: financiranje bivanja umetnikov fotografije v tujini, v Londonu, New Yorku, Parizu in Rimu za realizacijo konkretnega projekta (pavšal za potne stroške in brezplačno bivanje v ateljejskem stanovanju)
- Štipendija za video in medijske umetnosti za atelje v tujini: financiranje bivanja umetnikov video in medijske umetnosti v Kanadi in Indoneziji za realizacijo konkretnega projekta (pavšal za potne stroške in brezplačno bivanje v ateljejskem stanovanju)
- Ateljeji: zvezno financiranje ateljejev za likovno umetnost, fotografijo, video in medijske umetnosti: brezplačna uporaba ateljeja na Dunaju za 6 let (naslednje dodelitve v letu 2018)
- Galerije: financiranje in Emerging Artists: nakup umetniških del

- Galerije: financiranje udeležbe komercialnih avstrijskih galerij na dveh umetniških sejmih v tujini
 - Nakup na področju likovne umetnosti (nakup umetniškega dela)
 - Nakup na področju fotografije (nakup umetniškega dela)
 - Velika avstrijska državna nagrada: nagrada za izjemne dosežke na področju likovne umetnosti, literature, glasbe oz. arhitekture (v višini 30.000 evrov)
 - Avstrijska državna nagrada za umetniško fotografijo: nagrada za izjemno celovito umetniško delo umetnika fotografije (v višini 22.000 evrov)
 - Avstrijska umetnostna nagrada za likovno umetnost: nagrada za življenjsko delo likovnega umetnika (v višini 12.000 evrov)
 - Avstrijska umetnostna nagrada za fotografijo: nagrada za obsežno in mednarodno priznano delo umetnika fotografije (v višini 12.000 evrov)
 - Avstrijska umetnostna nagrada za video in medijsko umetnost: nagrada za obsežno in mednarodno renomirano delo (v višini 12.000 evrov)
 - Outstanding artist award za likovno umetnost: nagrada za likovnega umetnika mlajše generacije (v višini 8.000 evrov)
 - Outstanding artist award za fotografijo: nagrada za umetnika fotografije mlajše generacije (v višini 8.000 evrov)
 - Outstanding artist award za video in medijsko: nagrada za video in medijskega umetnika mlajše generacije (v višini 8.000 evrov)
 - Outstanding artist award za karikature in stripe: nagrada za likovnega umetnika mlajše ali srednje generacije (v višini 8.000 evrov)
 - Outstanding artist award za eksperimentalne tendence v arhitekturi: nagrada za mlajše arhitekto (v višini 8.000 evrov in štipendija za trimesečno bivanje v tujini ter 3 priznanja po 2.000 evrov)
 - Outstanding artist award za eksperimentalno oblikovanje: nagrada za inovativne projekte na področju oblikovanja (v višini 8.000 evrov in 3 priznanja po 2.000 evrov)
 - Nagrada Birgit-Jürgenssen: nagrada za umetniške dosežke študentov na medijskem področju (v višini 5.000 evrov)
 - Nagrada za modo: nagrada za modne oblikovalce - enoletna delovna štipendija v povezavi s prakso pri mednarodnem oblikovalcu (v višini 15.600 evrov - 1.300 evrov na mesec, 12 mesecev v Evropi oz. 18.000 evrov - 1.500 EUR na mesec, 12 mesecev zunaj Evrope).
- Na področju glasbe, igre, plesa, splošnih zadev umetnosti izvaja zvezna država naslednje finančne podpore:
 - Financiranje letnih programov za gledališča in samostojne gledališke umetnike s stalnim programom (delno financiranje umetniškega programa)
 - Financiranje letnih programov za orkestre in glasbene ansamble (delno financiranje umetniškega programa)
 - Financiranje letnih programov za prireditelje koncertov (delno financiranje umetniškega programa)
 - Nagrada za uprizoritveno umetnost

- Nagrada za glasbo
 - Financiranje festivalov in podobnih sezonskih dogodkov v Avstriji s čeznacionalnim pomenom (delno financiranje umetniškega programa)
 - Investicijsko financiranje: za gradnjo, opremo in obnovo zveznih gledališč in koncertnih dvoran (delno financiranje)
 - Financiranje usposabljanja poklicnih glasbenikov in gledaliških strokovnjakov v tujini, če podobne ponudbe za usposabljanje v Avstriji ni (delno financiranje)
 - Financiranje turnej/gostovanj gledališč in neodvisnih gledaliških ustvarjalcev v domovini (delno financiranje)
 - Sofinanciranje turnej glasbenih ansamblov v domovini (delno financiranje)
 - Financiranje razširjanja del avstrijskih avtorjev in interpretov (delno financiranje)
 - Financiranje skladateljske dejavnosti skladateljev (delno financiranje)
 - Štipendija za plesalce in koreografe za usposabljanje v tujini, če podobne ponudbe za usposabljanje v Avstriji ni (delno financiranje)
 - Državna štipendija za skladatelje (vsako leto do 10 podiplomskih štipendij v višini 13.200 evrov - 1.100 evrov na mesec, 12 mesecev)
 - Začetna štipendija za glasbo in uprizoritveno umetnost: priznavanje in spodbujanje dela mladih umetnikov ter olajšanje vstopa na avstrijsko in mednarodno umetniško sceno (35 štipendij na leto po 6.600 evrov)
 - Velika avstrijska državna nagrada: nagrada za izjemne dosežke na področju glasbe (v višini 30.000 evrov)
 - Avstrijska umetnostna nagrada za glasbo: nagrada za življenjsko delo glasbenega umetnika (v višini 12.000 evrov)
 - Outstanding artist award za uprizoritveno umetnost: nagrada za uprizoritvenega umetnika mlajše generacije (v višini 8.000 evrov)
 - Outstanding artist award za glasbo: nagrada za glasbenega umetnika mlajše generacije (v višini 8.000 evrov).
- Na področju filma izvaja zvezna država naslednje finančne podpore:
 - Financiranje letnih dejavnosti programskih kinov, arhivov, institucij in filmskih festivalov (delno financiranje)
 - Financiranje scenarijev za inovativne filme, daljše od 70 minut, ko teče (v višini največ 5.000 evrov)
 - Financiranje razvoja projektov na področju avantgardnega, eksperimentalnega, animiranega (največ 3.000 evrov – 1.000 evrov na mesec, 3 mesece) in dokumentarnega filma (največ 10.000 evrov)
 - Financiranje produkcijo filmov (pri dolgih filmih največ 70.000 evrov za posameznike oz. največ 100.000 evrov za produkcijske družbe)
 - Financiranje udeležbe na mednarodnih filmskih festivalih (največ 15.000 evrov)
 - Financiranje razširjanja filmov: največ 15.000 evrov za celovečerni film, kar se ob uporabi inovativnega spletnega razširjanja lahko zviša na 20.000 evrov; največ 1.000 evrov za stroške spletne strani in največ 300 evrov sofinanciranja stroškov izdelave promocijskih DVD-jev

- Financiranje stroškov potovanja pri udeležbi na filmskih festivalih v tujini
- Začetna štipendija za filmsko umetnost: priznavanje in spodbujanje dela mladih ter olajšanje vstopa na avstrijsko in mednarodno umetniško sceno (5 štipendij na leto po 6.600 evrov – 1.100 evrov na mesec, 6 mesecev)
- Avstrijska umetnostna nagrada za film: nagrada za delo mednarodno priznanih filmskih ustvarjalcev (v višini 15.000 evrov)
- Outstanding artist award za filmsko umetnost: nagrada za izjemne dosežke filmskih umetnikov (v višini 8.000 evrov)
- Financiranje novih filmskih formatov/ Pixel, Bytes and film: financiranje novih filmskih formatov novih medijev (v višini 6.000 evrov in dodatnih 6.000 evrov s strani ORF III)
- Na področju literature, založništva in knjižnic izvaja zvezna država naslednje finančne podpore:
 - Financiranje letnih dejavnosti oz. literarnih programov in prireditev (delno financiranje)
 - Financiranje avstrijskih založnikov, program: leposlovje, esejistika, otroška in mladinska literatura kot tudi strokovne knjige s področij umetnost, kultura, filozofija in zgodovina (vsa področja izključno za 20. in 21. stoletje) (v višini 10.000 evrov, 20.000 evrov, 30.000 evrov, 40.000 evrov, 50.000 evrov ali 60.000 evrov za spomladanski program, jesenski program jesen, kot tudi za reklamne in prodajne aktivnosti)
 - Dodatek za stroške tiska: sofinanciranje objave del večinoma sodobnih avstrijskih avtorjev na področju leposlovja (v višini do 20 % stroškov proizvodnje na posamezni naslov)
 - Financiranje izdaje časopisov o avstrijski sodobni literaturi
 - Dodatek za stroške prevoda del večinoma sodobnih avstrijskih avtorjev na področju leposlovja v tuj jezik (delno financiranje)
 - Začetna štipendija za literaturo: spodbujanje literarnih projektov (proza, poezija, esej) mladih avtorjev, ki so že objavljali v literarnih revijah ali že imajo samostojno publikacijo (vsako leto 15 štipendij po 6.600 evrov)
 - Projektna štipendija: financiranje dela na velikih literarnih projektih (proza, poezija, esej) avtorjev, ki lahko izkažejo vsaj dve samostojni literarni publikaciji (neglede na starost), ali ki delajo na prvi ali drugi knjigi in so že prekoračili starostno mejo za začetno štipendijo (največ 35 let) (vsako leto 50 štipendij po 13.200 evrov - 1.100 evrov na mesec, 12 mesecev)
 - Štipendija Robert-Musil: financiranje dela na velikih literarnih projektih (proza, poezija, esej) – tri dolgoročne štipendije po največ 50.400 evrov - 1.400 evrov mesečno, 3 leta)
 - Štipendija za dramaturge - vsako leto 10 štipendij po 6.600 evrov - 1.100 evrov na mesec, 6 mesecev)
 - Delovna štipendija: financiranje dela na literarnih projektih (proza, lirika, dramatika, esej) – enkrat do dvakrat letno po 1.100 evrov
 - Delovna štipendija za ilustratorje otroške in mladinske literature – enkrat letno največ 1.100 evrov
 - Potovalna štipendija: dodatek za potne stroške in stroške bivanja med bivanjem v tujini avstrijskih avtorjev in prevajalcev oz. tujih avtorjev in prevajalcev med bivanjem v Avstriji (največ 3 mesece po največ 1.100 evrov na mesec)
 - Literarna štipendija – Rim: brezplačno bivanje v ateljejskem stanovanju v Rimu in 1.300 evrov

- Delovna štipendija: financiranje dela na večjih literarnih projektih (proza, lirika, dramatika, eseji) – najmanj 2 meseca v višini 1.100 evrov na mesec
- Financiranje delovnih pripomočkov (prenosni računalnik, notebook, ipd.) za avtorje in prevajalce (delno financiranje)
- Štipendija Mira-Lobe: financiranje dela na literarnih projektih (proza, lirika, dramatika), zlasti literarnih ustvarjalcev na področju otroške in mladinske literature (5 štipendij na leto po 6.600 evrov – 1.100 evrov na mesec, 6 mesecev)
- Knjižna premija: premija za posebej uspešne leposlovne novosti avstrijskih avtorjev, izdane pri avstrijskih založnikih (15 premij po 1.500 evrov)
- Avtorska premija: premija za posebej uspešne debije avstrijskih leposlovnih avtorjev - objava v knjižni obliki ali v literarnih revijah (4 premije po 4.000 evrov)
- Prevajalska premija: premija za posebej uspešne prevode avstrijskih prevajalcev avstrijskih leposlovnih del v tuj jezik oz. tuje sodobne literature v nemški jezik (500 evrov, 800 Euro, 1.100 Euro, 1.500 Euro, 1.900 Euro, 2.200 Euro)
- Velika avstrijska državna nagrada: nagrada za izjemne dosežke na področju literature (v višini 30.000 evrov)
- Avstrijska državna nagrada za evropsko literaturo: nagrada za literarno delo evropskega avtorja, ki je mednarodno bila deležna velike pozornosti (v višini 25.000 evrov)
- Nagrada Erich-Fried za literaturo in jezik: nagrada za izjemne dosežke na področju nemške literature (v višini 15.000 evrov)
- Nagrada Ernst-Jandl za liriko: nagrada za izjemne dosežke na področju nemške lirike (v višini 15.000 evrov)
- Avstrijska državna nagrada za kulturno publicistiko: nagrada za izjemne dosežke na področju kulturne publicistike v časopisih, avdiovizualnih medijih ali samostojnih publikacijah (v višini 8.000 evrov)
- Avstrijska državna nagrada za literarno kritiko: nagrada za izjemne dosežke na področju literarne kritike v časopisih, avdiovizualnih medijih ali samostojnih publikacijah (v višini 8.000 evrov)
- Avstrijska umetnostna nagrada za leposlovje: nagrada za leposlovno delo v višini 12.000 evrov
- Outstanding artist award za literaturo: nagrada za avtorje mlajše in srednje generacije, ki že lahko izkažejo pomembne literarne publikacije (v višini 8.000 evrov)
- Državna nagrada Najlepše knjige Avstrije: nagrada za knjige, ki so posebej kvalitetno oblikovane in izdelane (3 nagrade po 3.000 evrov)
- Avstrijska nagrada za otroško in mladinsko knjigo: nagrada za posebej kvalitetno otroško in mladinsko literaturo (v skupni višini 26.000 evrov – 4 nagrade po 6.000 evrov in nagrada mladinske žirije v višini 2.000 evrov)
- Avstrijska umetnostna nagrada za otroško in mladinsko knjigo: nagrada za celovito delo avtorjev, prevajalcev ali ilustratorjev (v višini 12.000 evrov)
- Outstanding artist award za otroško in mladinsko knjigo: nagrada za avtorje, ilustratorje ali prevajalce mlajše in srednje generacije, ki že lahko izkažejo pomembne literarne publikacije (v višini 8.000 evrov)

- Avstrijska državna nagrada za otroško liriko: nagrada za celovito delo na področju otroške lirike (v višini 8.000 evrov).

Iz zgoraj navedenega izhaja, da so financirani večinoma letni projekti, večletno financiranje pa poteka predvsem v obliki štipendiranja (npr. štipendija Robert-Musil: financiranje dela na velikih literarnih projektih (proza, poezija, esej) – tri dolgoročne štipendije po največ 50.400 evrov, t.j. 1.400 evrov mesečno, 3 leta). Na zgoraj navedenih umetniških razpisih ne konkurirajo javne kulturne institucije.

b) Način izbora sofinanciranih projektov

Pred izbor sofinanciranih projektov opravijo strokovne komisije v obliki svetovalnih odborov, ki imajo nalogo, da Uradu zveznega kanclerja dajejo strokovna priporočila specializiranega znanja, prav tako delujejo tudi kot njegovo kulturno-politično svetovalno telo. Za izbor predlogov prejemnikov nagrad in štipendij pa so pristojne predvsem strokovne žirije. Končna odločitev o izboru financiranih projektov, prejemnikov nagrad in štipendij ter odgovornost za izbor je na zveznemu ministru za umetnost in kulturo, ustavo in medije. Delovanje svetovalnih odborov in žirij je določeno s Poslovnikom svetovalnih odborov in žirij za umetnost in kulturo v Uradu zveznega kanclerja.⁸

Svetovalni odbori/žirije imajo nalogo, da na podlagi strokovnega znanja njihovih članov dajo ustreznim oddelkom za kulturo in umetnost priporočila za vsebinsko upravičenost predloženih vlog/projektov za financiranje ter predlogov za podelitev nagrad in štipendij. Pri tem je potrebno upoštevati tudi vsoto zaprošenih finančnih sredstev, celotne stroške ter finančni načrt.

Svetovalni odbori/žirije lahko skupaj s pristojnimi strokovnimi oddelki izdelajo smernice za financiranje, v katerih so določeni posebni kriteriji za priporočilo financiranja. Smernice so objavljene na spletni strani Urada zveznega kanclerja.

Člane svetovalnih odborov imenuje pristojni zvezni minister za obdobje treh let (dovoljeno je enkratno podaljšanje funkcije). V okviru svoje svetovalne dejavnosti so zavezani le svojemu strokovnemu znanju in niso vezani na nobena navodila. Člani svetovalnih odborov so lahko predčasno odpoklicani, če kršijo določbe poslovnika. Odpoklicani so s strani pristojnega zveznega ministra, na predlog strokovnega oddelka.

Posamezni svetovalni odbor je sestavljen najmanj iz treh članov iz kroga znanstvenikov, umetnikov in drugih strokovnjakov posameznega področja. Člani žirij pa so postavljeni za konkretna zasedanja, na katerih se izbira prejemnike štipendij oz. nagrad. Tako kot svetovalni odbor, je tudi žirija sestavljena iz najmanj treh članov iz kroga znanstvenikov, umetnikov in drugih strokovnjakov posameznega področja. Pri sestavi obeh strokovnih teles je potrebno upoštevati načelo enakopravne zastopanosti (npr. glede profesionalnega ozadja, spola, zastopanosti regij ipd.).

⁸ Dostopen na povezavi:

http://www.kunstkultur.bka.gv.at/site/cob__60368/currentpage__0/8079/default.aspx.

Člani svetovalnih odborov in žirij so upravičeni do povrnitve stroškov prevoza in nastanitve ter do sejnin.

Svetovalni odbor in žirija sta sklepčna, če je prisotnih najmanj polovica članov, o posameznem priporočilu pa odločajo z navadno večino navzočih članov. V primeru enakega števila glasov se šteje, da gre za pozitivno priporočilo.

Pri posameznih strokovnih oddelkih Urada zveznega kanclerja delujejo naslednji svetovalni odbori:

- Svetovalni odbor za likovno umetnost (5 članov)
- Svetovalni odbor za arhitekturo in oblikovanje (3 člani)
- Svetovalni odbor za video in medijsko umetnost (3 člani)
- Svetovalni odbor za fotografijo (3 člani)
- Svetovalni odbor za glasbo (6 članov)
- Svetovalni odbor za uprizoritveno umetnost (8 članov)
- Svetovalni odbor za film (5 članov)
- Svetovalni odbor za literaturo (8 članov)
- Svetovalni odbor za prevajalstvo (5 članov)
- Svetovalni odbor za založništvo (8 članov)
- Svetovalni odbor za otroško in mladinsko literaturo (4 člani).

c) Vrste sofinanciranih stroškov

Upravičeni stroški financiranja so določeni z Uredbo zveznega ministra za finance o splošnih okvirnih smernicah za dodeljevanje subvencij iz zveznih sredstev (ARR 2014), in sicer so do financiranja upravičeni le tisti stroški, ki so neposredno povezani s financirano dejavnostjo, in v obsegu, kot so potrebni za doseganje cilja predmeta financiranja. Davek na dodano vrednost ni upravičen strošek. Stroški za zaposlene in potni stroški so upravičeni stroški v primeru celovitega financiranja (npr. pri letnih programih), v primeru financiranja posamičnega projekta/dejavnosti pa le takrat, če so skupni izdatki za projekt/dejavnost v pretežni meri pokriti iz sredstev zvezne države. Takšni stroški so financirani največ v višini, kot je priznana za primerljive javne uslužbenke. Maksimalno število ur dela, ki se financira, je določeno v pogodbi s prejemnikom finančnih sredstev. Tudi posredni stroški so lahko predmet financiranja, vendar le, če so nujni za doseganje cilja predmeta financiranja.

d) Nadzor nad izvajanjem projektov

Nadzor nad namensko porabo sredstev in finančni nadzor nad izvajanjem kulturnih projektov izvaja organizacijska enota Urada zveznega kanclerja, ki mora biti organizacijsko ločena od enote, ki je podelila sredstva (t.j. Referat I/3/b: Nadzor financiranja umetnost in kultura).

Prejemnik finančnih sredstev je dolžan pooblaščenim osebam ministrstva, pristojnega za umetnost in kulturo, omogočiti ogled umetniške storitve/izdelka, ki je predmet financiranja. Nadalje mora prejemnik s poročilom oz. na način, kot je določen z odločbo o dodelitvi finančnih sredstev, izkazati, da so bili dogovorjeni projekti oz. aktivnosti izpeljani.

Smernice Zveznega ministrstva za pouk, umetnost in kulturo za dodelitev finančnih sredstev na podlagi Zakona o financiranju umetnosti⁹ (*Richtlinien des Bundesministeriums für Unterricht, Kunst und Kultur für die Gewährung von Förderungen nach dem Kunstförderungsgesetz*) loči med izkazovanjem namenske porabe javnih sredstev glede na to, ali so bili financirani posamični projekti ali celoviti programi.

Prejemniki sredstev za izvedbo posamičnih projektov so načeloma dolžni predložiti finančna dokazila o namenski porabi javnih sredstev le takrat, ko znesek financiranja presega 4.000 evrov. V tem primeru so dolžni predložiti tudi poročilo o izvedenih aktivnostih. Prejemniki sredstev za izvedbo celovitih programov pa so dolžni predložiti izvedbeno dokumentacijo, poročilo o izvedenih aktivnostih, letno poročilo (v obliki, kot je določena za posamezne vrste pravnih oseb) ter podpisan seznam računov oz. potrdil.

e) Primer javnega razpisa: Razpis za financiranje letnih programov za gledališča in samostojne gledališke umetnike s stalnim programom

1. Vloga za financiranje

Obrazec vloge za financiranje umetnosti¹⁰ je enak za vsa umetnostna področja. V obrazcu mora vlagatelj:

- označiti na katero področje oz. oddelek umetnosti se projekt nanaša;
- navesti ime in priimek oz. firmo vlagatelja;
- navesti kontaktne podatke vlagatelja;
- navesti naziv projekta, obdobje njegove izvedbe, skupne stroške projekta in znesek zaprošenih sredstev;
- navesti podatke o financiranjih projekta in o višini njihove finančne pomoči;
- navesti podatke o transakcijskem računu vlagatelja;
- navesti podatke o pravni obliki vlagatelja (ali gre za društvo, gospodarsko družbo ali drugo pravno obliko) in njegovi velikosti;
- vlagatelj, ki je pravna oseba mora navesti: ciljne skupine projekta; sredstva, s katerimi bo projekt poskušal doseči navedene ciljne skupine; kako projekt pripomore k trajnostnemu zasidranju sodobne umetnosti v družbi; ali projekt pripomore k enakopravnosti moških in žensk v družbi in na kakšen način; s kakšnimi rezultati in indikatorji se preveri uspeh projekta.

⁹ Dostopne na povezavi: http://www.kunstkultur.bka.gv.at/Docs/kuku/medienpool/19661/rl_kunstfoerderung.pdf/.

¹⁰ <http://www.kunstkultur.bka.gv.at/DocView.axd?CobId=59769>

Vlogi je potrebo priložiti naslednje dokumente:

- natančen opis projekta in načrtovanih dejavnosti;
- seznam stroškov, vključno z natančno razčlenitvijo stroškov kot tudi želeni datum izplačila zaprošenih sredstev;
- časovnico poteka projekta;
- statut društva, izpisek iz poslovnega registra oz. registra društev;
- podatki o zastopnikih in osebah, odgovornih za izvedbo projekta;
- pri letnih projektih tudi izpisek o stanju na poslovnem računu;
- seznam prejetih javnih sredstev (EU, Zvezna država, Zvezna dežela, Občina) v zadnjih petih letih.

2. Pristojnost

Za vloge za financiranje letnih programov za gledališča in samostojne gledališke umetnike s stalnim programom je pristojen Oddelek za glasbo, igro, ples, splošne zadeve umetnosti, v okviru katerega deluje Svetovalni odbor za uprizoritveno umetnost, sestavljen iz 8 članov, ki opravi pred izbor sofinanciranih projektov. Končna odločitev o izboru financiranih projektov ter odgovornost za izbor je na zveznemu ministru za umetnost in kulturo, ustavo in medije. Svetovalni odbor je sklepčen, če je prisotnih najmanj polovica članov, o posameznem priporočilu pa odločajo z navadno večino navzočih članov. V primeru enakega števila glasov se šteje, da gre za pozitivno priporočilo.

3. Kriteriji za izbor

3.1. Formalni kriteriji

- neprekinjeno delovanje na področju uprizoritvene umetnosti z najmanj štirimi novimi produkcijami;
- zvezna država financira subsidiarno k financiranju regionalnih oblasti, pri čemer se odmera višine financiranja zvezne države orientira glede na višino financiranja s strani regionalne oblasti;
- za produkcije, ki so financirane v okviru letnega financiranja programa, ni mogoče ločeno zaprositi za financiranje;
- do financiranja niso upravičeni programi, ki so izključno komercialne narave, projekti laikov in amaterjev ter projekti oseb, ki se še usposabljaajo;
- do financiranja niso upravičeni programi oz. projekti, ki bi lahko bili izvedeni tudi brez zvezne finančne pomoči;
- pogoj za dodelitev finančnih sredstev je pravilna in pravočasna predložitev dokumentov, ki se nanašajo na namensko uporabo dodeljenih sredstev.

3.2. Kriteriji, na podlagi katerih odloča svetovalni odbor

3.2.1. Vsebinski vidiki

- odlična usposobljenost izvajalcev (umetniškega osebja in sodelavcev);

- kakovost programa s posebnim ozirom na sodobne avstrijske dramatike;
- delež sodobnega repertoarja;
- inovativne, sodobne in eksperimentalne gledališke oblike;
- formalna, vzorna in inovativna izvedbena zmogljivost;
- vsebinska kakovost (tema), tematska vrednost (aktualna družbena relevantnost);
- dramaturška kakovost in sestava programa;
- prepričljivost programa / režijske zasnove in tehnične izvedbe;
- splošna ocena dosedanjih umetniških dosežkov in izjemnega pomena za avstrijsko gledališko sceno;
- ocena umetniškega ambienta (npr. kraj izvedbe);
- inovativni pristopi za vključitev javnosti.

3.2.2. *Ekonomski vidiki*

- zagotovljeno mora biti ustrezno poslovanje in strokovna znanja vlagatelja, potrebna za izvedbo načrtovanih aktivnosti;
- primernost in uravnoteženost izračuna ob upoštevanju načela gospodarnosti, varčnosti in namenskosti (potreba po financiranju);
- ustrezni pogoji financiranja (na primer financiranje s strani drugih organov, sponzorjev itd.) in možnost celotnega financiranja v potrebnem obsegu.

3.2.3. *Kriteriji, ki se nanašajo na učinke in rezultate projekta*

- izmerljivost čez regionalnih rezultatov (relevantnost za celotno Avstrijo, evropska in mednarodna relevantnost) ter uporabnost rezultatov za naknadne uprizoritve ter prihodnje projekte;
- učinkovitost in trajnostni umetniški uspeh;
- primerjalna ocena (aktualne prioritete, skladnost z avstrijskim spodbujevalnim konceptom).

4. **Pogoji pogodbe o financiranju**

V obrazcu vloge za financiranje so navedeni tudi pogoji pogodbe o financiranju, katere pravna podlaga sta Zakon o financiranju umetnosti in Smernice Zveznega ministrstva za pouk, umetnost in kulturo za dodelitev finančnih sredstev na podlagi Zakona o financiranju umetnosti.

Pogoji pogodbe o financiranju urejajo naslednje:

- vlogo za financiranje: vloga mora biti v celoti izpolnjena, priložena ji mora biti zahtevana dokumentacija, vlagatelj mora brez zadržkov in omejitev s podpisom sprejeti pogoje pogodbe o financiranju;
- sklenitev pogodbe o financiranju: če se vlogi vlagatelja ugotovi, je pogodba o financiranju sklenjena, ko vlagatelj prejme pisno odobritev financiranja. Če vsebina odobritve odstopa od vsebine vloge, je pogodba sklenjena skladno z vsebino odobritve, ko jo prejme vlagatelj, razen če le-ta v roku 14 dni pisno ugovarja;

- izvedbo dogovorjenega projekta: s sprejemom pogodbe o financiranju in z njo povezane finančne spodbude se prejemnik finančnih sredstev zaveže, da bo izvedel projektne aktivnosti v dogovorjeni obliki. Obvezuje se, da pooblaščenec Urada zveznega kanclerja omogoči ogled umetnostnih dosežkov projekta;
- obveznost obveščanja o spremembah: prejemnik finančnih sredstev mora Urad zveznega kanclerja nemudoma in na lastno iniciativo pisno obvestiti o spremembah (ne velja za zanemarljive spremembe) glede časovne izvedbe projekta; če projekta ni mogoče izvesti; o spremembah glede financiranja, glede pravne oblike prejemnika, glede spremembe odgovornih oseb in naslova. V teh primerih lahko financer prejemniku naloži nove pogoje, prilagodi višino finančne spodbude in pri bistvenem krčenju aktivnosti tudi v celoti odstopi od pogodbe;
- izplačilo odobrenih sredstev: sredstva se izplačajo pod pogojem, da so proračunska sredstva na voljo. Zaradi zamude pri izplačilu prejemnik ni upravičen do odškodnine.
- uporabo sredstev: finančna spodbuda se lahko uporabi le za pogodbeno dogovorjene namene financiranja. Prejemnik mora pri porabi upoštevati načela ekonomičnosti, varčnosti in namenskosti;
- dokazila o namenski uporabi sredstev: prejemnik sredstev mora Uradu zveznega kanclerja posredovati dokazila o uporabi sredstev, in sicer v obliki in v roku, kot ga določa odobritev financiranja.

Nadalje vsebujejo pogoji pogodbe o financiranju tudi določbe o varstvu podatkov; uporabi logotipa Urada zveznega kanclerja; določbe o neizplačilu sredstev in vračilu že izplačanih sredstev v primeru, da prejemnik krši določbe pogodbe o financiranju ali je v vlogi oz. med izvajanje projekta podal neresnične podatke; določbe o pristojnosti sodišča na Dunaju in o uporabi avstrijskega prava.

Seznam uporabljenih virov:

- KMU Forschung Austria, Austrian Institute for SME Research, Finanzierungssituation und –bedarf der Österreichischen Kultur- und Kreativwirtschaft, oktober 2014.
URL: <<http://www.kunstkultur.bka.gv.at/DocView.axd?CobId=58765>>.
- Letna poročila o kulturi urada zveznega kanclerja.
URL: <http://www.kunstkultur.bka.gv.at/site/cob__54311/8015/default.aspx>.
- Peter Duelund, Bjarki Valtysson, Laerke Bohlbro, *Denmark: Country Profile*. V: Council of Europe/ERICarts: "Compendium of Cultural Policies and Trends in Europe", 13th edition 2012.
URL: <<http://www.culturalpolicies.net>>.

2.2 FINSKA

A. SPLOŠNO O FINANCIRANJU KULTURE NA FINSKEM

a) *Glavne značilnosti financiranja kulture*

Javna podpora umetnosti in kulturi se je na Finskem začela uveljavljati še pred nastankom sodobne socialne države. Občine so postopoma prevzele skrb za delovanje javnih šol in knjižnic, država pa redno zagotavljanje sredstev za njihovo delovanje. Skupna finančna odgovornost države in občin za delovanje javnih kulturnih institucij ostaja eden od temeljev sodobne finske kulturne politike. Sistem štipendij in pomoči posameznim umetnikom izvira iz 60. let 20. stoletja, državna pomoč neinstitucionalnim kulturnim dejavnostim pa je bila uzakonjena v začetku 80. let.

Nekatere nacionalne kulturne institucije (npr. nacionalna opera in gledališče) so obdržale zasebni pravni status, tako da jih država financira na pogodbeni diskrecijski osnovi. Sicer pa je bil za 20. stoletje značilen proces etatizacije finskih kulturnih institucij, ki so tako postale del državnega proračunskega sistema. Lokalni muzeji, gledališča in orkestri pa so prišli pod proračunski nadzor občin, subvencije za nje pa občinam prav tako zagotavlja država. Za novejša obdobja je značilen trend zmanjševanja deleža neposrednega državnega oziroma občinskega financiranja javnih kulturnih institucij, saj se od slednjih pričakuje, da del teh stroškov pokrijejo z lastnimi prihodki od poslovanja ali iz drugih virov. Pač pa je ohranjena vloga javnih oblasti pri zagotavljanju sredstev za investicije v nove kulturne objekte in zmožljivosti ter za profesionalno izobraževanje na področju umetnosti in kulture.

Obseg državnega financiranja kulture se je v zadnjih letih zaradi gospodarske krize nekoliko zmanjšal. Po podatkih finskega statističnega urada je bilo od leta 2010 dalje financiranju kulture povprečno namenjenih okrog 0,80% državnega proračuna, medtem ko se je v predkriznem obdobju ta delež gibal bliže 0,90%. Skupni kulturni izdatki države za kulturo (tj. za financiranje nacionalnih kulturnih institucij, za finančne podpore umetnikom in nevladnim kulturnim organizacijam, za finančne transfere občinam namenjene kulturi ter za druge oblike promocije kulture) so v državnem proračunu za leto 2015 predvideni v znesku 451,94 milijonov evrov, kar je 0,7% manj kot v letu 2014, ko so skupni kulturni izdatki države znašali 455,21 milijonov evrov. Za kulturne izdatke občin je zadnji dostopen podatek za leto 2013, ko je skupaj znašala 836,58 milijonov evrov, medtem ko je država v tem letu za kulturne namene porabila 451,77 milijonov evrov. Skupni javni kulturni izdatki finske države in občin so v letu 2013 tako znesli 0,64% bruto domačega proizvoda.¹¹

Pri izvajanju nacionalne kulturne politike so poleg ministrstva za izobraževanje in kulturo pomembne tudi naslednje organizacije:

¹¹ Statistics Finland: Private and public support of culture. URL: <[http://pxweb2.stat.fi/sahkoiset_julka-
isut/kulttuuritilasto/html/engl0009.htm](http://pxweb2.stat.fi/sahkoiset_julka-
isut/kulttuuritilasto/html/engl0009.htm)>.

- sistem svetov za umetnost (centralnega sveta in svetov za posamezne oblike umetnosti), ki od leta 2013 delujejo kot neodvisno strokovno telo v okviru Finskega centra za promocijo umetnosti (*Taiteen edistämiskeskus*); poleg tega od leta 2008 dalje obstaja še 13 regionalnih svetov za umetnost;
- Nacionalni svet za starine (*Museovirasto*), ki je glavno vladno strokovno telo za področje kulturne dediščine in za muzejsko dejavnost;
- Finska filmska fundacija (*Suomen elokuväsäätiö*), ki dodeljuje javno finančno podporo za filmsko produkcijo in distribucijo.
- Posebne strokovne naloge pri izvajanju nacionalne kulturne politike opravljajo tudi druga telesa, npr. nacionalna galerija, nacionalni avdiovizualni arhiv, odbor za filmsko klasifikacijo in knjižnica za slepe in slabovidne.

b) *Opredelitev javnega interesa oziroma javne službe*

Tradicionalna cilja finske kulturne politike sta bila utrditev nacionalne identitete in spodbujanje umetniške ustvarjalnosti, kar se je odražalo zlasti v poskusih izboljšati ekonomski in socialni položaj umetnikov s sistemom državnih umetniških štipendij in pokojnin. V zadnjih letih je finska vlada pričela dajati večji pomen ustvarjalnosti in inovativnosti ter njenemu prispevku h gospodarski rasti. Strategija Ministrstva za izobraževanje in kulturo za leto 2015 navaja naslednje ključne naloge:

- zagotavljanje enakega dostopa do izobraževanja in kulture;
- spodbujanje intelektualne rasti in učenja;
- povečanje priložnosti za deljenje in udeležbo;
- zagotavljanje sredstev za izboljšavo kulturnih in ekonomskih konkurenčnih zmogljivosti finske družbe;
- odpiranje novih kanalov širjenja kulture s ciljem diverzifikacije finskega vpliva v mednarodni skupnosti;
- izboljšanje učinkovitosti v kulturnem sektorju.

Kot cilji finske kulturne politike se navajajo ustvarjalnost, kulturna raznolikost in enakopravnost, ukrepi za zagotavljanje teh ciljev pa:

- zagotavljanje ugodnih pogojev za delo umetnikov, drugih ustvarjalnih delavcev ter kulturnih in umetniških institucij;
- spodbujanje ohranjanja in razvoja kulturne dediščine in kulturnih okolij;
- okrepitev enakega dostopa do kulture in njene raznolike rabe;
- povečanje produkcije, zaposlenosti in podjetništva v kulturnem sektorju;
- okrepitev kulturnih temeljev družbe.

B. FINANCIRANJE JAVNIH KULTURNIH INSTITUCIJ

a) *Pravni status javnih kulturnih institucij*

Čeprav so pretežno odvisne od javnega financiranja, je večina finskih kulturnih in umetniških institucij organiziranih v zasebnopravnih statusnih oblikah, kot društva, fundacije ali neprofitne gospodarske družbe. Nacionalna opera (*Suomen Kansallisooppera*) je npr. organizirana kot zasebna fundacija, nacionalno gledališče (*Suomen Kansallisteatteri*) pa kot delniška družba. Nacionalni muzej (*Kansallismuseo*) po drugi strani deluje pod okriljem Nacionalnega sveta za starine, torej je vključen neposredno v strukturo ministrstva.

Finska nacionalna galerija (*Kansallisgalleria*), ki upravlja več muzejev umetnosti (*Ateneum, Kiasma* in *Sinebrychoff*), je od leta 1990 dalje prav tako delovala neposredno pod državnim okriljem. Leta 2014 pa je bila s posebnim zakonom preoblikovana v javno fundacijo, ki je neodvisen pravni subjekt in lahko v lastnem imenu sklepa pravne posle ter razpolaga s premoženjem. Umetniške zbirke sicer ostajajo v državni lasti kot finsko nacionalno bogastvo, fundacija pa z njimi upravlja, skrbi za njihovo vzdrževanje, širitev in predstavitev javnosti z organizacijo razstav. Fundacija lahko opravlja tudi komercialne dejavnosti, ki podpirajo njeno temeljno strokovno nalogo, vendar njena dejavnost ne sme biti usmerjena izključno v pridobitne namene.

b) *Organi upravljanja in nadzora javnih kulturnih institucij*

Struktura organov upravljanja in nadzora v posamezni kulturni instituciji je odvisna od njene statusne oblike. Pri tistih institucijah, ki so organizirane kot društva, zasebne fundacije ali gospodarske družbe, struktura organov torej sledi splošnim pravilom o organih navedenih statusnih oblik.

Glavna organa **nacionalne opere**, ki posluje kot zasebna fundacija, sta nadzorni svet in upravni odbor. Nadzorni svet nadzira upravljanje fundacije ter sprejema letno poročilo in finančne izkaze. Ima 20 članov, od katerih jih osem imenuje Ministrstvo za izobraževanje in kulturo, sedem članov imenujejo mesta Espoo, Helsinki, Kauniainen in Vantaa, tri člane izvolijo zaposleni, dva člana pa imenuje nadzorni svet sam. Upravni odbor odgovarja za uporabo sredstev, imenovanja direktorjev, razvoj strategije in repertoarja za triletni mandat. V upravnem odboru pet članov imenuje Ministrstvo za izobraževanje in kulturo, preostale štiri člane pa mesta Espoo, Helsinki in Vantaa. Sej upravnega odbora se smejo udeleževati (brez pravice glasu) tudi predstavniki zaposlenih in generalni direktor opere. Upravni odbor imenuje generalnega direktorja fundacije ter umetniškega direktorja za opero in umetniškega direktorja za balet.

Z vidika te študije pa je posebej zanimiva notranja organizacija **Finske nacionalne galerije**, ki je bila, kot že omenjeno, leta 2014 preoblikovana v novo statusno obliko javne fundacije, saj je njen status posebej prilagojen posebnim potrebam javne kulturne institucije.

Glavni organi Finske nacionalne galerije so:

- svet FNG (*Kansallisgallerian valtuuskunta*),

- upravni odbor FNG (*Kansalliskallerian hallitus*) in
- generalni direktor FNG (*Kansalliskallerian johto*).

Svet FNG nadzira delovanje fundacije, ki ga vodita upravni odbor in generalni direktor. Sestavljen je iz 10 do 14 članov (vključno s predsednikom in podpredsednikom), ki jih imenuje Ministrstvo za izobraževanje in kulturo za dvoletni mandat. Generalni direktor FNG in člani upravnega odbora ne morejo biti hkrati tudi člani sveta. Upravni odbor in generalni direktor morata svetu zagotavljati vse informacije o delovanju fundacije, ki jih svet potrebuje za opravljanje svoje nadzorne naloge. Svet se sestane vsaj enkrat letno, za odločanje pa mora biti prisotna vsaj polovica njegovih članov, vključno s predsednikom ali podpredsednikom. Na letnem zasedanju svet obravnava revizijsko poročilo, potrди računovodske izkaze in letno poročilo ter odloča o podelitvi razrešnice upravnemu odboru in generalnemu direktorju.

Upravni odbor FNG je odgovoren za ustrezno organizacijo poslovanja narodne galerije in njenih financ ter pripravlja letno poročilo FNG. Sestavlja ga od pet do sedem članov (vključno s predsednikom in podpredsednikom), ki jih imenuje Ministrstvo za izobraževanje in kulturo za triletni mandat. Ista oseba je lahko član odbora največ tri zaporedne mandate. Člani sveta FNG, generalni direktor in zaposleni v FNG ne morejo biti člani upravnega odbora. Predstavnik zaposlenih pa ima pravico, da se udeležuje sej upravnega odbora in predstavi svoje stališče. Kvorum za odločanje upravnega odbora je vsaj polovica članov, vključno s predsednikom ali podpredsednikom, odloča pa se z večino glasov navzočih članov. Če večine ni mogoče doseči, odloča glas predsednika odbora.

Upravni odbor ima naslednje naloge:

- odloča o ključnih ciljnih in strategiji poslovanja in financ,
- sprejema operativni in finančni načrt in proračun ter pripravlja računovodske izkaze in poročila,
- skrbi za načrtovanje naložb in odloča o investicijskem načrtu,
- odgovarja za upravljanje in uporabo sredstev, razen če je prenesel pooblastilo za to na generalnega direktorja,
- zagotovi ustrezen nadzor računovodstva in upravljanja premoženja,
- odobri pogodbe, ki so pomembne za poslovanje FNG,
- odobri navodila in druge ustrezne predpise v zvezi z administracijo in organizacijo,
- nadzira generalnega direktorja in upravo FNG, ki jo ta vodi,
- odloča o imenovanju in razrešitvi višjega osebja, neposredno podrejenega generalnemu direktorju,
- opravlja druge predpisane naloge in naloge, za katere ni posebej določeno, da jih opravljata svet ali generalni direktor.

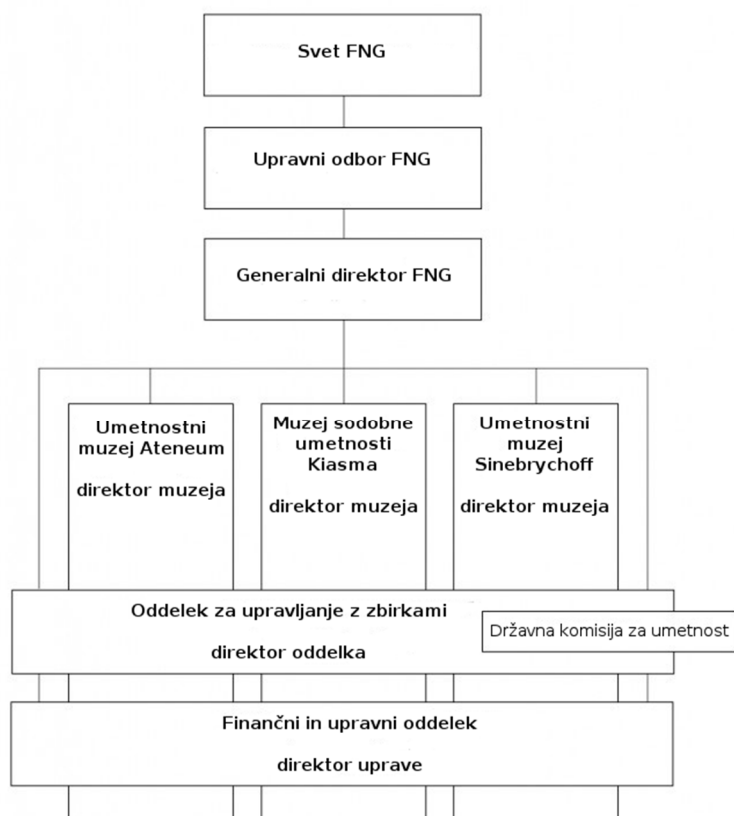
Generalni direktor FNG neposredno vodi poslovanje fundacije, pri čemer mu pomagajo direktor administracije, direktor upravljanja zbirk in direktorji treh muzejev, ki delujejo v okviru FNG. Generalnega direktorja imenuje finska vlada za največ petletni mandat. O imenovanju se predhodno posvetuje z upravnim odborom FNG. Direktor mora imeti univerzitetno diplomu ter znanje in izkušnje na področju,

povezanem z upravljanjem nacionalne galerije, vključno z dokazanimi managerskimi sposobnostmi. Vlada lahko direktorja tudi predčasno odpokliče, prav tako po posvetovanju z upravnim odborom FNG.

Generalni direktor je odgovoren za:

- upravljanje in razvoj poslovanja FNG
- zagotavljanje, da FNG izpolnjuje svoj namen in da se njene zbirke ustrezno upravljajo,
- ustrezno vodenje dokumentacije in upravljanje premoženja,
- pripravo in predstavitev zadev, o katerih odločata svet in upravni odbor FNG,
- odločanje o zadevah v zvezi z izvoznimi dovoljenji za predmete kulturne dediščine v skladu s posebno zakonodajo,
- druge naloge, ki mu jih naložita svet in upravni odbor,
- izvrševanje sklepov sveta in upravnega odbora, če ta ne določita drugače,
- kadrovsko politiko in zaposlovanje osebja.

Za delovanje FNG je pomembna tudi **državna komisija za umetnost**, je zadolžena za pridobivanje umetniških del in njihovo umestitev v vladne zgradbe ter zgradbe v vladni uporabi. Komisija ima predsednika in sedem članov, ki jih imenuje Ministrstvo za izobraževanje in kulturo za triletni mandat.

Slika 1: Shema organov Finske nacionalne galerije

c) Nadzor države nad delovanjem javnih kulturnih institucij

Država vpliva na delovanje javnih kulturnih organizacij in ga nadzira zlasti z imenovanji članov organov vodenja in nadzora teh institucij. Člani nadzornega odbora nacionalne opere in sveta nacionalne galerije so večinoma poslanci v državnem parlamentu. Predsednik nadzornega sveta opere je trenutno nekdanji finski predsednik Martti Ahtisaari, predsednica upravnega odbora nacionalne galerije pa je trenutno nekdanja finska predsednica Tarja Halonen. Še bolj neposreden je državni nadzor v primeru nacionalnega muzeja, ki deluje neposredno pod okriljem Ministrstva za izobraževanje in kulturo.

Javne kulturne institucije so dolžne Ministrstvu za izobraževanje in kulturo posredovati informacije in dokumentacijo, ki jih ministrstvo potrebuje za oceno, razvoj, statistiko ter spremljanje in nadzor nad njihovim delovanjem. V primeru nacionalne galerije ta obveznost izhaja že iz posebnega zakona, ki ureja njen status, pri zasebnopravnih javnih kulturnih institucijah pa so obveznosti do ministrstva določene v posebni letni pogodbi o financiranju, s katero država določi tudi naloge in cilje delovanja posamezne institucije v dogovorjenem obdobju financiranja.

Glede na pretežni del javnega (državnega in občinskega) financiranja javnih kulturnih institucij izvaja finančni nadzor nad njihovim delovanjem tudi finsko računsko sodišče (*Valtiontalouden tarkastusvirasto*).

d) Način financiranja javnih kulturnih institucij

Način financiranja javnih kulturnih institucij je odvisen od njihovega statusa ter zakonske podlage njihovega delovanja. Nacionalni muzej, ki je oddelek Nacionalnega sveta za starine, se financira neposredno iz proračuna. Nacionalna opera in nacionalno gledališče, ki sta zasebnopravni organizaciji, se financirata na podlagi posebne pogodbe, ki jo vsako leto skleneta z državo. Podobno velja za druge regionalne in lokalne kulturne institucije organizirane v zasebnopravnih statusnih oblikah, ki jim na pogodbeni podlagi zagotavljajo financiranje občine, pri čemer pa država občinam na podlagi določenih kriterijev nakazuje del sredstev za financiranje javnih knjižnic, šol za izobraževanje odraslih, neinstitucionalnih kulturnih dejavnosti, osnovno umetniško izobraževanje, muzeje, gledališča in orkestre. Tržni prihodek teh institucij iz lastne dejavnosti (prodaja vstopnic ipd.) ter od donacij in sponzorstev večinoma ne dosega obsega financiranja iz javnih sredstev.

Poseben sistem financiranja Finske nacionalne galerije je urejen že v zakonu, ki določa, da so v proračunu Ministrstva za izobraževanje in kulturo vsako leto namenjena sredstva za delovanje nacionalne galerije, ki morajo pokrivati stroške opravljanja v zakonu določenih nalog galerije. Dodatno so določena sredstva za nakup novih umetniških del in širitev zbirke FNG, ki je v državni lasti.

Delež državnega subvencioniranja delovanja javnih kulturnih institucij nacionalnega in regionalnega pomena je določen že z zakonom (npr. zakonom o gledališčih in orkestrih oziroma zakonom o nacionalni galeriji). Poleg tega pa Ministrstvo za izobraževanje in kulturo na podlagi diskrecije dodeljuje še

sredstva za obnovo kulturnih objektov, za projekte informacijsko-komunikacijske tehnologije in digitalizacijo muzejskih zbirk. Država običajno prevzame večino stroškov investicij v nove kulturne objekte. V ta namen se lahko namenijo sredstva od dobička državne loterije, v skladu z zakonom o loteriji. Umetnost in kultura se namreč drugače od ostalih javnih storitev financirata pretežno iz dobičkov državne loterije in športnih stav (*Veikkaus*). Posebna zakonodaja o igrah na srečo ureja uporabo teh sredstev za umetnost, mladino, šport in znanost.

e) Državno financiranje kulturnih institucij lokalnih skupnosti

Država je načeloma odgovorna za finančno podporo nacionalnim kulturnim in umetnostnim institucijam ter kulturnim industrijam (zlasti filmski), za mednarodno kulturno sodelovanje ter kulturno in umetnostno izobraževanje na univerzitetni ravni. Z občinami pa si deli finančno odgovornost za delovanje mreže kulturnih institucij po vsej državi. Cilj finančnih transferov občinam je izravnati neenakosti pri dostopu do kulture na različnih območjih države. Občine s finančno podporo države skrbijo za osnovne javne kulturne storitve in njihovo infrastrukturo. Zakon o finančnih transferih za občinske osnovne storitve (iz leta 2009) določa relativni delež države in občin pri financiranju osnovnih javnih storitev in pravila za izračun zneska transfera iz državnega v občinske proračune (torej državnih subvencij). Med osnovne javne storitve s področja kulture spadajo javne knjižnice, zagotavljanje neinstitucionalnih kulturnih storitev in obšolsko umetnostno izobraževanje. Zakon o financiranju izobraževanja in kulture pa ureja še državno subvencioniranje občin za podporo gledališč, orkestrrov in muzejev ter nekaterih izobraževalnih storitev. Zanimivo je, da se občina sama odloči, ali bo ta državna sredstva res uporabila za subvencioniranje posamezne kulturne institucije ali pa za kak drug namen. Ločeno od omenjenega sistema subvencij država občinam zagotavlja tudi sredstva za investicije v novo kulturno infrastrukturo za lokalne kulturne in umetniške dejavnosti.

C. FINANCIRANJE NEVLADNIH ORGANIZACIJ IN POSAMEZNIKOV

a) Center za promocijo umetnosti (Taike)

Finančne podpore kulturnim projektom in dejavnostim nevladnih kulturnih organizacij in samostojnih umetnikov so se na Finskem do nedavnega podeljevale prek nacionalnega in regionalnih svetov za umetnost (arts council). Leta 2013 pa je bil sistem reformiran z ustanovitvijo Centra za promocijo umetnosti (fin. polno ime *Taiteen edistämiskeskus*, krajše *Taike*, ang. *Arts Promotion Centre Finland*), tj. osrednje strokovne agencije, podrejene Ministrstvu za izobraževanje in kulturo, katere naloga je promocija umetnosti na nacionalni in mednarodni ravni ter podpirati tiste vidike kulture, ki ne spadajo v pristojnost nobene druge agencije. Center za promocijo umetnosti vodi direktor, ki ga imenuje ministrstvo za fiksni petletni mandat. Sveti za umetnost pa sedaj delujejo kot svetovalna telesa znotraj nove agencije. Cilj reorganizacije je bil povečati preglednost odločanja in fleksibilnost sistema pri odzivanju na nove umetniške oblike, zlasti pa jasno ločiti strokovno presojo vlog (*peer review*) od administrativnih nalog pri obravnavi prošenj za subvencioniranje. Organizacijska ločitev teh vlog naj bi bila ključna za okrepitev in zavarovanje avtonomije umetnosti.

Center za promocijo umetnosti podeljuje štipendije in subvencije poklicnim umetnikom in umetniškim skupinam. Letno obravnava okrog 14.000 vlog in podeli 32 milijonov evrov finančnih podpor. Odločitev o podelitvi podpore temelji na presoji strokovnih teles, v postopku odločanja pa sodeluje 250 strokovnih recenzentov. Agencija zagotavlja tudi strokovno podporo Ministrstvu za izobraževanje in kulturo pri odločanju o 800 letnih vlogah za umetniške pokojnine ter za subvencije festivalom in društvom, ki jih podeljuje neposredno ministrstvo. Agencija ima sicer 80 zaposlenih, od česar je 40 administrativnega osebja, 40 pa regionalnih umetnikov, ki so za določen čas zaposleni na projektih promocije umetnosti po posameznih območjih države, kar je posebna oblika podporne dejavnosti agencije. Sedež agencije je v Helsinkih, poleg tega ima še več regionalnih izpostav. Agencija deluje pod nadzorom Ministrstva za izobraževanje in kulturo, njeno delovanje se financira iz državnega proračuna. Okrog dve tretjini sredstev za finančne podpore kulturnim dejavnostim pa pride iz dobička državne loterije, ki v skladu z posebno zakonodajo predstavlja namenski prihodek agencije.

Strokovna svetovalna telesa Centra za promocijo umetnosti so

- centralni svet za umetnost,
- nacionalni sveti za umetnost,
- regionalni sveti za umetnost in
- dva posebna odbora.

Najvišje v hierarhiji strokovnih teles je **centralni svet za umetnost**, ki ga imenuje Ministrstvo za izobraževanje in kulturo za triletni mandat. Vsi člani sveta so priznani strokovnjaki na področju umetnosti in kulture. Centralni svet za umetnost agenciji predlaga način razporeditve sredstev za umetnost in odloča o uporabi razvojnih sredstev, dodeljenih svetu. Centralni svet za umetnost deluje tudi kot svetovalno telo Ministrstva za izobraževanje in kulturo pri oblikovanju in izvrševanju nacionalne kulturne politike.

Nacionalni sveti za umetnost se oblikujejo za posamezne oblike umetnosti. Odločitev o številu nacionalnih svetov za umetnost, njihovih nazivih in vlogah sprejme centralni svet za umetnost. Centralni svet tudi imenuje člane nacionalnih svetov za umetnost izmed, in sicer za dvoletni mandat, izbira pa jih izmed priznanih strokovnjakov na področju umetnosti in kulture, na predlog kulturnih organizacij. Nacionalni sveti za umetnost sprejemajo odločitve o dodelitvi finančnih podpor umetnikom in organizacijam. V obdobju 2015–2016 obstaja sedem nacionalnih svetov za umetnost:

- nacionalni svet za arhitekturo, oblikovanje in okoljsko umetnost, ki ima pododborna za arhitekturo in za oblikovanje;
- nacionalni svet za avdiovizualne umetnosti s pododbora za kinematografijo, medijsko umetnost ter svetlobno in glasovno umetnost;
- nacionalni svet za uprizoritvene umetnosti s pododbora za gledališče, performans in živo umetnost, ples in cirkus;
- nacionalni svet za literaturo s pododborom za umetniško novinarstvo;
- nacionalni svet za glasbo;

- nacionalni svet za vizualne umetnosti s pododbori za vizualno umetnost, fotografsko umetnost ter strip in ilustracijo;
- nacionalni svet za interdisciplinarno umetnost, diverzitetu in mednarodne dejavnosti, ki ima pododbor za multikulturalizem.

Regionalni sveti za umetnost sprejemajo odločitve o podeljevanju subvencij in nagrad umetnikom, umetniškim skupinam in organizacijam na svojem področju. Svetov je trinajst, vsak ima devet do enajst članov, ki jih imenuje centralni svet za umetnost za dvoletni mandat na podlagi priporočil regionalnih strokovnjakov s področja umetnosti in kulture.

Center za promocijo umetnosti ima poleg omenjenih svetov še dva posebna **odbor**a:

- odbor za štipendije in subvencije pisateljem in prevajalcem, ki dodeljuje finančne podpore za ustvarjalno delo na literarnem področju pod pogojem, da so nastala dela brezplačno dostopna v javnih knjižnicah. Skupni znesek teh podpor je enak desetim odstotkom zneska, ki so ga knjižnice v prejšnjem letu porabile za nakup knjig. Člane odbora imenuje finska vlada za triletni mandat.
- odbor za podpore za javnih prikaz vizualnim umetnikom, ki podeljuje petmesečne štipendije profesionalnim umetnikom s področja vizualnih umetnosti, fotografije in industrijskega oblikovanja, katerih dela se lahko javno prikazujejo. Člane odbora imenuje Ministrstvo za izobraževanje in kulturo za triletni mandat.

Člani centralnega sveta za umetnost prejemajo za svoje delo mesečno plačilo, člani nacionalnih svetov, regionalnih svetov in obeh odborov pa prejmejo sejnine za udeležbo na sestankih teh organov.

b) Vrste finančnih podpor

• Podpore za umetnike:

- umetniške štipendije za podporo poklicnim umetnikom na različnih področjih umetnosti za obdobje od šestih mesecev do petih let;
- projektne podpore za izvedbo posameznih projektov poklicnih umetnikov in kritikov na različnih področjih umetnosti;
- podpore za dramsko literaturo za dramatike, katerih nova drama je bila v preteklem letu prvič izvedena v profesionalnem gledališču na Finskem;
- subvencije za spodbujanje multikulturalizma in boj proti rasizmu – namenjene projektom in dejavnostim skupnosti, ki podpirajo navedene cilje;
- podpore za gostujoče umetnike, ki pokrivajo operativne in razvojne stroške projektov mednarodnih umetnikov začasno delujočih na Finskem;
- štipendije za potovanja namenjena kritju stroškov potovanja v tujino poklicnih umetnikov in umetnostnih strokovnjakov za delo na umetniško pomembnih projektih.

Nekatere vrste finančnih podpor se podeljujejo za to, da bodo ustvarjena dela prosto javno dostopna:

- štipendije in subvencije pisateljem in prevajalcem,
- štipendije za vizualne umetnike,
- štipendije in subvencije za skladatelje, pisce besedil in aranžerje,
- štipendije za ilustratorje in stripovske umetnike.

- *Podpore za skupnosti*

- operativne podpore: za društva, fundacije, zadruga, podjetja in druge oblike skupnosti, ki delujejo na področju umetnosti;
- posebne subvencije za skupnosti: za podporo posameznim umetniškim projektom različnih oblik skupnosti;
- kvalitativna podpora za filmsko produkcijo: namenjena producentom filmov visoke umetniške vrednosti, za podporo razvoju novih produkcij;
- podpora za gostujoče tuje umetnike: pokriva stroške programov gostovanja tujih umetnikov, ki jih izvajajo občine, društva in druge skupnosti;
- državne subvencije po načelu »1% gradbenih stroškov za umetnost«: namenjene skupnostim, ki investirajo v umetniška dela ob izgradnji ali prenovi zgradb;
- subvencije za spodbujanje multikulturalizma in boj proti rasizmu: podpora dejavnosti in projektov skupnosti za doseganje teh ciljev.

- *Državne nagrade za umetnost*

Nacionalni sveti za umetnost na svojih področjih umetnosti vsako leto podelijo državne nagrade v znesku po 15.000 EUR, in sicer kot priznanje za posebne dosežke ali za delo končano v zadnjih treh letih ali za dolgoročno zaslužno delovanje v korist določene oblike umetnosti. Državne nagrade se lahko podelijo posameznim umetnikom, skupinam umetnikov, društvom ali drugim skupnostim.

- *Podpore za regionalno spodbujanje umetnosti*

O teh podporah odloča 13 regionalnih svetov za kulturo, vsak na svojem geografskem območju.

- regionalne subvencije za otroško kulturo: za projekte spodbujanja otroške in mladinske kulture;
- regionalne subvencije za skupnosti: za organizacijo različnih umetniških dejavnosti, kot so razstave, seminarji, izobraževanja in tečajji;
- subvencije za kulturno blaginjo: za projekte, ki spodbujajo skupnostni duh in vsakodnevne ustvarjalne dejavnosti in okolja, vključno s podporo dobremu počutju na delovnem mestu s pomočjo kulture in umetnosti;
- regionalne delovne štipendije: za podporo dolgoročnemu umetniškemu delu ali nadaljnjemu izobraževanju poklicnih umetnikov ali umetnostnih kritikov;
- regionalne projektne podpore: za podporo izvedbe posameznih projektov umetnikov ali skupin;

- regionalne projektne podpore za otroško kulturo: za projekte otroške ali mladinske kulture s strani poklicnih umetnikov, skupin, kritikov, učiteljev in raziskovalcev.

c) Način izbora sofinanciranih projektov

Odločitve o podelitvi štipendij in drugih finančnih podpor posameznikom in skupinam posameznikov sprejemajo nacionalni oziroma regionalni sveti za umetnost ter oba odbora. Odločitve o podelitvi subvencij pravnim osebam – društvom, fundacijam, zadrugam, gospodarskim družbam, pa tudi občinam – sprejme direktor Centra za promocijo umetnosti na podlagi predloga neodvisnih strokovnjakov iz nacionalnih in regionalnih svetov za umetnost.

V obeh primerih odločitev temelji na neodvisni recenziji (*peer review*) strokovnih teles, torej svetov za umetnost, ki vsebinsko obravnavajo vse vloge za finančne podpore, ki jih prejmejo. Odločitev temelji na umetniški kakovosti vloge, regionalnih in jezikovnih merilih, obsegu sredstev na voljo in doseganju prioritarnih ciljev, ki jih lahko vnaprej določi svet za umetnost. Zanesljivost odločanja je zagotovljena s tem, da so člani svetov za umetnost strokovnjaki na svojih področjih, sestava svetov pa naj bi zagotavljala, da so ustrezno zastopane različne oblike umetnosti in različne regije. Poleg tega so člani svetov lahko imenovani za največ dva zaporedna mandata, kar zagotavlja spreminjanje sestave svetov in skozi čas zmanjšuje možnost pristranskega odločanja glede na lastne umetniške ali druge preference članov.

d) Finska filmska fundacija in podpore filmski umetnosti

Za podpore filmski umetnosti na Finskem je pristojna specializirana institucija – Finska filmska fundacija (*Suomen elokuvasäätiö*). Fundacija podpira in promovira finsko filmsko industrijo s financiranjem profesionalne filmske produkcije ter prikazovanja in distribucije filmov. Odgovorna je tudi za kulturni izvoz finskega filma in zagotavljanje podpore za njegovo mednarodno promocijo. Sredstva za podpore izvirajo iz deleža dobička državne loterije, ki je v skladu z zakonom namenjen spodbujanju filmske produkcije in distribucije, ter iz dela prihodkov nacionalne radiotelevizije *Yle*. Zakon o filmski produkciji iz leta 2000 in Odlok o filmski produkciji iz leta 2007 določata organizacijo in strukturo fundacije ter funkcije finančnih pomoči, ki jih ta izplačuje.

• Struktura fundacije

Finska filmska fundacija je bila ustanovljena že leta 1969 kot neodvisna organizacija, ki deluje pod nadzorom oddelka za kulturno politiko Ministrstva za izobraževanje in kulturo. Fundacijo vodita upravni odbor, ki ga imenuje ministrstvo, in direktor, ki ga imenuje upravni odbor.

Upravni odbor je sestavljen iz pet do osem članov, vključno s predsednikom in podpredsednikom, in je imenovan za triletni mandat, pri čemer je lahko ista oseba član upravnega odbora največ dva mandata zapovrstjo. Vsak član odbora ima namestnika. Upravni odbor je odgovoren za:

- skrbno upravljanje premoženja fundacije,
- nadzor nad vodenjem fundacije,

- potrditev letnega poročila in finančnega načrta fundacije,
- potrditev letne strategije in proračuna fundacije ter izbor revizorja,
- sprejem pravilnikov fundacije,
- potrditev smernic za dodeljevanje podpor,
- določitev strategije in operativnih politik fundacije,
- imenovanje in odpoklic direktorja.

Direktorja se imenuje za mandat, ki ne sme biti daljši od pet let, in sicer za največ dva mandata zapovrstjo. Direktor je odgovoren za:

- vodenje in razvoj delovanja fundacije v skladu s strategijo in smernicami, ki jih je potrdil upravni odbor,
- izvrševanje odločitev odbora,
- zaposlovanje osebja fundacije,
- izdajanje odločb o dodelitvi podpor fundacije.

- *Vrste finančnih podpor*

Finska filmska fundacija zagotavlja financiranje profesionalne finske filmske produkcije s ciljem spodbujati visoko kakovost, raznolikost in izvirnost. Fundacija je glavni financer filma na Finskem in prispeva okrog 40% povprečnega proračuna celovečernih filmov. Okrog 80 odstotkov sredstev fundacije je namenjenih podpori filmske produkcije, in sicer fundacija v povprečju podpre 70 do 80 filmov letno (okrog 25 celovečernih filmov, 30 dokumentarnih filmov ter 25 kratkih in animiranih filmov) tako da skupni znesek podpor presega 20 milijonov evrov. Podpore so na voljo tudi za mednarodne koprodukcije s finskim koproducentom ali umetniškimi oziroma tehničnimi prispevki s Finske ali vsaj zagotovljeno televizijsko distribucijo na Finskem. V zadnjih treh letih je fundacija podprla več kot 40 mednarodnih koprodukcij z več kot 10 milijoni evrov. Vsebinsko presojo vlog za finančne podpore opravijo strokovnjaki s filmskega področja, ki so zaposleni pri fundaciji (fin. *tuotantoneuvoja*, ang. *film commissioners*), formalno odločbo o dodelitvi podpore pa izda direktor fundacije, ki tudi sklene ustrezno pogodbo z upravičencem. Namenskost porabe dodeljenih sredstev spremljajo in nadzirajo delavci fundacije, upravičenec pa mora fundaciji predložiti vsebinsko in finančno poročilo o subvencioniranem filmskem projektu. Če fundacije poročila ne odobri zaradi nepravilne porabe sredstev, lahko zahteva vračilo plačane subvencije.

Fundacije podeljuje naslednje oblike finančnih podpor za film:

- podpore za pripravo scenarijev,
- razvojna podpora za posamezni film,
- razvojna podpora za projekt več filmov,
- podpora za produkcijo,
- 50/50 podpora za produkcijo (ki ima zagotovljenih pol sredstev iz drugega vira),
- podpora za trženje in distribucijo,
- podpora za delovanje kinematografov,

- dodatna sredstva za umetniške kinematografe in za filmsko digitalizacijo,
- podpora za uvoz kvalitetnih tujih filmov,
- podpora za trženje in distribucijo v digitalnih formatih,
- podpora za izobraževanje filmskih delavcev,
- podpora za filmske festivale,
- podpora za raziskave v filmski industriji,
- podpore za mednarodno promocijo finskega filma.

Seznam uporabljenih virov:

- Ritva MITCHELL, Anna KANERVA. *Finland: Country Profile*. V: Council of Europe/ERICarts: "Compendium of Cultural Policies and Trends in Europe", 15th edition 2014. URL: <<http://www.culturalpolicies.net>>.
- *Finland*. Cultural Policy Database, Culturelink Network. URL: ><http://www.culturelink.org/><
- Spletna stran finskega ministrstva za izobraževanje in kulturo – *Opetus- ja kulttuuriministeriö*, URL <<http://www.minedu.fi/OPM/Kulttuuri/?lang=en>>.
- Spletna stran *Finnish National Gallery*, URL: <<http://www.kansallisgalleria.fi/en/>>.
- Spletna stran *Arts Promotion Centre Finland*, URL: <<http://www.taike.fi/en/>>.
- Spletna stran *Finland's National Board of Antiquities*, URL: <<http://www.nba.fi/en/index>>.
- Spletna stran *Finnish Film Foundation*, URL: <<http://ses.fi/en/home/>>.

2.3 FRANCIJA

A. SPLOŠNO O FINANCIRANJU KULTURE V FRANCII

a) Glavne značilnosti financiranja kulture

Francija ima dolgo tradicijo neposrednega poseganja države na področje kulture. Že v obdobju pred revolucijo leta 1789 so bile pod pokroviteljstvom kralja ustanovljene nekatere osrednje nacionalne kulturne institucije (*Collège de France*, *Bibliothèque nationale*, *Académie française*, *Comédie-Française*), v revolucionarjem obdobju je bil ustanovljen nacionalni muzej Louvre (*Musée du Louvre*), tradicija se je nadaljevala tudi v 20. stoletju, ko je bil ustanovljen npr. *Centre Georges Pompidou*. Že leta 1959 je bilo ustanovljeno ministrstvo za kulturo, ki naj bi državljanom pomagalo uresničiti ustavno zajamčen dostop do kulture. Državni patronat nad kulturo je vzpostavil t.i. uradno umetnost, ki jo podpira država, in šele od 80. let 20. stoletja dalje skuša nacionalna politika biti bolj inkluzivna in vključevati tudi alternativne oblike umetnosti. V zadnjih petdeset letih je sicer opazen tudi trend decentralizacije financiranja kulturnih dejavnosti, tako da se povečuje vloga lokalnih in regionalnih oblasti, ki nastopajo kot ustanovitelji kulturnih institucij, kot so muzeji, gledališča, knjižnice in glasbene šole. Velik del teritorialne kulturne politike se danes tako izvaja na podlagi večstranskih sporazumov med državnimi organi ter različnimi nivoji lokalnih in regionalnih oblasti in njihovih institucij.

Proračun Ministrstva za kulturo in komunikacije za leto 2015 znaša 3,4 milijarde evrov, od česar je za področje kulturne dediščine namenjeno 22%, za področje umetniškega ustvarjanja 21%, za medije in kulturne industrije 21% ter za prenos znanja, raziskave, izobraževanje itd. 36%. V letu 2014 je bila skoraj tretjina proračuna ministrstva, torej okrog milijarde evrov, namenjena financiranju okrog 70 kulturnih institucij nacionalnega pomena, od tega polovica za pet najpomembnejših institucij: nacionalno knjižnico, ustanovo Universcience, pariško opero, muzej Louvre in center Georges Pompidou. Izdatki kulturne narave drugih ministrstev so za leto 2015 ocenjeni na 3,7 milijarde evrov, od česar 75% odpade na Ministrstvo za izobraževanje in raziskave (večinoma za plače učiteljev umetnosti v osnovnem in srednjem izobraževanju), ostalo pa je namenjeno promociji francoske kulture (veleposlaništva, francoski kulturni centri ipd.) ter za financiranje muzejev in knjižnic.¹²

Kulturni izdatki lokalnih in regionalnih oblasti (občine, združenja občin, departmaji in regije) se za leto 2010 ocenjujejo na 7,6 milijarde evrov, od česar največji delež odpade na občine. Občine so v tem letu v povprečju namenile 8% svojega proračuna za kulturo, medobčinske zveze 7%, regije 2,7% in departmaji 2,1%. Od tega je bilo 58% namenjenih umetniškemu izražanju in kulturnim dejavnostim (uprizoritvene in vizualne umetnosti ter umetnostno izobraževanje), preostalo pa podpora ohranjanja in razširjanja kulturne dediščine (muzeji, arhivi, knjižnice ipd.).¹³

b) Opredelitev javnega interesa oziroma javne službe

Francoska državna ureditev zagotavlja enak dostop državljanov do kulture: država mora vsem zagotoviti enako možnost sodelovanja v kulturnem življenju.¹⁴ Eden glavnih ciljev kulturne politike je torej popraviti neenak dostop do kulturne udeležbe zaradi geografskih, gospodarskih in družbenih ovir. Cilji nacionalne kulturne politike so opredeljeni v odloku o pristojnostih ministrstva za kulturo in komunikacije. Originalni odlok iz leta 1959 je kot poglobitve cilje določal:

- zagotoviti, da so pomembne stvaritve človeštva, še posebej francoska dela, na voljo čim večjemu številu francoskih državljanov;
- predstaviti kulturno dediščino Francije najširši možni javnosti in
- spodbujati ustvarjanje umetniških in intelektualnih del.

Sedaj veljavni odlok iz leta 2012¹⁵ naloge in cilje ministrstva za kulturo in komunikacije določa širše:

- zagotoviti, da so pomembne stvaritve človeštva, še posebej francoska dela, na voljo čim več ljudem;
- zavarovati in promovirati vse oblike kulturne dediščine;
- spodbujati ustvarjanje umetniških in intelektualnih del;

¹² *Chiffres clés, statistiques de la culture et de la communication 2015*, Paris, Ministère de la Culture, 2015, URL : www.cairn.info/chiffres-cles-statistiques-de-la-culture-2015--9782111281578-page-10.htm.

¹³ Prav tam.

¹⁴ Določba je vsebovana v 13. točki preambule ustave četrte republike iz leta 1946, na katero se neposredno sklicuje sedaj veljavna ustava pete republike iz leta 1958.

¹⁵ *Décret n° 2012-776 du 24 mai 2012 relatif aux attributions du ministre de la culture et de la communication*.

- prispevati k razvoju umetniškega in kulturnega izobraževanja otrok in mladih odraslih;
- spodbujati lokalne kulturne pobude, razvijati povezave med državnimi in lokalnimi kulturnimi politikami in sodelovati pri vladni politiki devolucije;
- podpirati razvoj kulturnih industrij, novih tehnologij ustvarjanja in razširjanja kulturne dediščine ter kulturnih digitalnih vsebin in storitev;
- opredeliti, usklajevati in ovrednotiti politiko vlade na področju uprizoritvenih umetnosti in vizualne umetnosti;
- spodbujati svetovni vpliv francoske in frankofonske umetnosti in kulture;
- prispevati k izvajanju francoske zunanje kulturne politike in politike francoskih kulturnih institucij v tujini.

Prvotni koncept, po katerem je bila naloga ministrstva predvsem zagotavljati državljanom dostop do enotno opredeljene visoke kulture je bil postopoma nadomeščen z bolj demokratičnim konceptom spodbujanja individualnega samoizražanja skozi ustvarjalnost, ki priznava vse oblike kulture. Načrtna širitev kulturnega področja je prinesla priznanje kulturnim dejavnostim, ki so poprej veljale za nepomembne, npr. jazz in pop glasba, break dance, stripi ipd. so tako pridobili možnost državnega financiranja, čeprav ta odločitev ni bila brez nasprotnikov.

B. FINANCIRANJE JAVNIH KULTURNIH INSTITUCIJ

a) *Pravni status javnih kulturnih institucij*

V Franciji obstajajo trije glavni tipi javnih kulturnih institucij:

- *Kulturne dejavnosti v nacionalni pristojnosti (services à compétence nationale – SCN)*

Te institucije delujejo kot del javne uprave in so neposredno podrejene ministrstvu za kulturo in komunikacije. Lahko so podrejene neposredno ministru (v tem primeru so ustanovljene z odlokom, ki ga izda *Conseil d'État*) ali direktorju direktorata oziroma drugemu višjemu uradniku ministrstva (v tem primeru so ustanovljene z odlokom ministra). Tovrstne institucije opravljajo naloge nacionalnega pomena, ki jih ni mogoče izvajati na nižji teritorialni ravni (kultura je le eno od možnih področij delovanja SCN). Kljub formalni vključenosti v strukturo ministrstva se njihove naloge razlikujejo od centralnih dejavnosti upravne narave, saj operativnega značaja, zato pri njihovem izvajanju uživajo določeno stopnjo avtonomije. V organizacijskem smislu gre za vmesno stopnjo med centralno administracijo ministrstva in dekoncentrirano upravo, ki deluje po regijah. Leta 2014 je bilo takšnih institucij 22, med njimi so nacionalni arhivi, raziskovalni in restavratorski centri, muzeji, medijske knjižnice itd.

- *Javne kulturne ustanove (établissements publics – EP)*

Te institucije imajo status samostojne pravne osebe z upravno in finančno avtonomijo pri izvajanju natančno določene dejavnosti javnega interesa, pri čemer pa delujejo pod nadzorom tiste ravni oblasti, ki so ji podrejene (država, regija, departma ali občina). Leta 2014 je bilo takšnih državnih institucij na

področju kulture 75, npr. nacionalni muzeji, nacionalni umetnostni centri, akademije, umetniške šole itd.

Za vse javne ustanove veljajo tri značilnosti:

- avtonomija: zaradi pravne subjektivitete je organizacijska struktura zelo prilagodljiva (direktor, ravnatelj ali veččlanski upravni odbor, enotirni ali dvotirni sistem upravljanja), imajo lasten proračun z različnimi možnimi viri (javno financiranje s strani države, regionalnih ali lokalnih oblasti, vstopnine in druga plačila za uporabo storitev, posojila ...);
- povezava z določeno ravno oblasti (država, regija, departma ali občina): neodvisnost institucije je omejena s tem, da je podrejena javnopravnemu nadzoru s strani ustanovitelja, pri čemer so oblike izvrševanja tega nadzora različne;
- specializiranost: dejavnost tovrstnih kulturnih institucij je omejena na opravljanje točno določenih nalog v javnem interesu, ki so opredeljene ob ustanovitvi.

Glede na področje dejavnosti se razlikuje med upravnimi javnimi ustanovami (*établissement public à caractère administratif* – EPA), ki opravljajo upravne ali socialne naloge, in javnimi ustanovami industrijskega ali tržnega značaja (*établissement public à caractère industriel ou commercial* – EPIC), ki ponujajo blago ali storitve na trgu in se pretežno financirajo s plačili uporabnikov. EPA so povsem javnopravne institucije, tako da imajo njihovi zaposleni status javnih uslužbencev, njihove odločitve pa značaj upravnih odločb. Za EPIC pa pretežno velja zasebno pravo, pogodbe z zaposlenimi se sklepajo po pravilih splošnega delovnega prava. Na področju kulturnih dejavnosti so kot EPA organizirani nacionalna knjižnica in nekateri nacionalni muzeji (Louvre, Orsay, Versailles), kot EPIC pa nacionalna gledališča in arhitekturni muzej *Cité de l'architecture et du patrimoine*.

- *Javne institucije medobčinskega sodelovanja (établissements publics de coopération intercommunale – EPCI)*

To so skupnosti občin, ki izvajajo skupne projekte na določenih področjih, zanje pa veljajo podobna pravila kot za same lokalne skupnosti. Kot posebna vrsta lokalnih teles lahko izvajajo tudi medobčinsko kulturno politiko. Pri tem kot partnerji na podlagi posebnih dogovorov sodelujejo tudi z decentraliziranimi organi ministrstva za kulturo in komunikacije, tj. regionalnimi upravami za kulturne zadeve (*directions régionales des affaires culturelles* – DRAC). V tem okviru medobčinske oblasti ustanovljajo tudi različne kulturne institucije, kot so npr. izvršne agencije za glasbo in ples, regionalne agencije za uprizoritvene umetnosti, kulturne opazovalnice itd. Leta 1960 je več občin ustanovilo Nacionalno zvezo teritorialnih oblasti za kulturo (*Fédération nationale des collectivités territoriales pour la culture* – FNCC), v kateri danes sodeluje več kot 450 občin. Večina kulturnih institucij v Franciji deluje na podlagi neke oblike partnerstva med državnimi, regionalnimi in lokalnimi oblastmi ter njihovimi zvezami (torej med DRAC, EPCI in FNCC). Tako ustanovljene javne kulturne institucije imajo lahko različne pravne statuse, ki se prilagajajo naravi dejavnosti institucije:

- neprofitne ali dobrodelne kulturne institucije so lahko organizirane kot društva ali kot fundacije (ustanove);

- kulturne institucije s komercialno dejavnostjo so lahko organizirane v katerikoli statusni obliki gospodarske družbe ali zadruga;¹⁶
- leta 2002 je bil uveden nov pravni status kooperativne javne kulturne ustanove (*établissement public de coopération culturelle*, EPCC), ki omogoča povezavo različnih teritorialnih oblasti in državnih organov pri skupnem financiranju in upravljanju javnih kulturnih institucij.

b) Organi upravljanja in nadzora javnih kulturnih institucij

Za Francijo je značilno, da država tradicionalno zelo neposredno vpliva na delovanje javnih kulturnih institucij in ga nadzira (kulturni dirigizem). Ta vpliv se kaže zlasti pri financiranju javnih kulturnih institucij in pri imenovanju njihovih organov. Direktorje nacionalnih kulturnih institucij tipično imenuje (ali vladi predlaga v imenovanje) minister za kulturo in komunikacije, direktorje drugih (regionalnih, med-občinskih, lokalnih) javnih kulturnih institucij pa imenuje tista raven oblasti, ki ji je zadevna institucija podrejena (regija, departma, občina). Kljub tej skupni značilnosti je sama struktura organov javnih kulturnih institucij zelo raznolika in je ni mogoče predstaviti na enoten način. Odvisna je namreč od statusne oblike posamezne kulturne institucije, tudi znotraj posamezne statusne oblike pa so organi in njihove točne naloge določeni šele z ustanovitvenim aktom.

- *Kulturne dejavnosti v nacionalni pristojnosti (services à compétence nationale)*

Kulturne dejavnosti v nacionalni pristojnosti se izvajajo v okviru upravne strukture ministrstva, tako da nimajo samostojnih organov upravljanja in nadzora, ampak zanje veljajo pravila upravnega nadzora. Direktor institucije je državni uradnik, ki ga na položaj imenuje minister, in ima podobne pristojnosti kot načelniki drugih oddelkov znotraj ministrstva.

- *Javne kulturne ustanove (établissements publics)*

Te institucije imajo navadno dva organa upravljanja:

- upravni odbor ali drugače poimenovan kolegijski organ, ki določa splošne usmeritve delovanja institucije;
- direktor, predsednik ali drugače poimenovan individualni organ, ki je zadolžen za vsakodnevno vodenje in upravljanje institucije, ni pa tudi član kolegijskega organa vodenja.

Nekatere javne ustanove imajo ločen upravni in nadzorni odbor, vendar to ni značilno za institucije na področju kulture. V vsakem primeru so javne ustanove podrejene nadzoru organov javnih oblasti, katera raven oblasti nadzira posamezno institucijo, pa je določeno z aktom o ustanovitvi, ki določa tudi pogoje nadzora. Možni so trije temeljni položaji:

- oblastni organ opravlja samo nadzor nad zakonitostjo delovanja kulturne institucije;

¹⁶ *Société à responsabilité limitée (SARL), société anonyme (SA), société coopérative et participative (SCOP), société coopérative d'intérêt collectif (SCIC), société d'économie mixte.*

- oblastni organ opravlja t.i. upravno skrbništvo (*tutelle administrative*) nad delovanjem kulturne institucije, kar pomeni, da mora biti obveščen o vseh odločitvah institucije in mora pomembnejše odločitve odobriti oziroma lahko da nanje veto;¹⁷
- institucija je lahko podrejena tako upravnemu skrbništvu kot nadzoru nad zakonitostjo, ki pa ju opravljata različna oblastna organa.

Omenjena je že bila razlika med javnimi ustanovami upravne narave (*établissement public à caractère administratif* – EPA) in javnimi ustanovami gospodarske narave (*établissement public à caractère industriel ou commercial* – EPIC).

Primer notranje organizacije javne ustanove upravne narave (EPA): muzej Louvre

Odlok o ustanovitvi muzeja Louvre¹⁸ določa dva glavna organa ustanove: predsednika in upravni odbor. Predsednika muzeja na podlagi njegovih znanstvenih kompetenc na predlog ministra za kulturo in komunikacije imenuje vlada za triletni mandat. Predsednik predseduje upravnemu odboru, ki ga sestavlja 19 članov:

- predsednik muzeja;
- 4 predstavniki države (3 z ministrstva za kulturo in komunikacije in 1 z ministrstva za finance);
- predsednik krovne kulturne organizacije *Réunion des Musées Nationaux* ali njegov predstavnik;
- sedem članov, ki jih določi minister za kulturo in komunikacije na podlagi njihovega znanja ali funkcij, od tega dva na podlagi posebnega poznavanja nacionalnih muzejev;
- trije predstavniki kustosov, izvoljeni za tri leta pod pogoji, ki jih določi minister;
- trije predstavniki zaposlenih, izvoljeni za tri leta pod pogoji, ki jih določi minister.

Upravni odbor sprejema vse glavne odločitve o upravljanju muzeja, zlasti:

- določa znanstveno in kulturno politiko muzeja v okviru smernic, ki jih določi država; zlasti mora odobriti znanstvene in kulturne projekte ter program razstav in drugih kulturnih dejavnosti;
- odobri vsebino večletno pogodbe med muzejem in državo, s katero se določi znanstvena in kulturna politika institucije, njene dejavnosti in investicije ter zagotovijo sredstva in kadri za njihovo izvedbo;
- določa cenovno politiko muzeja, odobri cenike in tarife;
- odobri letno poročilo o delovanju muzeja;
- sprejema proračun in finančno poročilo ter odloča o porabi dobička;
- odloča o razpolaganju s premoženjem, najemanju kreditov in določi kategorije pogodb, za sklenitev katerih predsednik potrebuje soglasje upravnega odbora;
- določa pogoje zaposlitve delavcev muzeja in plačno politiko, itd.

Predsednik vodi delo muzeja, zlasti:

¹⁷ Natančni pogoji upravnega skrbništva in pristojnosti nadrejenega oblastnega organa so določeni v ustanovnem aktu posamezne institucije in se med seboj precej razlikujejo.

¹⁸ *Décret n°92-1338 du 22 décembre 1992 portant création de l'Établissement public du musée du Louvre.*

- pripravlja osnutke odločitev upravnega odbora in izvršuje sprejete odločitve;
- odloča o prejemkih in izdatkih;
- predstavlja muzej v uradnih postopkih in pri sklepanju pravnih poslov;
- sprejema kadrovske odločitve in določa naloge zaposlenih;
- predseduje tehničnemu odboru in odboru za higieno in varnost;
- poroča upravnemu odboru, itd.

Predsednik ima namestnika, ki ga lahko pooblasti za opravljanje posameznih nalog iz svoje pristojnosti.

Predsednik muzeja predseduje kolegiju, ki ga sestavljajo vodje osmih kuratorskih oddelkov. S kolegijem se mora posvetovati o znanstvenih in muzejskih vprašanjih, o pogojih, pod katerimi se muzejski prostori dajejo v začasno uporabo drugim institucijam, o kulturni politiki muzeja, in o drugih vprašanjih po presoji predsednika, preden jih predloži v odločanje upravnemu odboru muzeja. Kolegij se sestaja vsaj dvakrat mesečno.

Primer notranje organizacije javne ustanove gospodarske narave (EPIC): Comédie-Française

Odlok o ustanovitvi gledališča *Comédie-Française*¹⁹ določa, da gledališče vodi generalni direktor (*administrateur général*), ki ga imenuje vlada na predlog ministra za kulturo in komunikacije za petletni mandat, ki ga je mogoče podaljšati, vsakokrat za tri leta. Generalni direktor:

- zastopa gledališče v uradnih postopkih, pri sklepanju poslov in v drugih vidikih civilnega življenja;
- odloča o prejemkih in izdatkih;
- določa cenovno politiko;
- skrbi za izvajanje umetniške usmeritve institucije, zlasti s pripravo vsakoletnega programa in razdelitvijo vlog, po posvetovanju z režiserji;
- zaposli študente pripravnike, igralce rezidente (*pensionnaires*) in predlaga ministru za kulturo in komunikacije imenovanje igralcev rezidentov za člane gledališča (*sociétaires* – ti sodelujejo pri upravljanju gledališča);
- sprejme vse potrebne ukrepe za normalno delovanje gledališča.

Na predlog generalnega direktorja gledališča minister za kulturo in komunikacije imenuje še izvršnega direktorja (*directeur général des services*), generalni direktor pa sam imenuje generalnega sekretarja, tehničnega direktorja in namestnike. Pod vodstvom generalnega direktorja izvršni direktor:

- usmerja vse tehnične, upravne, finančne in komercialne dejavnosti gledališča;
- pripravlja proračun gledališča in spremlja njegovo izvrševanje;
- sodeluje pri pogajanjih s predstavniki zaposlenih o sklenitvi kolektivne pogodbe;
- zaposluje in odpušča tehnično in upravno osebje;
- sodeluje pri sklepanju drugih tehničnih in produkcijskih pogodb.

¹⁹ *Décret n°95-356 du 1 avril 1995 conférant à la Comédie-Française le statut d'établissement public national à caractère industriel et commercial.*

Upravni odbor gledališča, ki ga vodi generalni direktor, je sestavljen iz sedmih igralcev – članov gledališča in dveh namestnikov:

- igralec, ki je najdlje član gledališča (*doyen*);
- trije člani in en namestnik, ki jih na predlog generalnega direktorja za eno leto imenuje minister za kulturo in komunikacije;
- trije člani in en namestnik, ki jih za eno leto izvoli skupščina vseh članov gledališča.

Namestniki sodelujejo na sestankih upravnega odbora, glasujejo pa lahko samo v primeru odsotnosti rednih članov. Upravni odbor mora odobriti notranje pravilnike gledališča ter proračun in finančni račun. Odloča tudi o gradnjah in razpolaganju z nepremičninami gledališča ter o sprejemu donacij in zapuščin. Sicer ima upravni odbor predvsem posvetovalno vlogo v vseh organizacijskih, kadrovskih in programskih zadevah, ki so relevantne za gledališko skupino. Sestati se mora vsaj enkrat na dva meseca.

Generalna skupščina članov gledališča (*l'assemblée générale des sociétaires*) je sestavljena iz vseh igralcev s statusom rednega člana gledališča. Sklicuje in vodi jo generalni direktor gledališča. Skupščina:

- poda mnenje o vprašanjih, ki jih nanjo naslovi generalni direktor;
- poda mnenje o proračunu, ki ga je potrdil upravni odbor;
- izvoli tri člane in namestnika upravnega odbora;
- odobri imenovanja med redne člane gledališča;
- predlaga izključitev iz članstva gledališča.

- *Regionalne, občinske in druge kulturne institucije*

Druge kulturne institucije so organizirane v statusnih oblikah gospodarskih družb ali neprofitnih organizacij in struktura njihovih organov sledi splošnim pravilom, ki veljajo za te statusne oblike.

Nacionalni dramski centri (*Centres Dramatiques Nationaux*) so npr. organizirani kot družbe z omejeno odgovornostjo (*société à responsabilité limitée – SARL*), ki so z državo in lokalno skupnostjo povezane s posebno javnopravno pogodbo o dramski decentralizaciji. Po splošnih pravilih statusnega prava sta glavna organa poslovodstvo in skupščina družbenikov. Družbo vodi eden ali več poslovodij (*gérant*), ki jih imenujejo družbeniki, katerih deleži tvorijo več kot polovico osnovnega kapitala družbe (razen če statut družbe za imenovanja zahteva kvalificirano večino).

Manjša javna gledališča s statusom »nacionalnega odra« (*scène nationale*) pa so večinoma organizirana kot društva (*association*). Notranja struktura društev je v skladu z zakonom iz leta 1901²⁰ zelo fleksibilna in ne določa obveznih organov upravljanja. Omenjeno vrsto gledališč sicer vodi direktor, ki ga imenuje upravni odbor, tega pa sestavljajo večinoma predstavniki države in lokalnih oblasti, ki financirajo delovanje gledališča. Odbor izbere direktorja na podlagi njegovega umetniškega programa, za izvajanje katerega je direktor tudi odgovoren. Direktor izbere umetnike, ki bodo nastopali v gledališču.

²⁰ *Loi du 1er juillet 1901 relative au contrat d'association.*

c) Nadzor države nad delovanjem javnih kulturnih institucij

Kot je razvidno že iz podatkov o sestavi organov javnih kulturnih institucij, država ter regionalne in lokalne oblasti v Franciji zelo neposredno usmerjajo in nadzirajo delovanje večine javnih institucij tako, da imenujejo večino predstavnikov v organih teh institucij ter imenujejo njihove predstojnike. Točen način izvajanja tega vpliva je odvisen od statusne oblike posamezne kulturne institucije ter od konkretnega režima upravljanja, ki je določen v njenih temeljnih aktih.

Vpliv države je največji pri institucijah kulturnih dejavnosti nacionalnega pomena, ki so vključene v strukturo ministrstva in imajo torej podoben položaj kot organi javne uprave, četudi jim je zagotovljena nekoliko večja stopnja vsebinske avtonomije, zlasti pri sprejemanju strokovnih odločitev s svojega področja.

Pri drugih statusnih oblikah javnih kulturnih institucij je način izvajanja nadzora države odvisen od oblike povezave z državo oziroma drugimi ravnmi javnih oblasti. Poleg samega imenovanja članov organov in direktorjev ima država še dva načina vplivanja na način poslovanja in na vsebino programa institucije:

- Direktorji kulturnih institucij so izbrani na podlagi večletnega programa dela, ki ga pripravijo ob kandidaturi in ga morajo med svojim mandatom izvrševati.
- Kulturne institucije z državo in regionalnimi oblasti sklepajo večletne pogodbe, s katerimi se določi znanstvena in kulturna politika institucije, vključno z načrtom dejavnosti in investicij v tem obdobju, za izvedbo katerih javni organi zagotovijo sredstva.

Način izvajanja državnega nadzora nad delovanjem institucije je odvisen tudi od področja delovanja. Kot značilen primer lahko navedemo francoska javna gledališča. Ta so v upravnem smislu organizirana v piramidalni strukturi, na vrhu katere je ministrstvo za kulturo in komunikacije oziroma njegov direktorat za uprizoritvene umetnosti (*Direction des Théâtres et Spectacles*), ki je pristojen za vsa javna gledališča v državi, poleg centralne administracije pa ima še 24 regionalnih pisarn. Ministrstvo igra aktivno vlogo ne le pri financiranju, ampak tudi pri oblikovanju umetniške politike gledališč, zlasti z imenovanjem vodilnih delavcev, pri čemer pa se skuša čim bolj upoštevati stališče stroke in potrebo po konsenzu. Pri nacionalnih gledališčih vlada imenuje umetniške direktorje na podlagi ministrovega priporočila in ministrstvo nadzira izvrševanje proračuna institucije, vključno s ceno vstopnic. Druga kategorija gledališč – pretežno regionalne narave – so nacionalni dramski centri, ki so pogodbeno povezani z ministrstvom za kulturo in komunikacije (t.i. pogodba o dramski decentralizaciji), delno pa jih sofinancirajo tudi lokalne oblasti. Državni nadzor se izvaja na podlagi upravnega skrbništva, ki nadzira izvrševanje triletnega načrta dela, v katerem so med drugim določene naloge javnega gledališča v tem obdobju, zlasti število produkcij in koprodukcij v posameznem letu (gre torej za umetniški program institucije). Direktorje nacionalnih dramskih centrov imenuje minister za kulturo in komunikacije po posvetovanju z relevantnim lokalnim partnerstvom za triletni mandat, ki ga je mogoče dvakrat obnoviti. Direktorja se imenuje izmed odrskih umetnikov: igralcev, režiserjev, dramatikov, scenaristov itd.

d) Način financiranja javnih kulturnih institucij

Ministrstvo za kulturo in komunikacije je odgovorno za izvajanje državne kulturne politike na celotnem državnem ozemlju, regionalne in lokalne oblasti pa na svojih območjih, in sicer tako z določanjem regulativnega okvira kot z neposrednim dodeljevanjem javnih sredstev. Pristojnosti in aktivnosti različnih ravni javnih oblasti na področju spodbujanja kulture se pogosto prekrivajo, zato je vse bolj prisoten trend, da se kulturne politike in dejavnosti teh organov medsebojno koordinirajo ali se izvajajo skupno, na podlagi ustreznih večstranskih dogovorov (o tem več pri naslednji točki).

Država neposredno financira kulturne dejavnosti nacionalnega pomena, ki funkcionirajo kot sestavni del javne uprave, tako da se stroški plač in drugi stroški delovanja teh institucij neposredno financirajo iz državnega proračuna.

Javne kulturne ustanove (*établissements publics*) so formalno ločene od države, a sredstva za delovanje dobivajo neposredno od ministrstva za kulturo in komunikacije. To je najbolj očitno pri upravnih javnih kulturnih ustanovah, katerih zaposleni imajo status javnih uslužbencev, tako da se sredstva za njihove plače zagotavljajo iz proračuna. Komercialne javne kulturne ustanove v večji meri pridobivajo prihodke tudi od vstopnin in drugih plačil uporabnikov. Obe obliki javnih kulturnih ustanov lahko dobivata sredstva za opravljanje dejavnosti in nakup opreme neposredno od ministrstva kot ustanovitelja. Ministrstvo ima pri obsegu financiranja načeloma precejšnjo diskrecijo, vendar se obseg in namen sredstev običajno določijo za več let vnaprej s programom dela institucije, ki se določi z medsebojno pogodbo. Institucija z dodeljenimi sredstvi upravlja sama skladno s programom dela. Drugačen pa je položaj pri večjih investicijah, zlasti v gradnjo novih kulturnih objektov. Te investicije pri javnih kulturnih ustanovah običajno v celoti financira in nadzira ministrstvo.

e) Državno financiranje kulturnih institucij lokalnih skupnosti

Francija ima tri glavne ravni lokalne samouprave: občine, departmaje in regije. Zlasti novejša zakonodaja o decentralizaciji oziroma devoluciji je prenesla pristojnosti s področja kulture z države na nižje ravni ter spodbudila razvoj kulturne politike lokalnih in regionalnih oblasti. To poteka v sodelovanju z regionalnimi direktorati ministrstva za kulturo in komunikacije (DRAC), ki so pristojni za regionalno izvrševanje kulturne politike ministrstva in odločajo o vse večjem deležu državnega financiranja kulture. Cilj državnega financiranja je v tem pogledu predvsem zagotoviti enakomernejšo teritorialno razporeditev kulturnih dejavnosti. Z večstranskimi pogodbami med DRAC, teritorialnimi oblastmi in kulturnimi institucijami se določa tudi posebne cilje delovanja, npr. doseganje posebnih ciljnih publik, kot so mladi, starejši, invalidi itd. DRAC lahko sodeluje tudi kot eden od ustanoviteljev kooperativne javne kulturne ustanove (*établissement public de coopération culturelle*, EPCC), zlasti skupaj z regijami, s katerimi si tudi deli financiranje in upravljanje takšne institucije.

Po regijah sta ustanovljeni dve vrsti skladov: Regionalni skladi za muzejske akvizicije (*Fonds régionaux d'acquisition des musées*, FRAM) in regionalni skladi za knjižnične nakupe (*Fonds régionaux d'acqui-*

tion des bibliothèques, FRAB), ki jih do pol financira ministrstvo za kulturo in komunikacije, drugo polovico pa prispevajo regije. Ti skladi so namenjeni za pridobivanje umetniških del in povečanje zbirk muzejev in knjižnic pod nadzorom lokalnih in regionalnih oblasti.

f) Presoja programov javnih kulturnih institucij

Finančna intervencija države na kulturnem področju skuša biti odprta za vse umetniške in kulturne žanre, oblike in estetike. Odločitve o naročilih umetniških del, podelitvi štipendij in drugih pomoči umetnikom, dodelitvi subvencij za kulturno dejavnost in za zaščito kulturne dediščine ter o zaposlitvi kulturnih specialistov običajno sprejmejo državni organi (ministrstvo za kulturo in komunikacije oziroma njegovi decentralizirani oddelki), ki imajo načeloma pri tem popolno diskrecijo. Francija se zato pogosto označuje za »kulturno monarhijo«, kjer ima minister zadnjo besedo pri vseh umetniških odločitvah in izbirah. Vendar se državni organi danes pri tovrstnih odločitvah opirajo na nasvete in mnenja pristojnih svetovalnih in posvetovalnih teles, sestavljenih iz priznanih neodvisnih specialistov in strokovnjakov z relevantnih področij kulture. S tem je močno omiljena arbitrarnost političnega odločanja o dodelitvi finančnih sredstev ter zagotovljena večja vloga neodvisni stroki. V Prilogi k predlogu finančnega zakona za leto 2015 je navedeno več kot 50 tovrstnih strokovnih posvetovalnih teles na področju kulture.²¹ Podobni strokovni odbori in komisije obstojijo tudi na regionalni in lokalni ravni. Kot že omenjeno, se temeljne programske usmeritve posamezne kulturne institucije vse pogosteje določajo z večletno pogodbo med državo in kulturno institucijo. Pri določitvi teh programskih ciljev ministrstvo prav tako upošteva mnenje neodvisnih strokovnih teles.

C. FINANCIRANJE NEVLADNIH ORGANIZACIJ IN POSAMEZNIKOV

a) Splošno o oblikah izvajanja finančnih podpor

Finančna in druge oblike podpore kulturnim dejavnostim, ki niso organizirane v obliki državnih kulturnih institucij, se prav tako zagotavljajo na vseh ravneh oblasti: država (centralno in prek regionalnih direktoratsv ministrstva za kulturo in komunikacije), regije, departmaji in občine. Način dodeljevanja finančnih podpor ni enoten, lahko jih podeljujejo neposredno oddelki za kulturo na posamezni ravni oblasti ali posebne agencije in podobne javnopravne institucije, ki so ustanovljene za ta namen.

b) Javna naročila in nakupi umetniških del

Pomembna oblika podpore kulturi so javna naročila umetniških del na področju glasbe, dramatike in likovnih umetnosti. Že od leta 1951 dalje zakonodaja zahteva, da se pri vseh investicijah v javne zgradbe (novogradnja, obnova ali širitev) en odstotek sredstev nameni za naročilo novih likovnih del, ki bodo ustvarjena posebej za to zgradbo (»1 % artistique«). Če vrednost naročila presega 16.000 EUR, izbiro dela opravi regionalna komisija, ki jo sestavljajo predstavniki regije, departmaja, občine in države ter

²¹ Liste des commissions et instances consultatives ou délibératives placées directement auprès du premier ministre ou des ministres, URL: <http://www.performance-publique.budget.gouv.fr/sites/performance-publique/files/farandole/ressources/2015/pap/pdf/jaunes/jaune2015_commissions.pdf>, uporabljeno 30. 9. 2015.

zunanji predstavniki. Če se komisija ne strinja s predlogom dela, ki ga pripravi umetnik v sodelovanju z arhitektom, lahko o zadevi odloči minister za kulturo in komunikacije.

Nacionalni sklad za sodobno umetnost (*Fonds national d'art contemporain*, FNAC), ustanovljen 1976, zagotavlja sredstva za pridobitev, distribucijo in ohranjanje sodobnih umetniških del na področju vizualne umetnosti, fotografije, filma in oblikovanja. Politika pridobivanja novih del sledi ciljem odkrivanja novih mladih umetnikov, pridobivanja izjemnih del uveljavljenih umetnikov in predstavitve mednarodnih umetniških gibanj. Podobno vlogo imajo regionalni skladi za sodobno umetnost (*Fonds régionaux d'art contemporain*, FRAC), ki so danes prisotni v skoraj vseh francoskih regijah in podpirajo delo lokalnih in regionalnih oblasti na področju sodobne umetnosti ter ustvarjajo regionalne zbirke sodobne umetnosti.

c) Podpora posamičnim področjem ustvarjanja

Javno (so)financiranje kulturnih dejavnosti je na voljo za vse umetniške žanre, vendar se organizacija podpornih shem in sistemov razlikuje glede na področje ustvarjanja.

- *Podpore za uprizoritvene umetnosti*

Dejavnosti države na področju uprizoritvenih umetnosti so namenjene predvsem spodbujanju enakomernega teritorialnega razvoja in zagotavljanju enakega dostopa do predstav v vseh pokrajinah in okoljih, vključno z ruralnimi okolji, deprivilegiranimi predmestji itd. Regionalni direktorati ministrstva za kulturo (DRAC) upravljajo podporno shemo za uprizoritvene umetnosti, ki vključuje naslednje oblike finančnih podpor:

- pomoč za zasnovo novih gledaliških projektov brez pogoja produkcije (do 5000 EUR);
- pomoč za finalizacijo in izvedbo gledališkega projekta (povprečna vrednost 13000 EUR);
- pomoč za nadaljnje izvajanje predstav, ki so že prejele pomoč in so bile izvedene vsaj 30-krat (povprečna vrednost 13000 EUR);
- pomoč za delovanje gledaliških skupin, ki se izplačuje na podlagi triletno pogodbe (minimalna vrednost 138.000 EUR);
- rezidence za umetnike, namenjene nastanku umetniških skupin na območjih z nezadostno kulturno ponudbo;
- *compagnonnage*, tj. pomoč za prenos umetniškega znanja in izkušenj z obstoječih gledaliških skupin na mlade umetnike (do 20.000 EUR).

Poleg omenjenega načina neposrednega državnega podeljevanja finančnih podpor, je bila za področje uprizoritvenih umetnosti leta 1975 ustanovljena posebna neodvisna institucija ONDA (*Office National de Diffusion Artistique*), namenjena spodbujanju distribucije oziroma razširjanja del uprizoritvenih umetnosti. ONDA deluje kot neodvisna neprofitna organizacija, v kateri le tretjino članov imenuje ministrstvo za kulturo in komunikacije, zaposleni pa niso javni uslužbenci, ampak profesionalci s področja umetnosti. Poslanstvo in cilji delovanja institucije so določeni v triletni pogodbi z ministrstvom. ONDA

spodbuja kulturne dejavnosti na področju gledališča, plesa, glasbe, cirkusa in lutkarstva. Finančne podpore, ki jih dodeljuje ONDA, se nanašajo na uprizoritev konkretne produkcije na posameznem prizorišču. Leta 2013 je bilo namenjenih 2.469.561 EUR za podporo 706 produkcij 506 umetniških ekip, ki so uprizorile 2972 predstav na 316 prizoriščih.

ONDA daje pomoč za gostovanje gledaliških produkcij tudi v obliki finančnih garancij, s katerimi prevzame del umetniškega rizika povezanega z uprizoritvijo produkcije. Odločitev o podelitvi garancije je sprejeta na podlagi ocene tveganj glede na kulturni in finančni kontekst produkcije. Garancija pokriva del finančnega primanjkljaja, ki bi lahko nastal zaradi uprizoritve produkcije. Prejmejo jo lahko prizorišča, ki jih kot ustrezna priznajo javne oblasti in ki imajo vzpostavljeno ustrezno partnersko razmerje o z ONDO. Vsaka garancija se nanaša na uprizoritev posamezne produkcije. Za regionalna gostovanja gledaliških produkcij na vsaj treh prizoriščih ONDA dodeljuje finančno pomoč, ki pokriva potne stroške gostovanja. Pri gostovanjih tujih produkcij pokriva tudi polovico stroškov pod- oziroma nad- naslavljanja besedila v francoščino.

- *Podpore za vizualne umetnosti*

Za usmerjanje državne politike na področju vizualnih umetnosti sta pristojni dve instituciji. Delegacija za likovne umetnosti (*Délégation aux Arts Plastiques*) pri ministrstvu za kulturo in komunikacije določa pogoje iz izvajanje javnih politik, ki jih morajo upoštevati tudi decentralizirani oddelki ministrstva in institucije pod njegovim okriljem. Nacionalni center za likovne umetnosti (*Centre National des Arts Plastiques*) pa podpira ustvarjalnost na tem področju s finančnimi podporami. Te se dodeljujejo v obliki:

- štipendij umetnikom za razvoj umetniških projektov v Franciji ali tujini;
- podpore restavradorjem za posamične projekte restavriranja sodobne umetnosti v povezavi s specializirano ustanovo po njihovi izbiri;
- podpora avtorjem, teoretikom in umetnostnim kritikom za ustvarjanje na vseh področjih sodobne umetnosti;
- podpora profesionalnim založnikom za distribucijo monografskih in antoloških del o sodobni umetnosti, katalogov, revij in podobnih publikacij;
- podpora galerijam sodobne umetnosti, ki jih izbere svetovalni odbor CNAP;
- podpora ustvarjanju avdiovizualnih in multimedijskih del – pisanju, razvoju, produkciji in postprodukciji.

Vloge za pridobitev finančne podpore najprej obravnava oddelek za podporo umetniškemu ustvarjanju, končno vsebinsko odločitev pa sprejmejo člani nacionalne svetovalne komisije. To sestavlja šest predstavnikov države, ki so člani po svoji funkciji (direktorji nekaterih direktorats, muzejev in drugih državnih institucij), dveh svetovalcev za vizualne umetnosti, ki sta imenovana za neobnovljiv triletni mandat, in sedmih kvalificiranih profesionalcev s področja sodobne umetnosti in književnosti, ki so prav tako imenovani za neobnovljiv triletni mandat.

- *Podpore za glasbo*

Nacionalni center za variete, pesem in jazz (*Centre National des Variétés, de la Chanson et du Jazz – CNV*) je javna kulturna ustanova pod okriljem ministrstva za kulturo in komunikacije, katere glavno poslanstvo je spodbuditi ustvarjanje na glasbenem področju s sredstvi zbranimi od posebnega davka na zabavne prireditve (*taxe fiscale sur les spectacles de variétés (et les concerts de musiques actuelles)*). Institucija po eni strani regulira aktivnosti v tem kulturnem sektorju, po drugi strani pa podpira festivale, produkcije, gledališča in druge oblike žive izvedbe in distribucije sodobne glasbe. CNV podeljuje dve obliki pomoči:

- avtomatična pomoč: institucije, ki so pogodbeno povezane s CNV, imajo »pravico črpanja«, s katero si lahko povrnejo do 65% zneskov specialnega davka, ki ga je posamezna institucija plačala od svojih prireditev;
- selektivna pomoč, ki ni sorazmerna z višino plačanega davka posamezne institucije, ampak se financira iz preostalih 35% pobranega davka in se razdeli za pomoč ustvarjanju ali izobraževanju na različnih glasbenih področjih.

Vloge za dodelitev pomoči najprej obdela strokovno osebje CNV, vsebinski predlog odločitve sprejme pristojna specializirana komisija, končno odločitev pa potrdi upravni odbor CNV. Obstaja več specializiranih komisij – za vsako obliko pomoči – vse pa so sestavljene iz predstavnikov kulturnih dejavnosti (delavci in delodajalci v kulturnih institucijah ter glasbeni avtorji) in iz predstavnikov, ki jih imenuje ministrstvo za kulturo in komunikacije.

Poleg CNV država podeljuje specifične finančne pomoči tudi neposredno, prek regionalnih direktorats za kulturo, in sicer zlasti manjšim lokalnim ali nacionalnim kulturnim dejavnostim, v katerih prevladuje nekomercialna dejavnost, npr. majhne glasbene založbe sodobne glasbe. Ta oblika pomoči se pogosto povezuje s podporami s strani lokalnih oblasti.

- *Podpore za knjige*

Nacionalni knjižni center (*Centre national du livre – CNL*) je javna kulturna ustanova pod okriljem ministrstva za kulturo in komunikacije s poslanstvom podpirati vse sodelujoče pri nastajanju in distribuciji knjig, torej avtorje, prevajalce, založnike, knjigarne, knjižnice in organizatorje literarnih dogodkov. Podpore so lahko namenjene neposredno nastanku novih književnih del ali pa omogočanju dostopnosti teh čim del širši javnosti in spodbujanju branja.

CNL se financira iz nekaterih specialnih davkov na kopiranje in tiskanje. Naloge CNL so:

- podpirati spodbujati književno ustvarjanje francoskih avtorjev s podeljevanjem štipendij, brezobrestnih posojil, subvencij, z nakupi knjig in z drugimi sredstvi;
- spodbujati (s subvencioniranjem, predplačili ali drugače) objavo in ponatise kakovostnih literarnih del;
- spodbujati vse oblike književnega izražanja in pripraviti ožji izbor francoskih književnih del za distribucijo;

- prispevati h gospodarskemu razvoju knjižne industrije v sodelovanju z založniki in knjigarnami ter ohranjati kakovost knjižne distribucije in bralnih omrežij;
- prispevati k zaščiti in predstavitvi francoskega jezika in kulture;
- spodbujati prevode tujih del v francoščino in francoskih del v tuje jezike;
- podpirati književne dogodke, ki so odprti za najširšo javnost, kar omogoča piscem srečanje z javnostjo ter spodbujanje branja in prodaje knjig;
- spodbuditi književne izmenjave v Franciji in tujini in prispevati k vsem pobudam za spodbujanje knjig in branja, ki bi lahko pomagale razširiti distribucijo francoskih knjig;
- podpirati knjižnice, kulturne institucije in knjigarne v Franciji in tujini, ki naročajo dela kulturnega, znanstvenega ali tehničnega pomena v francoščini ali ki zadevajo francosko govoreči svet.

Več kot 200 strokovnjakov (pisateljev, akademikov, novinarjev, raziskovalcev, prevajalcev, kritikov, založnikov, knjigarnarjev itd.) sestavlja 18 odborov, ki se sestanejo trikrat letno, da preučijo prijave in oblikujejo predlog razdelitve finančnih podpor avtorjem, založbam, knjižnicam in društvom. Strokovne komisije s pri svojem delu zanašajo na široko mrežo zunanjih sodelavcev – bralcev in poročevalcev.

- *Podpore za film*

Nacionalni center za kinematografijo in animacijo (*Centre national du cinéma et de l'image animée* – CNC) je nosilec državnih politik na kinematografskem in avdiovizualnem področju. Gre za upravno javno kulturno ustanovo pod okriljem ministrstva za kulturo in komunikacije, ki pa je organizacijsko in finančno ločena od države. Njen proračun znaša okrog 700 milijonov EUR letno, kar je večinoma prihodek od različnih specialnih davkov na različne sektorje kinematografske industrije (davek na kino vstopnice, plačljivo televizijo, video na zahtevo itd.).

CNC ima šest glavnih nalog:

- regulacija kinematografske dejavnosti;
- finančna podpora za kino, televizijo, avdiovizualna in multimedijška dela (pomoč za ustvarjanje (scenariji, produkcija, distribucija), vključno s plačili avansov za račune; podpora za gradnjo in obnovo objektov, vključno s prehodom na digitalno projekcijo);
- promocija filma in televizije ter distribucija čim širši publiki (CNC zagotavlja finančno pomoč za izdelavo kopij filmov za majhna in srednja mesta, za distribucijo avtorskega in nizkotiražnega filma, za filmske klube, za nacionalne in mednarodne filmske festivale);
- ohranitev in razširjanje filmske dediščine;
- izvajanje evropskih in mednarodnih politik v avdiovizualnem sektorju;
- klasifikacija filmov (glede na primernost za starostne skupine publike).

Postopek odločanja o dodeljevanju finančnih podpor je podoben kot pri CNV in CNL. Neodvisne strokovne komisije torej podajo svoje mnenje in oblikujejo predlog, o katerem dokončno odloča upravni odbor ustanove.

Seznam uporabljenih virov:

- Thomas Perrin, Jean-Cédric Delvainquière, Jean-Michel Guy. *France: Country Profile*. V: Council of Europe/ERICarts: "*Compendium of Cultural Policies and Trends in Europe*", 16th edition 2015. URL: <www.culturalpolicies.net>.
- Graham Devlin, Sue Hoyle. *Committing to Culture: Arts Funding in France and Britain*. London: Franco-British Council, 2000.
- *Cultural Policies in France*. Paris: Coalition française pour la diversité culturelle, 2008. URL: <www.coalitionfrancaise.org>.
- David Looseley. *Cultural Policy in France Since 1959: arm's lenght, or 'up close and personal?'* Copenhagen: Nordisk Kultur Institut, 2001.
- Philippe Poirrier. *French Cultural Policy in Question, 1981-2003*. V: Julian Bourg (ur.), *After the Deluge, New Perspectives on Postwar French Intellectual and Cultural History*. Lanham Md.: Lexington Books, 2004, str 301–323.
- La site du Ministère de la Culture et de la Communication, URL: <<http://www.culturecommunication.gouv.fr>>.
- Vie publique: Au coeur du débat public. URL: <<http://www.vie-publique.fr/decouverte-institutions/>>
- Don Rubin, Peter Nagy, Philippe Rouyer. *The World Encyclopaedia of Contemporary Theatre, Vol. 1, Europe*. London, New York: Routledge, 2001.

2.4 IRSKA

A. SPLOŠNO O FINANCIRANJU KULTURE NA IRSKEM

a) Glavne značilnosti financiranja kulture

Odgovorno za financiranje kulture je na Irskem od njegove vzpostavitve leta 1993 Ministrstvo za umetnosti, dediščino in irski jezik (*Department of Arts, Heritage and the Gaeltacht*; v nadaljevanju: Ministrstvo za kulturo). Pred tem je bilo za kulturo pristojno Ministrstvo za umetnosti, šport in turizem (*Departments of Arts, Sport and Tourism*).

Ministrstvo za umetnosti, dediščino in Irski jezik je bil prvi pomemben vladni poskus da spravi državni aparat za podporo kulturo v okvir enega subjekta in, kar je pomembneje, vlada je dala s tem sektorju polno ministrsko zastopanje. Ministrstvo je nato leta 1995 pozvalo Svet za umetnosti (*Arts Council*) za pripravo prve strategije (nacionalnega programa) za kulturo. To je takoj pomenilo podvojitev sredstev, ki jih je imel Svet na voljo, hkrati pa je vlada začela z obsežnim kapitalskim vlaganjem v fizično kulturno infrastrukturo po vsej državi (ob uporabi strukturnih skladov EU).

Krovni zakon, ki na Irskem ureja vprašanja kulture, je *Arts Act 2003*,²² ki je dal ministru prvič celovito odgovornost za promocijo kulture v in zunaj Irske. Hkrati so bile njegove pomembne značilnosti:

- spremenil je strukturo Sveta, pri čemer je dodatno poudaril njegovo neodvisnost pri podeljevanju finančnih sredstev upravičencem;
- pooblastil je ministra, da lahko posreduje Svetu pisno usmeritev, s katero od njega zahteva z ministrovno ali vladno politiko usklajeno delovanje;
- od lokalnih oblasti je zahteval pripravo in implementacijo načrtov za razvoj kulture v okviru njihovih funkcionalnih območij, pri čemer je zahteval tudi upoštevanje vladne kulturne politike.

Kultura se torej na Irskem financira na podlagi načela neodvisnosti (ang. *arm's length principle*), prvič pa se je to vpeljalo z *Arts Act 2003*. O financiranju odloča od države neodvisna institucija, tj. *Arts Council*, na podlagi mnenj teles strokovnjakov, v okviru razpisov. V zadnjih letih se je pojavilo več očitkov o neposrednem financiranju s strani ministrstva, brez sklicevanja na objavljena merila za take odločitve.

Za leto 2015 je bilo Ministrstvu za umetnosti, dediščino in irski jezik odobrenih dobrih 277 milijonov evrov, od tega je kulturi namenjenih 157 milijonov evrov oz. 56,7 odstotka. Za kulturo se je leta 2009 namenilo 0,40 odstotka celotnega (osrednjega) državnega trošenja; to je takrat predstavljalo 42,61 evra na prebivalca. V letih 2012 in 2013 se je ta delež znižal na 0,30 odstotka (36 evrov na prebivalca).²³ Javno trošenje za kulturo je znašalo leta 2013 36 evrov na osebo, kar ustreza 0,1057 odstotka bruto domačega proizvoda.

Organizacijska struktura pristojnosti, odločanja in administracije v zadevah s področja kulture je sicer razdeljena med tri ministrstva:

1. Ministrstvo za komunikacije, energijo in naravne vire (*Department of Communications, Energy and Natural Resources*), ki je odgovorno za vladno politiko TV- in radio-difuzije, financiranje upravičencev s tega področja pa odobrava in presoja Agencija za radiodifuzijo (*Broadcasting Authority of Ireland*);

2. Ministrstvo za okolje, skupnost in lokalno samoupravo (*Department of Environment, Community and Local Government*), ki je nadrejeno posameznim lokalnim oblastem (enotam lokalne samouprave), te pa financirajo in nadzorujejo lokalne t. i. uradnike za kulturo (*Arts Officers*) – trenutno jih je približno 35, za večja območja tudi več enakovrednih –, ter knjižnice;

3. Ministrstvo za umetnosti, dediščino in irski jezik je nadrejeno ter financira:

- Svet za umetnosti (*Arts Council*);²⁴
- Irski filmski sklad (*Film Board of Ireland*);

²² Uradni list Republike Irske št. 24/2003; besedilo zakona je na voljo na www.irishstatutebook.ie/eli/2003/act/24/enacted/en/html.

²³ URL: www.culturalpolicies.net/web/statistics-funding.php?aid=232&cid=80&lid=en

²⁴ V izogib nesporazumu: Arts Council deluje neodvisno od oblasti pri odobranju finančne podpore oz. izplačilih. Več o tem v nadaljevanju.

- organizacija Kultura Irske (*Culture Ireland*);
- Narodna knjižnica (*National Library*);
- Narodna galerija (*National Gallery*);
- Narodni muzej (*National Museum*);
- Irski muzej moderne umetnosti (*Irish Museum of Modern Art*);
- Knjižnica Chester Beatty (*Chester Beatty Library*);
- Narodni arhivi (*National Archives*);
- Irska komisija za rokopise (*Irish Manuscript Commission*);
- Irski arhitekturni arhiv (*Irish Architectural Archive*).

Tabela 6: Veljavni zakoni s področja kulture

Naslov akta	Leto sprejema
<i>Public Libraries Act</i>	1947
<i>Finance Act</i>	1969
<i>Film Board Act</i>	1980
<i>Local Government Act</i>	1994, 2001
<i>National Cultural Institutions Act</i>	1997
<i>Taxes Consolidation Act</i>	1997
<i>Copyright and Related Rights Act</i>	2000
<i>Heritage Fund Act</i>	2001
<i>Arts Act</i>	2003
<i>Broadcasting (Funding) Act</i>	2003
<i>Planning and Development Act</i>	2003
<i>National Monuments Act</i>	2004
<i>Broadcasting Act</i>	2009

b) Opredelitev javnega interesa oziroma javne službe

Arts Act 2003 v 5. členu določa, da mora minister (za kulturo) promovirati (podpirati) kulturo tako v kot zunaj države. Vodilno vlogo ima sicer neodvisno telo, Svet za umetnosti (*Arts Council*), njegove glavne naloge pa so:

- spodbujanje zanimanja javnosti za kulturo;
- promocija poznavanja, priznavanja in izvajanja kulture;
- podpora pri zviševanju standardov v kulturi;
- podpora pri uresničevanju vladnih politikih in ciljev glede kulture, ko za to prosi minister (sve-tovalna funkcija).

Minister lahko od Sveta zahteva pripravo in predložitev načrta strategij oz. ukrepov, katerih sprejem predlaga v povezavi s kulturo (neke vrste nacionalni program za kulturo). Gre za tri do petletne načrte, ki so dani v strokovno presojo in so podlaga za vladno financiranje kultur, odvisno od razpoložljivih virov.

Načrte morajo za izvedbo svojih nalog na področju kulture (6. člen *Arts Act 2003* v povezavi z 31. členom *Local Government Act 1994*²⁵), v skladu z vladno politiko na tem področju, sprejemati tudi organi lokalne samouprave, ti pa so jih dolžni tudi udejanjiti.

Zakonske določbe za opredelitev javnega interesa oziroma javne službe na področju kulture v drugačni obliki, tj. bližje določbama 8. in 9. člena slovenskega ZUIJK, na Irskem nimajo. Je pa med nalogami ministrstva poleg splošne odgovornosti za opredelitev, razvoj in oceno politik in struktur na področju kulture, tudi »zagotoviti ustrezne vire, politiko in normativni okvir za podporo spodbujanju in razvoju umetnosti na Irskem, na način, da so ekonomski rezultat, zaposlenost in udeleženos v umetnosti za vse segmente irske družbe maksimizirani.«

B. FINANCIRANJE JAVNIH KULTURNIH INSTITUCIJ

a) *Pravni status javnih kulturnih institucij*

Osrednji pravni akt, ki ureja statusno organiziranost javnih institucij na področju kulture na Irskem, je *National Cultural Institutions Act* iz leta 1997.²⁶ V tem zakonu je urejen status nacionalnega muzeja (*National Museum of Ireland*, ki vključuje *Museum of Archaeology and History*, *Museum of Natural History*, *Museum of Decorative Arts and History*, *Museum of Country Life*, *Turlough Park*, *Castlebar*, *Co. Mayo*) in nacionalne knjižnice (*National Library of Ireland*). Zakon obema institucijama podeljuje pravno subjektiviteto, katere formalni nosilec je upravni odbor (*board*). S tem sta bili iz državnih organizacij preoblikovani v avtonomni nekomercialni javni instituciji (zavoda), njihovi zaposleni pa niso več javni uslužbenci, medtem ko nacionalna galerija (*National Gallery of Ireland*), ki je bila z zakonom ustanovljena že leta 1854, ostaja neposredno pod okriljem ministrstva za kulturo.

Ena od posledic finančne krize je bila na Irskem tudi spodbujanje sodelovanja med različnimi kulturnimi institucijami, pojavljali pa so se tudi predlogi za nižanje stroškov prek delitve storitev. V času prosperitete so bile ustanovljeni mnoge kvazi-neodvisne nevladne organizacije (t. i. *quangos*) in agencije, tem pa je bilo z *National Cultural Institutions Act 1997* podeljena avtonomija in so bila nanje prenesena javna pooblastila. Minister se je v zadnjih letih odločil pripeljati veliko teh nacionalnih kulturnih institucij pod centralen nadzor ministrstva (tako je bil denimo *Culture Ireland* znova integriran v okvir ministrstva), neodvisni upravljavski organi, ki so bili vzpostavljeni z zakonom *National Cultural Institutions Act 1997*, pa so bili razpuščeni. Ta recentralizacija je v kulturnih krogih sprejeta kot negativna in razlog za verjetno stagnacijo.

Trenutno so v pripravi zakonske spremembe za vnovičen prenos nacionalnih kulturnih institucij pod okrilje ministrstva za kulturo.

²⁵ Uradni list Republike Irske št. 8/1994; besedilo zakona je na voljo na www.irishstatutebook.ie/eli/1994/act/8/enacted/en/print.html.

²⁶ Uradni list Republike Irske št. 11/1997.

b) Organi upravljanja in nadzora javnih kulturnih institucij

Glavni organ upravljanja kulturnih institucij je upravni odbor (*board*), ki ima lahko različno število članov (nacionalni muzej 13 do 15, nacionalna knjižnica 9 do 11, muzej moderne umetnosti 14) in predsednika.

Odbor sprejema splošne akte o vodenju in poslovanju knjižnice oziroma muzeja, uporabi gradiva in vzdrževanju reda. Upravni odbor ustanovi poseben splošen posvetovalni organ (*advisory committee*), ki odboru svetuje glede opravljanja javnih funkcij institucije, dodatno pa lahko ustanavlja še posebne posvetovalne odbore za posamezna vprašanja.

Izvršni organ institucije je direktor muzeja oziroma knjižnice, ki ga imenuje odbor in je odgovoren za vodenje poslov in upravljanje institucije ter opravljanje drugih nalog, ki mu jih naloži odbor. Direktor opravlja naloge v imenu upravnega odbora in odbor zastopa v razmerju do tretjih oseb. Odboru lahko direktor predlaga sprejem posameznih ukrepov iz njegove pristojnosti.

Cultural Institutions Act določa, da minister imenuje člane in predsednika upravnega odbora nacionalnega muzeja in nacionalne knjižnice. Pri tem pa minister nima proste izbire, temveč lahko izbira le med kandidati, ki jih predlagajo *Royal Dublin Society*, *Royal Irish Academy* in obstoječi člani odbora.

V odbor naj bi bile imenovane osebe z ustreznim znanjem oziroma izkušnjami, koristnimi za opravljanje funkcije odbora. Mandat članov upravnega odbora traja največ pet let, trajanje in pogoje imenovanja pa določi minister. Minister lahko kadarkoli odpokliče posameznega člana odbora, če ta ne more več opravljati svoje funkcije, je storil kaznivo dejanje ali je odpoklic po oceni ministra nujen za učinkovito opravljanje nalog upravnega odbora. Minister lahko odbor pooblasti tudi za opravljanje drugih nalog iz svoje pristojnosti, povezanih s siceršnjimi nalogami odbora. Upravni odbor mora pridobiti soglasje ministra tudi za imenovanje ali odpoklic direktorja institucije, za določitev višine vstopnine in drugih nadomestil za uporabo gradiv oziroma storitev institucije ter za razpolaganje z nepremičnimi premoženjem.

c) Nadzor države nad delovanjem javnih kulturnih institucij

Država nadzoruje delovanje javnih kulturnih institucij med drugim z imenovanji oseb v organe upravljanja in nadzora ter z nadzorom porabe denarja.

Nacionalne kulturne institucije so z *National Cultural Institutions Act 1997* zavezane rednemu poročanju oz. morajo upravni odbori ministru na poziv kadarkoli predložiti popoln pregled prejemkov in izdatkov. Pregled računovodskih izkazov se lahko s strani ministra za kulturo oz. od njega odrejene osebe opravi prav tako kadarkoli. V roku šestih mesecev po koncu finančnega leta (ki je enak koncu koledarskega leta) mora odbor Računskemu sodišču (*Office of Comptroller and Auditor General*) predložiti bilance in računovodske izkaze. V roku 12 mesecev po koncu finančnega leta pa se to finančno poročilo predstavi tudi članom odbora in ministru za kulturo, ki ga nato predloži parlamentu.

Ena od nalog *Arts Council*, ki je največji posredovalec državnih sredstev, je tudi nadzor nad financiranjem in porabo prejemnikov sredstev, v tej vlogi pa opravlja naloge nadzora nad namensko porabo sredstev in finančni nadzor nad izvajanjem kulturnih projektov. Tudi tu je zadnja instanca lahko Računsko sodišč.

Nadzor se izvaja tudi prek formaliziranega sodelovanja *Arts Council* z ministrstvom za kulturo in lokalnimi oblastmi.

d) Način financiranja javnih kulturnih institucij

*National Cultural Institutions Act 1997*²⁷ določa, da lahko za kulturo pristojni minister za vsako finančno leto po posvetovanju z upravnim odborom posamezne institucije o predlaganem programu dela in v soglasju z ministrom za finance instituciji dodeli finančna sredstva za opravljanje njenih javnih nalog v okviru sredstev, ki jih je v ta namen odobril parlament.

Upravni odbor narodnega muzeja in knjižnice s pravilniki določa višino vstopnine in drugih nadomestil za uporabo storitev, za kar pa mora pridobiti dovoljenje ministra. S temi prihodki razpolaga odbor. Z dnem ustanovitve nacionalnega muzeja in knjižnice kot samostojnih pravnih oseb je v njuno last na podlagi zakona prešlo državno premoženje, ki je bilo že doslej v njuni uporabi, ter povezane pravice. To pa ne velja za zemljišča, predmete zgodovinske dediščine in knjižnično gradivo, ki ostajajo v državni lasti. Odbor ima pravico, da s soglasjem ministra pridobiva nepremičnine in drugo premoženje ter razpolaga z njim.

Od 277 milijonov evrov, ki jih ima pristojno ministrstvo odmerjenih za kulturo, jih gre 59 milijonov Svetu za umetnost (*Arts Council*), skoraj 14 milijonov Irskemu filmskemu skladu (*Irish Film Board*), sredstva za Narodni muzej (*National Museum*), Narodno galerijo (*National Gallery*) in Narodno knjižnico (*National Library*) pa znašajo skupaj 27 milijonov evrov.

Financiranje poteka za nacionalne kulturne institucije, regionalno umetnostno infrastrukturo in kulturni turizem v sodelovanju z državnimi in lokalnimi organi ter drugimi partnerji.

Ključno vlogo pri državnem financiranju kulture ima na Irskem Svet za umetnosti (*Chomhairle Ealaíon* oz. *Arts Council*; v nadaljevanju: Svet), ki je bil ustanovljen leta 1951 in je samostojna pravna oseba, avtonomen subjekt.

Tabela 7: *Financiranje Sveta za umetnosti 1998–2015*²⁸

Leto	Financiranje

²⁷ Uradni list Republike Irske št. 11/1997; besedilo zakona je na voljo na <http://www.irishstatutebook.ie/eli/1997/act/11/enacted/en/html>.

²⁸ Vir: Ministrstvo za umetnosti, dediščino in irski jezik.

	(v milijonih evrov)
1998	33,14
1999	35,55
2000	45,08
2001	48,15
2002	47,67
2003	44,10
2004	52,50
2005	66,23
2006	82,31
2007	83,00
2008	82,10
2009	73,75
2010	69,15
2011	65,20
2012	63,24
2013	59,90
2014	56,90
2015	59,0

Finančna sredstva Sveta za umetnosti prihajajo neposredno od države (erarja oz. proračuna) in narodne loterije ter preko daril (12 odstotkov tega naj bi bilo prihodkov iz sponzorstev/donacij). V obdobju 2001 do 2006 je 28 odstotkov njegovega proračuna predstavljal prihodek državne loterije. V letu 2014 je Svet prejel 56,67 milijona evrov od Ministrstva za kulturo, s tem pa je financiral približno 500 posameznikov in 490 organizacij, vključujoč organizacije s področja vizualnih umetnosti, kulturne ustanove, festivale, dogodke in kulturne organizacije v državi.

Svet ima možnost finančno podpreti subjekte, za katere oceni, da bodo prispevali k uresničevanju ciljev Sveta iz prvih treh alinej oz. pri cilju podpore razvoju in napredku kulture. Pri tem je njegova neodvisnost pri odločanju za odobritev financiranja zagotovljena z zakonom.

Svet ima predsednika in 12 članov, ki so strokovnjaki s področja kulture, določi pa jih minister za kulturo, vse²⁹ s petletnim mandatom. Morebitno plačilo za njihovo delo je stvar odločitve ministra za kulturo, ki potrebuje tudi soglasje ministra za finance. Svet sicer administrativno vodi zaposleni direktor, ki ga postavlja prej omenjeno 12-člansko telo. Poleg direktorja je v Svetu še 41 polno zaposlenih. Strokovnjaki – svetovalci so na Svet vezani prek pogodb civilnega prava.

V strategiji 2016–2025 je *Arts Council* zapisal, da nameravajo objaviti natančne definicije in opise meril za finančno podporo, vključno s tistimi glede umetniške kakovosti.

²⁹ Zakon zahteva, da je v vodstvu šest žensk in šest moških.

Ministrstvo za kulturo je v letu 2014 več kot 6,2 milijona evrov namenilo 133 projektom za vzdrževanje in izboljšanje regionalne kulturne infrastrukture (npr. gledališče *Garage Theatre* v Monaghanu in kulturni center v West Corku).

Število obiskovalcev v irskih nacionalnih kulturnih institucijah je v letu 2014 preseгло štiri milijone, kar pomeni 10-odstotno povečanje glede na leto 2013. V letu 2014 je ministrstvo financiralo razširitev na območju kraljeve bolnice Kilmainham, kjer je irski muzej sodobnih umetnosti, obnovo dela irske narodne galerije (v vrednosti enega milijona evrov), t. i. *Local & Regional Museums Scheme* pa je v tem letu podprla 25 projektov v irskih muzejih.

Zelo pomembni so bili za financiranje nacionalnih kulturnih institucij (*National Museum, National Gallery, National Concert Hall, Irish Museum of Modern Art, National Library, Chester Beatty Library in Turlock Park House in Co. May*) v 90. letih prejšnjega stoletja tudi strukturni skladi EU.

Tabela 8: Prerez prihodkov 18 največjih javno financiranih umetnostnih organizacij na Irskem

Vir financiranja	Delež (v odstotkih)
proračun	61
zbiranje sredstev	3
tržna dejavnost	3
prodaja kart	29
sponzorstva posameznikov/pravnih oseb	4

e) Državno financiranje kulturnih institucij lokalnih skupnosti

Država financira javne lokalne kulturne institucije, torej tiste, katerih ustanovitelj ni neposredno država, ampak občine, dežele, pokrajine, prav tako preko *Arts Council*. V strategiji 2006–2025 so snovalci zapisali, da je ravno krepitev partnerstva z lokalnimi oblastmi prek formalnih sporazumov eden ključnih ciljev. *Arts Council* torej tudi lokalnim institucijam prek razpisov in finančnih shem (potrebne so prijave) posreduje del sredstev, ki jih prejme od države. Z lokalnimi oblastmi sodeluje prek »okvira za sodelovanje« (*»framework for collaboration«*), tj. posebnega sporazuma z združenjem subjektov lokalne oblasti (*County and City Management Association*). Slednje ni pravna oseba, združuje pa vodilne zastopnike mestnih in okrajnih svetov ter pomočnika glavnega izvršnega direktorja Dublinskega mestnega sveta.

Svet za umetnosti (*Arts Council*) podpira programe za razvoj umetnosti lokalnih oblasti, delno pa financira tudi plače t. i. uradnikov za kulturo (*Arts Officers*). Je pa na splošno sodelovanja lokalne samouprave na področju kulture na Irskem bistveno manj kot v večini drugih držav Evropske unije.

V letih finančnega blagostanja je država vzpostavila mrežo kulturi namenjenih objektov (fizične infrastrukture), tudi večjih, s finančno krizo pa prinaša to precej težav v tem času finančno podhranjenim lokalnim oblastem.

Lokalnim oblastem daje *Arts Act* v drugem odstavku 6. člena nalogo, da »podelijo finančno ali drugo podporo, ki se jim zdi primerna, osebam oz. za take aktivnosti, projekte ali podjeme, za namene:

- spodbujanja javnega interesa za kulturo,
- promocije znanja, pripoznavanja pomena in izvajanja kulture, ali
- izboljšanja standardov v umetnosti

v okviru svojega funkcionalnega območja.«

f) *Presoja programov javnih kulturnih institucij*

Javne kulturne institucije so večinoma razmeroma samostojne in je njihovo financiranje opredeljeno v zakonu, v okviru vsakokratnih razpoložljivih sredstev. Dejansko financira se določi na podlagi programa dela posamezne institucije, ki ga presoja minister za kulturo.

g) *Kritike sistema in druge ugotovitve*

Svet za umetnosti je sicer avtonomen in se pritožbe nad vmešavanjem države niso nikoli pojavile. Kljub temu pa je ta avtonomija zaradi načina financiranja *de facto* omejena. V skladu s tem se v strokovni javnosti v zadnjih letih – sploh ob krčenju razpoložljivih finančnih sredstev – pojavljajo pozivi za vnovično presojo razmerja med Svetom in ministrstvom za kulturo, pa tudi za neodvisno preverbo izvršitve sprejetih politik oz. strategij in pa za večjo transparentnost meril financiranja (več v nadaljevanju). Po mnenju kritikov se namreč vloga Sveta vse bolj nagiba od razvojne k vlogi izvrševalca kulturne politike, medtem ko se ministrstvo za kulturo vse bolj nagiba k neposrednemu financiranju upravičencev brez podlage v politiki ali objavljenih merilih. Nove zakonodajne rešitve so trenutno v pripravi.

C. FINANCIRANJE NEVLADNIH ORGANIZACIJ IN POSAMEZNIKOV

a) *Oblike izvajanja finančnih podpor*

Najpomembnejšo vlogo pri financiranju umetnikov ima na Irskem že omenjeni *Arts Council*. Ta nudi različne programe in sheme, neposredne in posredne, za ta namen.

Arts Council je leta 1981 ustanovil *Aosdáno*, častno združenje umetnikov z izjemnimi dosežki (imenovanih s strani kolegov – *peer-nominated*), njegov namen pa je spodbuditi in podpreti umetnike, da se v celoti posvetijo umetnosti. Člani so upravičeni do *Cnuas* (leta 2014 17.180 evrov) oz. letnega plačila za obdobje petih let (z možnostjo podaljšanja), na podlagi premoženjskega cenusa (*means-tested*). Trenutno je v programu 150 umetnikov, program pa upravlja *Arts Council*. *Aosdána* upravlja tudi dopolnilno shemo pokojninskega zavarovanja. V zadnjem času je bilo precej očitkov *Aosdáni*, da je preveč elitna, prevelika in z premajhno odgovornostjo. Letni strošek vodenja združenja je 2,7 milijona evrov.

Poleg tega vodi *Arts Council* tudi program neposredne podpore prek dodelitev sredstev (nagrada), štípendij in shem za vse kategorije umetnikov – posameznikov. Te sheme so v obliki namenskih skladov, povračil stroškov poti in mobilnosti, projektne in sodelovalne sheme, profesionalno-razvojnih in izobraževalnih programov, programov nakupa opreme, provizij.

S financiranjem kulturnih organizacij pa *Arts Council* tem omogoča zaposlitvene priložnosti in drugo podporo umetnikom, vključno z informacijami, mrežo znanstev, diseminacijo informacij/rezultatov in zastopanje. Se je pa Svet lotil oblikovanja sistema čim bolj generalnega dodeljevanja sredstev (širitev meril za upravičenost) z namenom doseči večjo fleksibilnost v obliki novih umetniških praks.

Arts Council financira tudi delovanje vrste strokovnih združenj, npr. *Visual Artists Ireland*, *Dance Ireland*, *First Music Contact*, *Theatre Forum*, *Irish Theatre Institute*.

Poleg financiranja s strani *Arts Council* imajo na Irskem še vrsto drugih nagrad oz. podeljevanj sredstev umetnikom. Ena najpomembnejših je literarna nagrada IMPAC Dublin, pobuda dublinskega mestnega sveta v vrednosti 100.000 evrov letno, in pa nagrada Rooney za mlade pisce. Različne lokalne oblasti nudijo štípendije, nastanitvene možnosti in nagrade umetnikom.

Na Irskem imajo medresorsko skupino za Public Art, ta pa je formalno povezana z ministrstvom za zunanje zadeve. To skupaj z lokalnimi oblastmi vodi poseben program Odstotek za umetnost (*Per Cent for Art Scheme*), preko katerega se odstotek vrednosti gradnje nameni za plačilo z gradnjo povezanega umetniškega dela. Tovrstnega sodelovanja med ministrstvi in financiranja umetnosti pa je še kar nekaj.

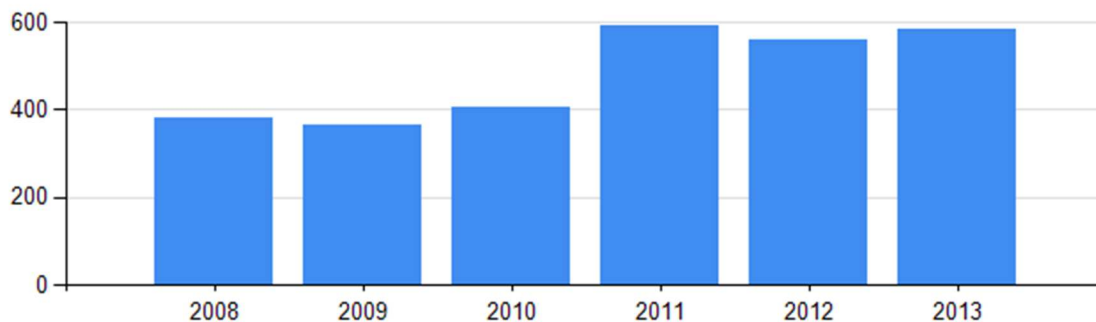
Glavno vlogo pri promociji irske umetnosti in umetnikov v tujini ima *Culture Ireland*. To je vladna agencija, namenjena podpori irskih umetnikov, organizacijam s področja umetnosti in mednarodnim razstavljavcem za prikaz del irskih umetnikov na pomembnih mednarodnih dogodkih in festivalih. Podpira vse oblike umetnosti, kakor so navedene v *Arts Act 2003*.

Merila za odobritev sofinanciranja so:

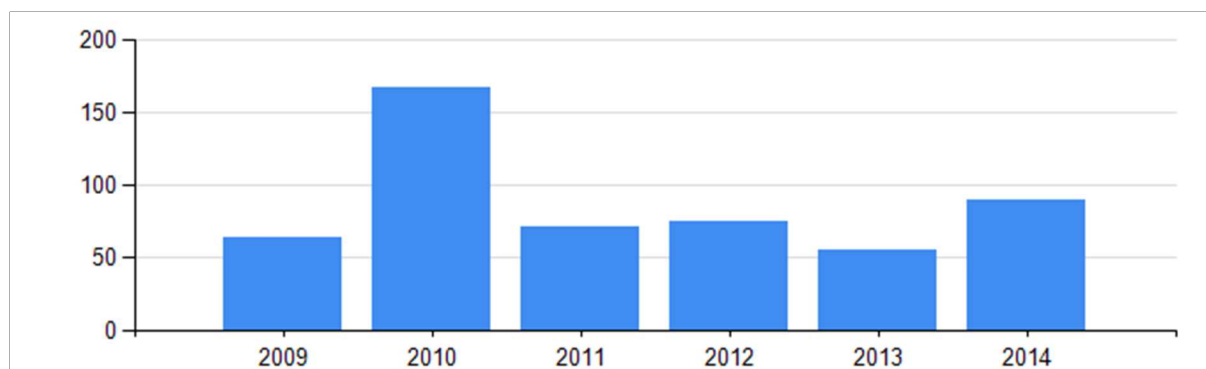
- kakovost dela in reference umetnika/družbe;
- raven geografske prioritete za *Culture Ireland* (poudarek je na trgih ZDA, Velike Britanije, Kanade, Avstralije in Nove Zelandije ter trgih v razvoju: Kitajska, Indija, Rusija, Brazilija in Turčija);
- profil/ugled mednarodnega dogodka/festivala;
- finančna vzdržnost dogodka (vključujoč delež podpore razstavljavca/drugih partnerjev);
- dokazana zmožnost prosilca za mednarodno predstavitev dela;
- širši promocijski in medijski učinek.

Primeri dogodkov, ki jih tako financirajo v *Culture Ireland*, so npr. gledališke in plesne predstave profesionalnih izvajalcev, predstavitve filmov s strani filmskih producentov na ključnih mednarodnih festivalih, izvajanje profesionalnih ali s strani profesionalcev vodenih glasbenikov in ansamblov, izvajalci s področja upodabljajoče umetnosti za razstave v mednarodno priznanih galerijah, branja literatov na mednarodnih literarnih festivalih.

Običajno *Culture Ireland* povrne stroške poti oz. transporta, včasih pa tudi stroške nastanitve, torej stroške, ki so neposredno povezani z mednarodno predstavitvijo. *Culture Ireland* pa ne financira honorarjev, produkcijskih stroškov, reklame ali stroška avtorskih pravic oz. licenčnin.

Slika 2: Število umetnikov/podjetij, ki so v posameznem letu prejeli podporo programa Culture Ireland Division

Slika 3: Število projektov kulturne infrastrukture in razvojnih projektov, ki jih je v posameznih letih podprla Culture Ireland

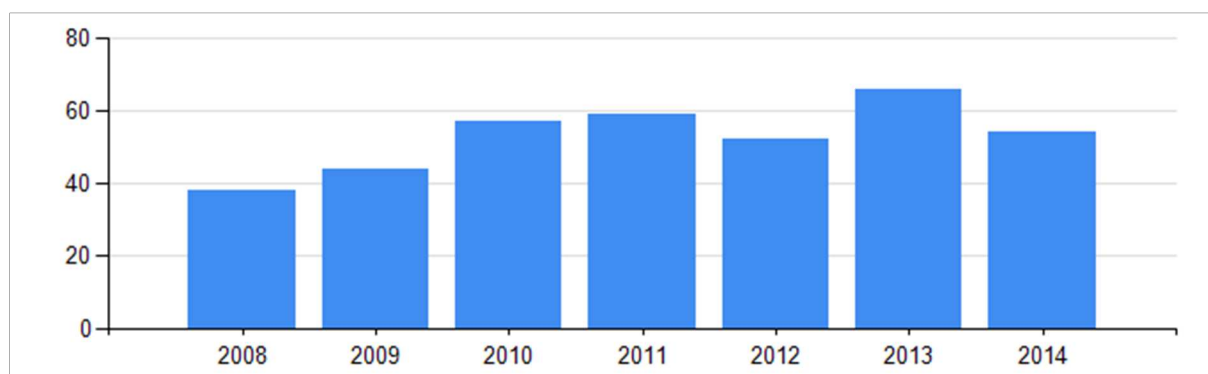
Obstaja tudi posebna davčna shema olajšav za umetnike, ki imajo stalno prebivališče na Irskem (že od leta 1969), olajšave pa lahko uveljavljajo za del dohodka od njihove umetniške aktivnosti. Poleg tega so posebne davčne olajšave na voljo za:

- poslovno sponzorstvo umetnika ali umetnostne organizacije v zameno za promocijo poslovanja;
- donacije ustreznim institucijam;
- stroškom za stavbe in vrtove;
- darila erarju;
- posamezne storitve, npr. tisk programov ali vstopnic.

Za promocijo irske filmske industrije so na Irskem sprejeli posebno določbo o davčnih spodbudah za vlagatelje v filmsko produkcijo,³⁰ ki lahko bistveno prispeva k nacionalni ekonomiji in državni blagajni

³⁰ Določba 481 *Taxes Consolidation Act 1997* (pred letom 2015).

(erarju) ter ki lahko učinkovito spodbuja razvoj nacionalnega filma. Leta 1993 so shemo razširili tako, da lahko njene ugodnosti koristijo tudi individualni investitorji. Shema je do leta 2015 omogočala davčno olajšavo za vlagatelje v produkcijo določenih filmov, v višini do 80 odstotkov stroškov produkcije, a nikakor ne več kot 50 milijonov evrov. Z letom 2015 pa je namen sheme sicer ostal enak, a omogoča davčno olajšavo pri odmeri davka na dohodek pravnih oseb, tako da gre po novem za neposredno podporo družbam, ki filme producirajo.

Slika 4: Število filmskih in televizijskih projektov, ki so bili podprti v okviru poglavja 481 konsolidiranega davčnega zakona iz leta 1997

Glavno vlogo pri financiranju filmske produkcije ima sicer *Irish Film Board* (IFB), nacionalna razvojna agencija za irsko filmsko, televizijsko in industrijo risanege filma. Podpira irske družbe v tem sektorju z nudenjem posojil za razvoj, produkcijo in distribucijo filmskih in TV projektov ter projektov risanege filma. Na voljo so tako posojila kot nepovratna sredstva.

Za prevode je vir sredstev lahko tudi *Ireland Literature Exchange*. Financiranje pa omogoča založnikom tudi *Arts Council* in pa *Irish Language Books Board*.

Leta 2006 je na Irskem delovalo približno 3.800 prostovoljnih umetnostnih skupin, v njih pa so zbrali skupaj 4.000 FTE-jev letno s stroški v višini približno 38 milijonov.

Voluntary Arts Ireland je organizacija, ki se ukvarja z udejstvovanjem civilne sfere, volonterizmom in zasledovanje skupnostno kohezije in vključenosti.

Create je nacionalna razvojna agencija za sodelovalne umetnosti (*collaborative arts*) v socialnem in skupnostnem kontekstu, posluhuje pa se partnerstev za zasledovanje svojih ciljev na področjih: umetnosti in zdravje, kulturna raznovrstnost ter umetnosti in starejši ljudje.

V zadnjih letih je sicer veliko proračunskih finančnih sredstev ministrstvo vložilo v lokalno kulturno infrastrukturo.

b) Način izbora sofinanciranih projektov

Na razpisih izbira projekte načeloma neodvisna strokovna komisija oz. ustrezno telo posameznega poddeljevalca. Svet za umetnosti ima predsednika in 12 članov, ki so strokovnjaki s področja kulture, določi pa jih minister za kulturo. Strokovnjaki – svetovalci so na Svet vezani prek pogodb civilnega prava in so po potrebi pritegnjeni k posameznim postopkom/razpisom.

c) Vrste sofinanciranih stroškov

Upravičeni stroški financiranja so načeloma le tisti stroški, ki so neposredno povezani s financirano dejavnostjo, in v obsegu, kot so potrebni za doseganje cilja predmeta financiranja. Stroški za zaposlene in potni stroški so upravičeni stroški le v primeru, da to posebej določa posamezni razpis.

d) Nadzor nad izvajanjem projektov

Vsebinski in finančni nad porabo sredstev primarno izvaja institucija, ki je sredstva dodelila (*Arts Council*). Za nadzor zakonitosti porabe sredstev je pristojno tudi računsko sodišče, enako kot pri nacionalnih kulturnih institucijah.

Seznam uporabljenih virov:

- Marian Fitzgibbon, *Ireland: Country Profile*. V: Council of Europe/ERICarts: "Compendium of Cultural Policies and Trends in Europe", 17th edition 2015. <URL: <http://www.culturalpolicies.net>>.
- Cornelia Dümcke, Zora Jaurová and Péter Inke: Opportunities for CCSs to Access Finance in the EU – Short Analytical Report: V: EENC Short Report. European Expert Network on Culture. 2014. URL: <<http://www.eenc.info/wp-content/themes/kingsize/images/upload/EENC-CCSsAccessstoFinance-141118.pdf>>.
- Spletne strani Arts Council. URL: <<http://www.artscouncil.ie>>.
- Spletne strani Uradnega lista Republike Irske. URL: <<http://www.irishstatutebook.ie/eli/2003/act/24/enacted/en/html>>.
- Spletne strani irske davčne in carinske uprave. URL: <<http://www.revenue.ie/en/index.html>>.
- Spletne strani organizacije Culture Ireland. URL: <<http://www.cultureireland.ie>>.
- Spletne strani Irskega filmskega sklada. URL: <<http://www.irishfilmboard.ie>>.
- Spletne strani County and City Management Association. URL: <<http://www.lgcsb.ie>>.

2.5 NEMČIJA

A. SPLOŠNO O FINANCIRANJU KULTURE V NEMČIJI

a) Glavne značilnosti financiranja kulture

Politika kulture in umetnosti je v Zvezni republiki Nemčiji v pristojnosti zveznih dežel. Na tem področju ima zvezna država le omejeno zakonodajno pristojnost, in sicer glede zunanje kulturne politike, varovanja kulturnega dobra pred iznosom v tujino ter avtorskega in založniškega prava. Največji delež javnih izdatkov za kulturo v Zvezni republiki Nemčiji nosi lokalna samouprava. V letu 2011 so občine prispevale 44,8 % delež vseh javnih sredstev za kulturo, kar je znašalo 4,2 milijarde evrov. Sledile so zvezne dežele z 41,9 % deležem oz. 3,9 milijarde evrov, iz zveznega proračuna pa je bil financiran 13,3 % delež oz. 1,2 milijardi evrov.

Leta 2012 je Nemčija 0,38 % BDP namenila financiranju kulture. V spodnji tabeli so predstavljeni nekateri statistični podatki financiranja kulture v Zvezni republiki Nemčiji.

Tabela 9: Javni izdatki zvezne države za kulturo v letih od 2005 do 2012 v milijonih evrih³¹

Področje financiranja	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Gledališče in glasba	19,8	20,8	20,3	21,8	15,6	29,0	30,7	13,5
Knjižnice	224,3	254,6	251,6	294,3	313,5	317,1	293,0	299,2
Muzeji, zbirke, razstave	249,0	258,5	282,9	253,4	252,3	265,4	266,6	298,8
Varstvo in vzdrževanje kulturnih spomenikov	48,6	47,8	43,8	54,8	63,1	67,0	82,1	90,0
Kulturne zadeve v tujini	274,6	280,3	289,7	323,9	373,8	378,2	378,2	408,6
Druge kulturne zadeve	185,1	138,8	177,5	163,2	205,3	199,9	196,8	198,0
Upravljanje kulturnih zadev	0	0	0	0	0	1,3	2,1	0,5
Skupaj	1.001,4	1.000,8	1.065,8	1.111,4	1.223,6	1.257,8	1.249,5	1.308,6

b) Opredelitev javnega interesa oziroma javne službe

Na zvezni ravni je bil šele leta 1998 prvič uveden organ, ki deluje na področju kulture, in sicer je to Urad pooblaščenca zvezne vlade za kulturo in medije (*Amt des Beauftragten der Bundesregierung für Kultur und Medien*). Leta 2002 je zvezna vlada z namenom spodbujanja in financiranja kulture ustanovila Kulturno ustanovo zveze (*Kulturstiftung des Bundes*, v nadaljevanju KSB), pri čemer se je naslonila na nekatero sodbo Ustavnega sodišča, ki je na področju kulture nakazalo pojme, kot so »prevladujoč interes zvezne države«, »skupnonemške naloge« in »nacionalna reprezentanca«. Cilj KSB je spodbujanje inovativnih programov in projektov v mednarodnem kontekstu. Pri tem ustanova vlaga v razvoj novih metod za skrb za kulturno dediščino in razvoj kulturnega in umetniškega potenciala znanja za razpravo o socialnih vprašanjih. Nadalje se KSB osredotoča tudi na kulturno izmenjavo in čezmejno sodelovanje. Javni interes na področju kulture obstaja na zvezni ravni predvsem za muzeje, arhive ter kulturne spomenike, kot so zgodovinsko pomembni gradovi in parki, saj so poleg KSB iz zveznih sredstev financirane še naslednje kulturne institucije:

³¹ Vir: Finančno poročilo za kulturo za leto 2014.

- Ustanova *Stiftung Preußischer Kulturbesitz*, v okviru katere deluje 15 muzejev, Državna knjižnica (Staatsbibliothek), arhiv Geheimer Staatsarchiv, Ibero-Ameriški inštitut in Državni inštitut za raziskave na področju glasbe (*Staatlicher Institut für Musikforschung*);
- Ustanova *Klassik Stiftung Weimar*, h kateri spadajo številni muzeji, gradovi in parki;
- Ustanova *Stiftung Preußische Schlösser und Gärten Berlin-Brandenburg*;
- Družba Kulturne prireditve zveze v Berlinu (*Kulturveranstaltungen des Bundes in Berlin*);
- Muzeji in galerije: *Deutsches Historisches Museum*, *Haus der Geschichte der Bundesrepublik Deutschland*, *Jüdisches Museum*, *Martin-Gropius-Bau*, in *Kunst- und Ausstellungshalle der Bundesrepublik Deutschland*;
- Nemška nacionalna knjižnica (*Deutsche Nationalbibliothek*) in Zvezni arhiv (*Bundesarchiv*).

B. FINANCIRANJE JAVNIH KULTURNIH INSTITUCIJ

a) *Pravni status javnih kulturnih institucij*

Zgoraj navedene institucije so organizirane v različnih pravno statusnih oblikah. Tako je KSB ustanova zasebnega prava, ustanovljena v splošnokoristen in trajen namen na področjih kulture in umetnosti, ustanove *Stiftung Preußischer Kulturbesitz*, *Klassik Stiftung Weimar* in *Stiftung Preußische Schlösser und Gärten Berlin-Brandenburg* pa so ustanove javnega prava. Družba *Kulturveranstaltungen des Bundes in Berlin* (v nadaljevanju KBB) je organizirana kot družba z omejeno odgovornostjo, katere edini družbenik je Zvezna republika Nemčija. Muzej *Deutsches Historisches Museum* je do leta 2009 deloval kot družba z omejeno odgovornostjo, nato pa je bil preoblikovan v ustanovo zvezne države. Tudi preostali navedeni muzeji, galerije, Nemška nacionalna knjižnica in Zvezni arhiv so organizirani kot ustanove javnega prava.

b) *Organi upravljanja in nadzora javnih kulturnih institucij*

- *Kulturna ustanova zveze (Kulturstiftung des Bundes, v nadaljevanju KSB)*

Statut KSB³² določa, da so organi KSB skupščina ustanove (*Stiftungsrat*), Upravni odbor (*Vorstand*) in sosvet ustanove (*Stiftungsbeirat*).

o Skupščina ustanove

Člani skupščine in sosveta ustanove opravljajo svojo funkcijo prostovoljno in so upravičeni do povračila stroškov, ki jim nastanejo v zvezi z opravljanjem funkcije. Skupščina ustanove je sestavljena iz 14 članov: pooblaščenec zvezne vlade za kulturo in medije, po en predstavnik Ministrstva za zunanje zadeve in Zveznega ministrstva za finance, trije predstavniki nemškega državnega zbora (Bundestag), dva predstavnika zveznih dežel, ki ju imenuje Stalna konferenca kulturnih ministrov dežel (*Ständige Konferenz der Kultusminister der Länder*), dva predstavnika občin, ki ju imenuje Zvezno združenje občinskih zvez

³² Die Satzung der Kulturstiftung des Bundes z dne 18. oktobra 2011, dostopen na: <http://www.kulturstiftung-des-bundes.de/cms/de/stiftung/satzung/>.

(*Bundesvereinigung der kommunalen Spitzenverbände*), predsednik skupščine Kulturne ustanove dežel (*Kulturstiftung der Länder*), tri osebnosti s področja umetnosti in kulture, ki jih imenuje zvezna vlada. Člani skupščine so imenovani za obdobje 5 let. Skupščina je pristojna za odločanje v vseh zadevah, ki so pomembne za ustanovo. Njene naloge so zlasti: sprejemanje splošnih smernic in smernic za financiranje za delo ustanove; določitev smernic financiranja (programi); sprejetje poslovnega načrta (vključno s kadrovskim načrtom); nadzor nad vestnim in gospodarnim upravljanjem sredstev ustanove in drugih sredstev; potrjevanje računovodskih izkazov, imenovanje revizorja in podelitev razrešnice upravnemu odboru ustanove; potrjevanje letnega poročila o dejavnostih ustanove.

- Upravni odbor

Člana upravnega odbora imenuje skupščina ustanove za obdobje 5 let, in sicer sta to umetniški direktor (*Künstlerischer Direktor*) in poslovni direktor (*Verwaltungsdirektor*), ki ne moreta biti hkrati člana skupščine ali sosveta ustanove. Ponovno imenovanje je dovoljeno. Upravni odbor vodi tekoče posle ustanove brez poseganja v pravice drugih organov ustanove in v skladu s smernicami, ki jih določi skupščina v poslovníku upravnega odbora. Vsak član upravnega odbora sodno in izvensodno zastopa ustanovo. Za pravne posle, ki v posameznem primeru obvezujejo ustanovo z več kot 10.000 evri, lahko člana upravnega odbora ustanovo zastopata le skupno.

- Sosvet

Sosvet ustanove je sestavljen iz posameznikov, ki so dejavni v različnih segmentih umetnosti in kulturnega življenja. Imenuje jih skupščina ustanove za obdobje 5 let. Sosvet svetuje in podpira skupščino in upravni odbor pri izvrševanju njunih nalog ter obravnava glavne teme dejavnosti ustanove in daje za ta namen priporočila.

- *Ustanova Stiftung Preußischer Kulturbesitz*

Organe navedene ustanove določa Zakon o ustanovitvi ustanove »*Preußischer Kulturbesitz*«³³, in sicer so to skupščina ustanove (*Stiftungsrat*), predsednik (*Präsident*) in sosvet (*Beirat*).

- Skupščina ustanove

Člani skupščine so: dva predstavnika zvezne države, dva predstavnika dežele Berlin, dva predstavnika dežele Severno Porenje-Vestfalija (*Nordrhein-Westfalen*) in po en predstavnik preostalih 14 zveznih dežel. Za vsakega predstavnika se imenuje po enega zastopnika. Zvezna država ima 120 glasov, zvezne dežele pa 80 glasov, ki so razdeljeni, kot sledi: Baden-Württemberg 9 glasov, Bavarska 1 glas, Berlin 23 glasov, Brandenburg 2 glasova, Bremen 1 glas, Hamburg 2 glasova, Hessen 5 glasov, Mecklenburg-Predpomorjanska (*Mecklenburg-Vorpommern*) 1 glas, Spodnja Saška (*Niedersachsen*) 6 glasov, Severno Porenje-Vestfalija 16 glasov, Porenje-Pfalška (*Rheinland-Pfalz*) 3 glasovi, Posarje (*Saarland*) 1 glas, Saška (*Sachsen*) 4 glasovi, Saška-Anhalt (*Sachsen-Anhalt*) 2 glasova, Schleswig-Holstein 2 glasova in Turingija (*Thüringen*) prav tako 2 glasova. Skupščina izmed svojih članov imenuje predsednika in

³³ Dostopen na: http://www.preussischer-kulturbesitz.de/fileadmin/user_upload/documents/mediathek/ueber_uns/rp/rechtliche_ordnung_spk_berlin_2014.pdf.

njegovega namestnika za obdobje 3 let z možnostjo ponovnega imenovanja. Skupščina je sklepčna, če so navzoči po en član zvezne države ter zveznih dežel Berlin in Severno Porenje-Vestfalija ter najmanj 7 predstavnikov drugih članov. Skupščina odloča o naslednjih zadevah: o predlogu za imenovanje predsednika; o predlogu za imenovanje stalnega namestnika predsednika; o predlogu za imenovanje generalnih direktorjev 15 državnih muzejev, generalnega direktorja Državne knjižnice (*Staatsbibliothek*) in direktorja arhiva Geheimer Staatsarchiv, Ibero-Ameriškega inštituta in Državnega inštituta za raziskave na področju glasbe (*Staatlicher Institut für Musikforschung*); o sprejemu proračuna ustanove; o prenosu pristojnosti upravljanja s premoženjem na drug urad oz. institucijo; o prenosu zbirke na drug kraj; o izdaji in spremembi poslovnika skupščine. Skupščina je nadalje pristojna za oblikovanje volje ustanove, če ne gre za vodenje tekočih poslov, lahko sprejema smernice za vodenje ustanove ter nadzoruje poslovanje ustanove.

- Predsednik

Predsednik ustanove izvršuje sklepe skupščine, vodi tekoče posle ustanove in jo sodno ter izvensodno zastopa. Za sklepanje pravnih poslov, ki v posameznem primeru obvezujejo ustanovo z več kot 500.000 DEM, mora dobiti posebno pooblastilo skupščine. Predsednik in njegov stalni namestnik ne moreta biti člana skupščine.

- Sosvet

Sosvet je sestavljen iz največ 15 članov, strokovnjakov, ki jih imenuje skupščina za obdobje 5 let. Predlog za imenovanje člana lahko da zvezna vlada in vlada vsake zvezne dežele. Naloga sosveta je, da svetuje in daje predloge predsedniku in skupščini ustanove. Člani sosveta opravljajo svojo funkcijo prostovoljno in so upravičeni do povračila stroškov, ki jim nastanejo v zvezi z opravljanjem funkcije.

- *Ustanova Klassik Stiftung Weimar*

Turingijski zakon o Klassik Stiftung Weimar³⁴ in statut³⁵ ustanove določata, da sta organa ustanove skupščina ustanove (*Stiftungsrat*) in predsednik (*Präsident*), poleg njiju pa kot svetovalno telo deluje še znanstveni sosvet (*Wissenschaftlicher Beirat*).

- Skupščina

Skupščina je sestavljena iz 9 članov: po en predstavnik turingijskega ministrstva, pristojnega za kulturo in za finance, en predstavnik najvišjega zveznega organa, pristojnega za kulturo, en predstavnik zveznega ministrstva, pristojnega za finance, dva predstavnika mesta Weimar, en predstavnik institucije *Haus Sachsen-Weimar und Eisenach* in en predstavnik znanstvenega sosveta in njegov namestnik. Predsednik skupščine je predstavnik turingijskega ministrstva, pristojnega za kulturo, njegov namestnik pa je predstavnik najvišjega zveznega organa, pristojnega za kulturo. Skupščina je sklepčna, če je prisotnih najmanj 6 članov. Člani funkcijo opravljajo prostovoljno in so upravičeni do povračila stroškov, ki jim nastanejo v zvezi z opravljanjem funkcije. Skupščina odloča o vseh temeljnih ciljih in zadevah

³⁴ Dostopen na: <http://www.klassik-stiftung.de/uploads/pics/Stiftungsgesetz.pdf>.

³⁵ Dostopen na: http://www.klassik-stiftung.de/uploads/pics/Satzung_der_Klassik_Stiftung_Weimar.pdf.

ustanove, ki niso v pristojnosti predsednika ustanove. Nadalje nadzoruje izvrševanje svojih sklepov s strani predsednika kot tudi njegovo poslovanje ustanove ter odloča o podelitvi razrešnice.

- Predsednik

Predsednika imenuje skupščina z dvotretjinsko večino vseh glasov za obdobje 8 let z možnostjo ponovnega imenovanja. Predsednik ustanove izvršuje sklepe skupščine, vodi tekoče posle ustanove in jo sodno ter izvensodno zastopa. Nadalje pripravlja seje in sklepe skupščine. Skupščini mora vsako leto predložiti poročilo o dejavnostih in jo obvestiti o temeljnih ciljnih načrta delovanja.

- Znanstveni sosvet

Znanstveni sosvet je sestavljen iz najmanj 8 in največ 12 članov, strokovnjakov s področij knjižnic, muzejev, arhivov, univerz, institucije *Goethe-Gesellschaft* ter drugih področij, pomembnih za ustanovo. Člane imenuje skupščina z dvotretjinsko večino vseh glasov na predlog predsednika za obdobje 4 let. Naloga sosveta je, da v vseh strokovnih zadevah svetuje in daje predloge predsedniku in skupščini ustanove. Člani znanstvenega sosveta opravljajo svojo funkcijo prostovoljno in so upravičeni do povračila stroškov, ki jim nastanejo v zvezi z opravljanjem funkcije.

- *Ustanova Stiftung Preußische Schlösser und Gärten Berlin-Brandenburg*

Državna pogodba o ustanovitvi *Stiftung Preußische Schlösser und Gärten Berlin-Brandenburg* z dne 23. avgusta 1994³⁶ določa, da so organi ustanove skupščina (*Stiftungsrat*), generalni direktor (*Generaldirektor*) in sosvet (*Beirat*).

- Skupščina

Skupščino sestavljajo 3 predstavniki Berlina, 3 predstavniki Brandenburga in 3 predstavniki zvezne države. Zvezna dežela Berlin, zvezna dežela Brandenburg in zvezna država imajo vsaka po 3 glasove. Skupščina sprejema statut³⁷ ustanove ter smernice za upravljanje z ustanovo. Nadalje odloča o letnih in večletnih delovnih programih; o sprejemu proračuna in finančnega načrta ustanove; o imenovanju in razrešitvi generalnega direktorja in njegovega stalnega namestnika; o podelitvi razrešnice generalnemu direktorju; o vseh poslih, ki niso v pristojnosti generalnega direktorja.

- Generalni direktor

Generalnega direktorja izvolijo člani skupščine z dvotretjinsko večino. Generalni direktor izvršuje sklepe skupščine, vodi tekoče posle ustanove in jo sodno ter izvensodno zastopa. Prisostvuje sejam skupščine in jo obvešča o vseh pomembnih zadevah, ki se tičejo vodenja ustanove.

³⁶ Dostopna na: <https://bravors.brandenburg.de/de/vertraege-237638>.

³⁷ Satzung vom 18. Februar 1998 (ABl./AAnz. Brandenburg 1998 S. 1114, ABl. Berlin 1998 S.3030) zuletzt geändert durch Beschluss des Stiftungsrates vom 05.05.2011 (ABl. Brandenburg 2011 S. 2118, ABl. Berlin 2011 S. 2744), dostopen na: <http://www.spsg.de/stiftung/satzung/>.

o Sosvet

Sosvet je sestavljen iz najmanj 6 in največ 12 članov, ki so strokovnjaki na področjih, na katerih ustanova deluje. Vsaj polovica članov mora biti žensk. Imenuje jih skupščina za obdobje 4 let. Naloga sosveta je, da svetuje in daje predloge generalnemu direktorju in skupščini ustanove. Člani sosveta opravljajo svojo funkcijo prostovoljno in so upravičeni do povračila stroškov, ki jim nastanejo v zvezi z opravljanjem funkcije.

- *Družba Kulturne prireditve zveze v Berlinu (Kulturveranstaltungen des Bundes in Berlin)*

Organi družbe KBB, organizirane v obliki družbe z omejeno odgovornostjo, so oblikovani in opravljajo svoje funkcije v skladu s splošnimi pravili gospodarskega statusnega prava. Družbo vodijo 3 strokovni direktorji in en poslovni direktor. Glede odgovornosti za vodenje družbe so vsi štirje direktorji enakovrni. Nadzorni svet družbe je sestavljen iz 12 članov: 4 predstavniki zvezne države, 4 predstavniki zvezne dežele Berlin in 4 samostojni predstavniki. Nadzorni svet spodbuja in nadzoruje poslovodstvo družbe.

- *Muzeji, galerije, Nemška nacionalna knjižnica in Zvezni arhiv*

Navedene kulturne institucije so organizirane kot ustanove javnega prava. Organi upravljanja so povsečini enaki kot organi upravljanja zgoraj navedenih ustanov. O temeljnih zadevah ustanove odloča skupščina oz. kuratorij, ki imenuje in nadzoruje poslovodjo (predsednik oz. generalni direktor oz. direktor oz. upravni odbor), ki vodi tekoče posle ustanove ter jo zastopa. Organoma pri strokovnih vprašanjih in zadevah svetuje svetovalno telo v obliki sosveta oz. znanstvenega sosveta, ki je sestavljeno iz predstavnikov, ki so strokovnjaki na področjih, pomembnih za delovanje posamezne kulturne institucije.

c) Nadzor države nad delovanjem javnih kulturnih institucij

Zgoraj navedene kulturne institucije so samostojne pravne osebe in ustanovitelj (javnopравни subjekt) ne odgovarja za njihove obveznosti. Nadzor države oz. zveznih dežel se kaže v neposrednem imenovanju članov skupščine posamezne kulturne institucije, ki ima funkcijo gospodarskega nadzornega organa. Dodatni nadzor nad poslovanjem vseh navedenih javnih kulturnih institucij pa opravlja tudi računsko sodišče.

d) Način financiranja javnih kulturnih institucij

Osnovni znesek financiranja iz zveznega računa, do katerega so v vsakem proračunskem letu za izvajanje njihovega kulturnopolitičnega namena upravičene navedene kulturne institucije, je določen z uredbami pristojnih organov oz. s pogodbami o financiranju.

KSB prejme letno okrog 40 milijonov evrov iz proračuna Urada pooblaščenca zvezne vlade za kulturo in medije.

Ustanova *Stiftung Preußischer Kulturbesitz* je financirana na podlagi sporazuma o skupnem financiranju³⁸, ki so ga leta 1996 sklenile Zvezna republika Nemčija in vseh 16 zveznih dežel. Zvezna država tako prevzema 75 % delež (92.032.538,59 evrov) skupnih stroškov poslovanja ustanove (122.710.051,49 evrov), zvezne dežele pa skupaj 25 % delež (30.677.512,87 evrov).

Ustanovo *Klassik Stiftung Weimar* financirajo skupaj zvezna država, zvezna dežela Turingija in mesto Weimar, pri čemer nosi zvezna država 43 % delež skupnega zneska financiranja, kar je okrog 12,5 milijonov evrov.

Ustanova *Stiftung Preußische Schlösser und Gärten Berlin-Brandenburg* je financirana na podlagi sporazuma o skupnem financiranju³⁹, ki so ga 14. marca 2013 sklenile dežela Brandenburg, Zvezna republika Nemčija in dežela Berlin. V letih 2013 do 2017 ustanova tako letno prejme javna sredstva v višini 34.724.100 evrov, od tega 14.528.000 evrov od Zvezne republike Nemčije, 12.298.100 evrov od dežele Brandenburg in 7.898.000 evrov od dežele Berlin.

Družba Kulturne prireditve zveze v Berlinu (*Kulturveranstaltungen des Bundes in Berlin*) prejme letno okrog 25 milijonov evrov iz proračuna Urada pooblaščenca zvezne vlade za kulturo in medije.

C. FINANCIRANJE KULTURNIH INSTITUCIJ LOKALNIH SKUPNOSTI, NEVLADNIH ORGANIZACIJ IN POSAMEZNIKOV

a) *Oblike izvajanja finančnih podpor*

Financiranje kulturnih institucij lokalnih skupnosti, nevladnih organizacij in posameznikov se izvaja neposredno prek KSB oz. posredno prek posameznih skladov, ki delujejo v okviru KSB. Cilj KSB je spodbujanje inovativnih programov in projektov v mednarodnem kontekstu. Pri tem ustanova vlaga v razvoj novih metod za skrb za kulturno dediščino in razvoj kulturnega in umetniškega potenciala znanja za razpravo o socialnih vprašanjih. Nadalje se KSB osredotoča tudi na kulturno izmenjavo in čezmejno sodelovanje. Spodbuja in podpira projekte brez tematskih omejitev na vseh področjih kulturnih in umetniških področjih.

Oblike izvajanja finančnih podpor KSB so: splošno projektno financiranje, financiranje programov in skladi za financiranje kulture.

- *Splošno projektno financiranje*

V okviru splošnega projektne financiranja se lahko financira vsa nekomercialna podpodročja umetnosti in kulture: likovna umetnost, uprizoritvena umetnost, literatura, glasba, film, fotografija, arhitektura, kulturnozgodovinske razstave, novi mediji, ipd. KSB ne financira projekte, ki so že v teku.

³⁸ Dostopen na: http://sl.juris.de/sl/gesamt/PrKultbFinAbk_SL.htm#PrKultbFinAbk_SL_P3

³⁹ Dostopen na: <https://bravors.brandenburg.de/de/verwaltungsvorschriften-220961>

KSB lahko financira institucije doma in v tujini. Pravna oblika institucije, ki zaprosi za finančna sredstva (npr. ustanova, združenje, pravna oseba javnega ali zasebnega prava), ni pomembna za odločitev o dodelitvi finančnih sredstev, vendar KSB načeloma ne financira nobenih projektov, ki se izvajajo s strani posameznikov ali neorganizirane skupine posameznikov. Financiranje s strani KSB je izključeno, če vlagatelj za predlagani projekt že prejema finančna sredstva iz Urada pooblaščenca zvezne vlade za kulturo in medije ali od ustanove, ki jo le-ta financira.

KSB financira tekoče projekte, ki jih je mogoče neposredno pripisati mednarodnemu kontekstu ali kateremu drugemu področju, ki spadajo v nesporno pristojnosti zvezne države. Prejemnik sredstev mora zagotoviti prepoznavnost projekta v Nemčiji. KSB ne financira infrastrukture ali stalne aktivnosti obstoječih ali nastajajočih institucij (npr. muzeji, gledališča, združenja, ustanove), vendar pa lahko financira posamezne projekte takšnih institucij.

Najnižji znesek zaprosenih sredstev na projekt znaša 50.000 evrov, pri čemer mora prejemnik zagotoviti soudeležbo v višini 20 % vseh stroškov projekta.

- *Financiranje programov*

Poleg interdisciplinarnega splošnega projektnega financiranja razvija KSB tudi lastne, časovno omejene programe, pri čemer je poudarek na ciljnem financiranju določenih tem ali področij.

Trenutno so za financiranje odprti naslednji programi:

- Program *TURN* - sredstva za umetniško sodelovanje med Nemčijo in afriškimi državami. KSB je program, s katerim želi spodbuditi čim več različnih institucij v Nemčiji, da se ukvarjajo z umetniško ustvarjalnostjo in kulturnimi razpravami v afriških državah, uvedla leta 2012. Program spodbuja nemške kulturne institucije v vseh sektorjih, da poizkusijo nove oblike umetniškega sodelovanja z afriškimi partnerji. Organizacijska oblika prijavitelja ni pomembna (lahko je ustanova, društvo, pravna oseba javnega prava ali zasebnega prava), le projekti, ki se izvajajo s strani posameznikov ali neorganizirane skupine posameznikov ne morejo biti predmet financiranja. Trenutno se v okviru programa TURN spodbuja 51 projektov in raziskav. Zaradi uspešnosti programa in velikega zanimanja je bil program (že tretjič) podaljšan, in sicer do leta 2019. Najnižji znesek zaprosenih sredstev na projekt znaša 50.000 evrov, pri čemer mora prejemnik zagotoviti soudeležbo v višini 20 % vseh stroškov projekta. Kandidati /vlagatelji iz afriških držav se prijavijo skupaj z institucionalnim partnerjem iz Nemčije.
- Program *Stadtgefährten – Fonds für Stadtmuseen in neuen Partnerschaften* je odprt za obdobje dveh let, od začetka junija 2016 do konca junija 2018. Cilj programa »Mestni sopotniki« (*Stadtgefährten*) je spodbujanje eksperimentov, ki bi animirali urbano družbo za sodelovanje pri delu muzeja in preizkusili vplive muzeja na mesto. Upravičeni prijavitelji so muzeji, katerih poudarek je na mestni oz. regionalni zgodovini, in se nahajajo v nemških mestih oz. lokalnih skupnostih z do 250.000 prebivalcev, pri čemer njihova organizacijska oblika ni pomembna

(muzej je tako lahko organiziran kot ustanova, društvo, družba z omejeno odgovornostjo). Do financiranja niso upravičeni specializirani muzeji, kot so npr. čisti umetnostni muzeji, naravoslovni in arheološki muzeji ipd. Financirajo se projekti z zneskom zaprošenih sredstev do 150.000 evrov, pri čemer mora mesto oz. lokalna skupnost prispevati vsaj 10 % vseh stroškov projekta.

- Program *Doppelpass – Fonds für Kooperationen im Theater* usmerjeno spodbuja sodelovanje med neodvisnimi skupinami in ustaljenimi plesnimi in gledališkimi hišami. S tem želi KSB svobodno sceno in gledališke institucije v Nemčiji spodbuditi, da preizkusijo nove oblike sodelovanja in umetniške produkcije. Od leta 2014 je program namenjen svobodnim skupinam z vseh področij umetnosti. Financirajo se projekti z zneskom zaprošenih sredstev do 150.000 evrov, pri čemer mora gledališka institucija prispevati vsaj 10 % vseh stroškov projekta.
- Program *Tanzfonds Erbe* je bil vzpostavljen leta 2011 z namenom financiranja projektov, ki se na umetniški način ukvarjajo z nemško plesno zgodovino 20. stoletja, z njenimi deli in protagonisti. Program postavlja temelje za sistematično in zgledno analizo zgodovine sodobnega plesa v Nemčiji. Prijavitelji pri tem glede vrste pristopa niso omejeni: financira se lahko plesne produkcije, rekonstrukcije in interpretacije, kot tudi predavanja, razstave, instalacije, filmske ali spletne projekte ipd. Prijavitelji so lahko institucije javnega in zasebnega prava, tudi samostojni koreografi in svobodne skupine, vendar ti le v sodelovanju z institucijo, ki je prizorišče projekta. Načeloma se financirajo srednji in veliki projekti z zneskom zaprošenih sredstev do 100.000 evrov, pri čemer KSB financira največ 80 % vseh stroškov projekta.

- *Skladi za financiranje kulture*

Na nekaterih umetniških področjih financira KSB posebne sklade, in sicer so to skladi za področje likovne umetnosti, literature, plesa, gledališča in sociokulture.

- Ustanova umetniški sklad (Stiftung Kunstfonds)

Ustanova umetniški skladi financira sodobno likovno umetnost v Nemčiji. Posebna pozornost je namenjena podpori mladih umetnikov in realizaciji inovativnih projektov. Posamezni umetniki lahko zaprosijo neodvisno od projekta za delovno štipendijo, prav tako za financiranje stroškov materiala in stroškov potovanja za konkretni umetniški projekt. Na področju likovne vzgoje ustanova prvenstveno podpira realizacijo razstav. Poleg tega ustanova zagotavlja sredstva za založnike in muzeje, umetniška društva, galerije, umetnostne knjižnice, za stroške tiska, publikacije in dokumentacijo izjemnih umetniških del.

- Nemški literarni sklad (Deutscher Literaturfonds) in Nemški prevajalski sklad (Deutscher Übersetzerfonds)

Oba sklada sta organizirana kot registrirani društvi (*Eingetragener Verein - e. V.*). Nemški literarni sklad financira projekte z vseh področij literature, podeljuje delovne štipendije in literarne nagrade. Tudi

nemški prevajalski sklad podeljuje v prvi vrsti štipendije in financira stroške potovanj in nastanitve za prevajalce s ciljnim jezikom nemščina.

- Sklad uprizoritvenih umetnosti (Fonds Darstellende Künste)

Tudi sklad uprizoritvenih umetnosti je organiziran kot registrirano društvo. Namenjen je financiranju izjemnih projektov na področju dramatike, glasbenega gledališča, plesa in plesnega gledališča, lutkovnega gledališča, otroškega gledališča, performansa, multimedijskih projektov s poudarkom na področju uprizoritvenih umetnosti, kabaret, cirkus in akrobatika, gledališča in plesna pedagogika. Upravičeni prijavitelji so lahko svobodne umetniške skupine, organizacije in institucije kot tudi posamezni umetniki.

- Sklad sociokultura (Fonds Sociokultur)

Sklad, ki je organiziran kot registrirano društvo, podpira projekte, ki služijo razvoju estetskih, komunikacijskih in socialnih potreb in sposobnosti vseh državljanov. Sociokultura prispeva k ohranjanju in razvoju enakih kulturnih možnosti in k demokratični kulturi v Zvezni republiki Nemčiji. Sklad podeljuje dvakrat letno finančna sredstva za časovno omejene projekte, ki imajo zgledni karakter sociokulture. Projekti zasebnih nosilcev (predvsem društev in nevladnih iniciativ) imajo prednost pred projekti institucij javnega prava. Financirajo se lahko tudi večletni projekti.

b) Način izbora sofinanciranih projektov

O financiranju projektov v okviru splošnega projektnega financiranja, pri katerih zaprosena sredstva znašajo od 50.000 do 250.000 evrov, odloča upravni odbor ustanove na podlagi ocene strokovne žirije, izdelane izključno na podlagi kvalitativnih kriterijev. O projektih, katerih vrednost zaprosenih sredstev znaša več kot 250.000 evrov, odloča skupščina ustanove na podlagi ocene strokovne žirije. Strokovna žirija je sestavljena iz 7 članov, ki so imenovani za obdobje 3 let. Upravni odbor pripravi dokumentacijo o projektih, ki so primerni za financiranje in skliče sejo žirije. Žirija sprejme svojo odločitev na nejavni seji. Vloge za financiranje projektov lahko vlagatelji vložijo kadarkoli. Strokovna žirija redno zaseda dvakrat na leto. Financirajo se lahko le projekti, ki se niso začeli izvajati pred sejo strokovne žirije, na kateri se odloča o financiranju takšnega projekta.

O financiranju projektov v okviru programa *TURN*, pri katerih zaprosena sredstva znašajo od 50.000 do 250.000 evrov, odloča upravni odbor ustanove na podlagi ocene neodvisne strokovne žirije, o projektih, katerih vrednost zaprosenih sredstev znaša več kot 250.000 evrov, pa odloča skupščina ustanove, prav tako na podlagi ocene strokovne žirije. Strokovna žirija je sestavljena iz 4 članov.

O financiranju projektov v okviru programov *Stadtgeführten – Fonds für Stadtmuseen in neuen Partnerschaften*, *Doppelpass – Fonds für Kooperationen im Theater* in *Tanzfonds Erbe* odloča upravni odbor KSB na podlagi ocene neodvisne strokovne žirije (vsak program ima svojo strokovno žirijo). Posamezna žirija je sestavljena iz 3 članov in sprejema svoje odločitve na nejavni seji.

V okviru Ustanove umetniški sklad (*Stiftung Kunstfonds*) o financiranju projektov odločata dve strokovni žiriji. Prvo, ki je pristojna za programe likovnih umetnikov, sestavlja 15 članov, drugo, pristojno za programe publikacij in založništva pa 8 članov. Člane žirij predlaga in izvoli skupščina ustanove za obdobje 3 let z možnostjo enkratne ponovne izvolitve. Obe žiriji odločata enkrat letno.

V okviru društva Nemški literarni sklad (*Deutscher Literaturfonds*) o prejemnikih finančnih sredstev odloča kuratorij, ki je organ sklada. Kuratorij ima 9 članov, od katerih 7 članov izvoli skupščina članov društva, 2 pa imenuje javno pravni financer društva, torej KSB. Glasovalno pravico ima le prvih 7 članov. Za financiranje projektov, katerih vrednost zaprosenih sredstev znaša več kot 50.000 evrov, je potrebno soglasje skupščine, ki pa lahko pooblasti upravni odbor, da o financiranju odloči skupaj s kuratorijem z dvotretjinsko večino.

V društvu Nemški prevajalski sklad (*Deutscher Übersetzerfonds*) o financiranju projektov odloča strokovna žirija, ki jo imenuje skupščina sklada. Strokovna žirija prevajalskega sklada ima 5 članov.

V okviru društva Sklad uprizoritvenih umetnosti (*Fonds Darstellende Künste*) o financiranju projektov dvakrat letno odloča kuratorij sklada, ki je sestavljena iz 21 strokovnjakov, od katerih ima 14 pravico glasovati. Člane z glasovalno pravico izvoli skupščina sklada za obdobje 3 let, pri čemer je dovoljena enkratna ponovna izvolitev.

Tudi v Skladu sociokultura (*Fonds Sociokultur*) odloča o financiranju projektov kuratorij, ki ima 16 članov, od katerih so 4 člani predstavniki javnopравnih institucij (zvezna država, zvezna dežela, KSB in občinska krovna združenja), 12 članov pa izvoli skupščina članov sklada. Člani so imenovani za obdobje 3 let. Za financiranje projektov, katerih vrednost zaprosenih sredstev znaša več kot 50.000 evrov, je potrebno soglasje skupščine članov sklada.

c) Vrste sofinanciranih stroškov

KSB načeloma ne financira nobenih dokupov umetniških del, gradbenih ukrepov in ne izključnih gostovanj v tujini. Upravičeni stroški financiranja so načeloma le tisti stroški, ki so neposredno povezani s financirano dejavnostjo, in v obsegu, kot so potrebni za doseganje cilja predmeta financiranja. Stroški za zaposlene in potni stroški so upravičeni stroški le v primeru, da to posebej določa posamezni razpis.

d) Nadzor nad izvajanjem projektov

Uporaba finančnih sredstev, ki jih KSB oz. s strani KSB financirani skladi namenjajo prejemnikom na področju kulture in umetnosti, se presoja v skladu s proračunskim pravom Zvezne republike Nemčije. Dodeljena finančna sredstva se prejemnikom izplačajo šele po podpisu vnaprej določenega sporazuma o financiranju, katerega določbe o uporabi sredstev, izvajanju projekta in objavi rezultatov mora prejemnik sredstev dosledno upoštevati. Posamezen sporazum o financiranju določa tudi način, na katerega mora prejemnik sredstev izkazati in dokazati pravilno uporabo finančnih sredstev. Če uporaba

sredstev ni skladna z določbami sporazuma o financiranju, lahko KSB oz. posamezen sklad od prejemnika zahteva delno ali celotno povračilo prejetih sredstev.

Seznam uporabljenih virov:

- Vesna Čopič, Péter Inkei, Anita Kangas, Andrej Srakar, *Trends in Public Funding for Culture in the EU, EENC Report*, Avgust 2013. URL: <<http://www.eenc.info/wp-content/themes/kingsize/images/upload/finalreport-20130801.pdf>>.
- Peter Duelund, Bjarki Valtýsson, Laerke Bohlbro, *Denmark: Country Profile*. V: Council of Europe/ERICarts: "Compendium of Cultural Policies and Trends in Europe", 13th edition 2012. URL: <<http://www.culturalpolicies.net>>.
- Finančno poročilo za kulturo za leto 2014. URL: <http://www.miz.org/dokumente/2015_Kulturfinanzbericht.pdf>.
- Bernd Wagner, *Kulturpolitik in der Bundesrepublik Deutschland*, 2007. URL: <http://www.miz.org/static_de/themenportale/einfuehrungstexte_pdf/02_Musikfoerderung/wagner.pdf>.

2.6 NIZOZEMSKA

A. SPLOŠNO O FINANCIRANJU KULTURE NA NIZOZEMSKEM

a) Glavne značilnosti financiranja kulture

Kulturna politika na Nizozemskem je utemeljena na premisi, da se mora država distancirati od vrednostne ocene umetnosti. Umetnostni (kulturni) razvoj je bil v skladu s tem rezultat aktivnosti zasebnikov in velikega števila fundacij. Z leti je oblast postopoma prevzela vlogo usmerjevalca in koordinatorja kulturnih aktivnosti, ob siceršnji vlogi največjega pokrovitelja javnosti dostopne umetnosti in kulture (*public art and culture*).

Ob koncu 80. let se je vlada zavezala vsake štiri leta pripraviti načrt oz. strategijo kulturne politike. V 90. letih se je kulturne organizacije pozvalo k večji finančni neodvisnosti, leta 2003 pa jih je takratna državna sekretarka iz vrst liberalcev pozvala k »večji (finančni) odgovornosti«. Prav tako je slednja naredila nekaj strukturnih sprememb v sistemu načrtovanja kulturne politike. Od leta 2006 tako vloge za finančno podporo s strani manjših kulturnih institucij in družb niso bile del štiriletnega plana oz. cikla, temveč se jih je vlagalo javnim kulturnim skladom.

Finančna kriza je leta 2008 povzročila postopno ustavljanje prej zmerne rasti finančnih sredstev za kulturo in medije (proračunski postavki sta se ločili v obdobju 2010–2012). Za obdobje 2013–2016 je državna sekretarka v sprejetem memorandumu o kulturni politiki načrtovala pot manjšanja odvisnosti kulturnih institucij od državnega financiranja in večanja kulturnega podjetništva ter vloge zasebnega sponzorstva in donatorstva.

Leta 2011 je bil delež kulture v BDP na Nizozemskem 0,83 odstotka, delež kulture v javnih izdatkih pa istega leta 1,48 odstotka.⁴⁰ Do leta 2009 je bil prispevek kulture k bruto družbenemu produktu približno 2,5 odstotka letno.⁴¹ Leta 2012 je ta prispevek padel na 2,3 odstotka, kar je znižanje glede na zadnjih 15 let.⁴² Približna razmerja v deležu financiranja kulture se lahko razberejo iz podatkov za leto 2011, ko je bil celoten proračun za kulturo 3,4 milijarde evrov; od tega je 987 milijonov evrov prispevala centralna oblast, 340 milijonov evrov oblasti provinc, skoraj 3 milijarde evrov pa občinske oblasti. Je pa res, da so v zadnjih letih province in občine podvržene nižanju proračuna.

Organizacijsko je za vprašanja kulture odgovorno Ministrstvo za izobraževanje, kulturo in znanost, v okviru tega pa je državni sekretar na tem ministrstvu zadolžen za medijsko področje, minister za kulturo, izobraževanje in znanost pa za kulturno področje. Generalni sekretar ministrstva je nadrejen predstojniku generalnega direktorata za kulturo in medije, v okviru slednjega pa so naslednji organi:

- Svet za kulturo;
- Oddelek za kulturno dediščino in umetnosti;
- Oddelek za medije in kulturne industrije;
- Oddelek za mednarodno politiko;
- Nizozemska agencija za kulturno dediščino;
- Narodni arhivi.

V organigramu imajo svojo vlogo, čeprav načeloma neodvisno od prej opisane strukture, javni kulturni skladi in javni medijski skladi.

Za razumevanje nizozemskega sistema financiranja kulture se je sicer treba zavedati štirih ključnih vprašanj:

- razmerja med državo in drugimi ravnmi oblasti;
- vloge svetovalnih odborov;
- vloge organov/institucij financiranja v umetnosti;
- zakonskega okvirja za načrtovanje kulturne politike.

Javna oblast je na Nizozemskem organizirana v tristopenjskem sistemu, sestavljenem iz osrednje (centralne), provincialne in mestne (občinske) oblasti. Na vsaki ravni imajo sistem dvojne odgovornosti: parlament, sveti province in lokalni sveti imajo pravico prilagoditi/podati pripombe na finančna in vsebinska priporočila kabineta (ministrstva), članov kabineta okrožja ter županov oz. starešin.

Vodilno vlogo ima na področju kulture na Nizozemskem centralna oblast, čeprav pokriva zgolj tretjino vseh stroškov, povezanih z umetnostmi in kulturo. Glavna naloga centralne oblasti na tem področju je skrb za finančno podporo umetnosti in kulturnim organizacijam. Centralna oblast tako podpira muzeje

⁴⁰ URL: <http://www.culturalpolicies.net/web/statistics-funding.php?aid=232&cid=80&lid=en>

⁴¹ Van Hamersveld, nav. delo, str. 36.

⁴² Prav tam.

z zbirkami nacionalnega pomena, simfonične orkestre, opere, gledališka in plesna združenj ter nekaj drugih organizacij nacionalnega oz. mednarodnega pomena. Centralna oblast je odgovorna tudi za narodno digitalno knjižnico, spomenike nacionalnega pomena ter nacionalni TV- in radio-oddajni sistem.

Mesta (občine) in province so primarno odgovorne za implementacijo svojih lastnih kulturnih politik. Večina nizozemskih muzejev in knjižnic je finančno odvisnih od (mestnih) občin. Te vzdržujejo infrastrukturo in upravljajo s termini njene uporabe.

Vse tri ravni oblasti zasledujejo razmeroma avtonomno kulturno politiko, zato je sodelovanje med njimi ključno. Skupna odgovornost je bila utelešena v sporazumih o skupnem financiranju med centralno oblastjo, regijami in mestu za aktivnosti skupnega financiranja.

b) Opredelitev javnega interesa oziroma javne službe

Prvi odstavek 22. člena nizozemske ustave določa, da je oblast (država) odgovorna za zagotovitev ustreznih pogojev za kulturni razvoj za vse državljane (in njihovo rekreacijo).

Nizozemska nima nacionalne definicije kulture, sledi pa štirim glavnim načelom Sveta Evrope za področje kulture (predvsem tistima pod točkama 2 in 4):

- spoštovanje identitete ter promocija kulturne raznolikosti in medkulturnega dialoga;
- spoštovanje svobode izražanja, združevanja in mnenja;
- podpora kreativnosti;
- promocija kulturnega udejstvovanja, demokratizacija kulture in kulturne demokracije.

Čeprav se reformulira vsake štiri leta (gre za zahtevo Zakona o kulturni politiki iz leta 1993 – *Wet op het specifiek cultuurbeleid*), je v nizozemski kulturni politiki v praksi mogoče opaziti veliko stopnjo kontinuitete.

Zadnji memorandum z naslovom Več kot kakovost (*Meer dan kwaliteit*) iz junija 2011 je prinesel napoved znižanja proračunskih sredstev za kulturo za 200 milijonov evrov v obdobju 2013–2016, opredelil pa je tudi štiri ključna področja:

- internacionalizacijo;
- izobraževanje o kulturi in participacijo v kulturi;
- inovacijo in razvoj talentov;
- filantropijo in podjetništvo v kulturnem sektorju.

Okvir za – kot omenjeno prej, nujno – sodelovanje med regijami, tremi glavnimi mesti in tremi ravnmi oblasti je Splošen okvir za medvladne odnose na področju kulture. Ta okvir vsebuje prioritete kulturne politike ter razdelitev financiranja prek kulturnega sektorja, skladov in programov. Določa tudi delitev dela med tremi nivoji oblasti, vse zadeve, ki se tičejo povezave med politiko (strategijo) centralne oblasti ter politikami provinc in občin, pa se dorečejo vsako leto.

Svetovalno vlogo glede načel in implementacije kulturne politike ima napram vladi Svet za kulturo (*Raad voor Cultuur*).

B. FINANCIRANJE JAVNIH KULTURNIH INSTITUCIJ

a) *Pravni status javnih kulturnih institucij*

Zakon o kulturni politiki ureja finančne podpore na podlagi odločitev kulturne politike, ministru za kulturo pa omogoča, da ustvarja sredstva oz. sklade za financiranje umetnosti in kulture. S temi sredstvi se opravlja po načelu *arm's length*, tako da minister določi le obseg sredstev, ki so jim na voljo. Od leta 2013 za te sklade in njihovo financiranje velja zakon o avtonomnih administrativnih organih. Avtonomni administrativni organi so del centralne oblasti, a niso del ministrstva. Čeprav so avtonomni, so njihove naloge določene z zakonom in ima minister vedno nadzor nad njimi. V načelu je minister odgovoren za njihove odločitve.

b) *Organi upravljanja in nadzora javnih kulturnih institucij*

V 90. letih sta se centralna oblast in mesta oddaljili od muzejev, ki so bili sprva zasebne pobude, v sodelovanju z mesti. Muzeji so se tako v 90. letih privatizirali, postali so fundacije z zasebnim, avtonomnim upravljanjem, ločenim od vlad, ki delovanje financirajo. Je pa finančna kriza prinesla zahtevo, da se delež lastnega financiranja poveča.

Organizacija Kulturno podjetništvo je novembra 2013 osnovala posodobljen Kodeks upravljanja v kulturi (*Culture Governance Code*), katere namen je ustvariti transparentnost in odgovornost v upravljanju, posebej pa je prilagojen področju organizirane kulture.

c) *Nadzor države nad delovanjem javnih kulturnih institucij*

Osnovno načelo nizozemskih oblasti je nevtralnost pri urejanju vprašanj kulture. Za oblast se pričakuje, da se bo osredinila zgolj na vprašanja politike (strategije), zato prepušča sprejemanje odločitev glede umetnosti različnim odborom neodvisnih strokovnjakov. Svetovalni odbori obstajajo tudi na občinski in ravni provinc (okrožij), npr. Amsterdamski svet za umetnosti.

Glede na pretežni del javnega (državnega in lokalnega) financiranja javnih kulturnih institucij izvaja finančni nadzor nad njihovim delovanjem tudi nizozemsko računsko sodišče (*Algemene Rekenkamer*).

Pomemben je tudi samo nadzor: leta 2012 so javni kulturni skladi prenovili Kodeks delovanja kulturnih skladov, ki naj zagotovi transparentno, učinkovito in natančno delovanje v vseh skladih.

d) *Način financiranja javnih kulturnih institucij*

V skladu z zakonom o kulturni politiki iz leta 1993 (*Wet op het specifiek cultuurbeleid*) mora minister za izobraževanje, kulturo in znanost predstaviti memorandum o kulturni politiki vsake štiri leta. Po

mnenju oblasti tak načrt, v povezavi s sistemom financiranja na njegovi podlagi, omogoča kulturnim institucijam sprejeti dolgoročne programe, saj se lahko zanesejo na to, da imajo zadostno finančno podporo.

Kot že rečeno, zakon o kulturni politiki ureja finančne podpore na podlagi odločitev kulturne politike, ministru za kulturo pa omogoča, da ustvarja sredstva oz. sklade za financiranje umetnosti in kulture. S temi sredstvi se opravlja po načelu *arm's length*, tako da minister določi le obseg sredstev, ki so jim na voljo. Od leta 2013 za te sklade in njihovo financiranje velja zakon o avtonomnih administrativnih organih.

Že omenjeni memorandum Več kot kakovost (*Meer dan kwaliteit*) iz 2011 je prinesel za obdobje 2013–2016 pomembno spremembo v politiki, in sicer je državna sekretarka kot cilj postavila to, da dobijo »producenti kulture« večji pomen napram institucijam, ki kulturo podpirajo (»posredovalci kulture«, »kulturni vmesniki«).

Kulturne institucije, ki želijo zaprositi za strukturno podporo za štiri leta (v obdobju veljavnosti posamezne kulturne politike), morajo oddati vlogo eno leto pred začetkom obdobja nove kulturne politike. Od leta 2006 manjše kulturne institucije in družbe niso zajete v teh štiriletnih kulturnih ciklih, temveč morajo manjše kulturne institucije vloge za podporo oddati javnim kulturnim skladom.⁴³

Kulturne institucije in kulturni skladi, ki jih financira neposredno centralna oblast, so del t. i. Osnovne nacionalne infrastrukture (v nadaljevanju: ONI). Za obdobje 2013–2016 vključuje ONI 84 institucij in šest javnih kulturnih skladov. Omenjeni Svet za kulturo (*Raad voor Cultuur*) daje med drugim priporočila glede nacionalnih kulturnih institucij, ki jih financira proračun neposredno (in so torej del ONI). Vključenost v ONI daje upravičenje za finančno podporo za štiri leta.

Država financira še šest kulturnih skladov, značilnosti njihovih programov pa so naslednje:

- Nizozemski sklad odrskih umetnosti (*Fonds Podiumkunsten*): omogoča štiri- in dve-letne dogovore o podpori, pa tudi odobritev financiranja posameznih projektov za skladatelje in umetnike;
- Nizozemska literarna fundacija (*Nederlands Letterenfonds*): finančno podporo (štipendije, subvencije) omogoča piscem, prevajalcem, izdajateljem in festivalom, prispeva pa tudi za produkcijo in distribucijo domače literature doma in na tujem;
- Sklad za vizualne umetnosti in kulturno dediščino Mondriaan (*Mondriaan Fonds: visual arts and cultural heritage*): podporo ponuja na področju, kjer dobičkonosen trg (še) ni razvit;
- Sklad za kulturno participacijo (*Fonds voor Cultuurparticipatie: cultural education, amateur arts and popular culture*): za obdobje 2013–2016 je razvil tri program;
- Nizozemski filmski sklad (*Nederlands Filmfonds*) in

⁴³ V istem dokumentu se pojavljata dva različna podatka o letnici vpeljave te spremembe: 2006 in 2009 (glej van Hamersveld, nav. delo, str. in 9).

- Nizozemski sklad kreativnih industrij (*Stimuleringsfonds Creatieve Industrie: applied arts*): ustanovljen je bil leta 2013, ima tri programe (arhitektura, produktni dizajn in e-kultura), sredstva pa odobri na podlagi prijavljenega projekta.

Centralna oblast je zadolžena zgolj za zagotovitev sredstev in posebnih pogojev za delovanje teh skladov, parlament pa ima zadnjo besedo pri določitvi proračuna.

V obdobju 2013–2016 je s strani teh šestih skladov financiranih 120 kulturnih institucij (gre za večletno financiranje), kar pa je precejšnje znižanje glede na minula obdobja (v obdobju 2009 – 2012 je bilo s strani centralne oblasti financiranih 172 kulturnih institucij in sedem javnih kulturnih skladov). Ti skladi razpisujejo tudi podpore za posamezne projekte.

Pogoji za vključitev v ONI so bili v zadnjem obdobju poostreni, izhajajo pa iz naslednjih vprašanj:

- občinstvo: kulturna institucija mora doseči raznoliko občinstvo; povezava med ponudbo in povpraševanjem mora biti uravnotežena;
- podjetništvo: del sredstev morajo institucije, ki naj bodo vključene v ONI, pridobijo same; za muzeje velja denimo pogoj vsaj 17,5 odstotka lastnih sredstev, za odrske umetnosti pa je ta delež 21,5 odstotka; akcijski načrt podjetništva je za vsako institucijo tako ključen;
- participacija in izobraževanje: institucija mora sodelovati z izobraževalnim sektorjem, dostopna pa mora biti otrokom in mladostnikom;
- (med)narodni pomen: institucije z manjšim dosegom lahko zaprosijo za financiranje na drugih ravneh oblasti oz. pri javnih kulturnih skladih;
- osredotočenost na glavne regije: centralna oblast se osredinja na mesta in urbane regije; pravilo je, da ne potrebuje vsako območje enake ponudbe kulturnih vsebin.

Institucija mora prošnjo za vključitev v ONI posredovati Svetu za kulturo, to pa odloči glede na vsebino vloge. Za tekoče obdobje je Svet prejel 118 vlog, od katerih je bilo pozitivno rešenih 84.

Tabela 10: Osnovna nacionalna infrastruktura (ONI) 2013–2016

Vrsta institucije	Število vključenih
gledališča	9
mladinska gledališča	8
plesne organizacije	4
simfonični orkestri	9
opere	3
festivali	3 (2 filmska in 1 za odrske umetnosti)
muzeji	30
razstavni prostori za vizualne umetnosti	6
podporne organizacije za različne sektorje	12

Vlada neposredno financira 49 muzejev, od katerih jih je 31⁴⁴ vključenih v ONI, 18 pa jih prejema podpora s strani različnih oddelkov Ministrstva za izobraževanje, kulturo in znanost. Trenutni minister je osnoval strateško pismo Moč prek sodelovanja (*Samen werken, Samen sterker*), za udeležanje sodelovanja med posameznimi muzeji (z namenom povečanja njihove dobičkonosnosti) pa je do leta 2017 namenil dva milijona evrov letno.

Ministrstvo za kulturo financira tudi javne organizacije s področja TV- in radio-difuzije (vključno z Nizozemsko javno difuzijo – (*Nederlandse Publieke Omroep, NPO*) ter tudi njihovo krovno organizacijo, Nizozemsko družbo za difuzijo (*Nederlandse Omroep Stichting – NOS*). NPO je imel leta 2013 proračun v višini 743 milijonov evrov, tretjina tega zneska pa je bil prihodek oglaševanja.

e) Državno financiranje kulturnih institucij lokalnih skupnosti

Zakon o kulturni politiki iz leta 1993 opredeljuje posebna plačila centralne oblasti lokalnim oblastem in nacionalnim javnim kulturnim skladom.

Kot rečeno, je večina nizozemskih muzejev in knjižnic finančno odvisnih od (mestnih) občin. Te vzdržujejo kulturno infrastrukturo in upravljajo s termini njene uporabe, financirajo pa se pretežno iz proračuna, v manjšem deležu pa iz drugih virov (cestni davek, privatizacija podjetij itd.).

Tudi vzdrževanje in upravljanje gledališč, koncertnih dvoran in opernih stavb je odgovornost lokalnih oblasti.

f) Presoja programov javnih kulturnih institucij

Svet za kulturo vsake štiri leta presoja oz. ocenjuje prej navedenih šest javnih kulturnih skladov. Načrt finančne podpore je ocenjevan ob koncu vsakega cikla. Politika je redno spremljana, enkrat letno pa minister za kulturo izda dokument *Kultura in Beeld*, ki vsebuje številke o in iz področja kulture. Posamezni programi so vedno presojani in nadzorovani posamično.

Med temi, s strani ministrstva za kulturo financiranimi skladi, je tudi Nizozemski sklad kreativnih industrij, ki ima osem različnih programov, kot svetovalno telo za kreativna podjetja in krovne organizacije pa je bil leta 2012 ustanovljen Nizozemski kreativni svet.

g) Kritike sistema in druge ugotovitve

Leta 2011 je ministrstvo dvignilo dotlej ničelni davek za odrske umetnosti (koncertne karte ipd.) z nizke 6-odstotne stopnje na visoko stopnjo (19 odstotkov leta 2011 in 21 odstotkov leta 2012). Že naslednje leto je vlada zaradi negativnih posledic na že tako prizadet sektor sklenila davčno stopnjo znova vrniti na prejšnjih 6 odstotkov, kar je bilo sprejeto kot pozitiven znak razumevanja stanja v kulturi.

⁴⁴ Pojavljata se podatka o 30 in 31 muzejih.

C. FINANCIRANJE NEVLADNIH ORGANIZACIJ IN POSAMEZNIKOV

a) *Oblike izvajanja finančnih podpor*

Velik del financiranja programov in projektov nevladnih organizacij in posameznikov se izvaja prek šestih s strani države financiranih kulturnih skladov. Kot rečeno, je centralna oblast zadolžena zgolj za zagotovitev sredstev in posebnih pogojev za delovanje teh skladov, parlament pa ima zadnjo besedo pri določitvi proračuna. Vsak sklad samostojno alocira sredstva posameznim umetnikom glede na njihovo posebno poslanstvo oz. področje delovanja. V obdobju 2013–2016 je s strani teh šestih skladov financiranih 120 kulturnih institucij (gre za večletno financiranje), kar pa je precejšnje znižanje glede na minula obdobja (v obdobju 2009 – 2012 je bilo s strani centralne oblasti financiranih 172 kulturnih institucij in sedem javnih kulturnih skladov). Ti skladi razpisujejo tudi podpore za posamezne projekte. Vsak sklad samostojno alocira sredstva posameznim umetnikom/institucijam glede na njihovo posebno poslanstvo oz. področje delovanja.

Obstaja tudi nekaj zasebnih fundacij za podporo umetnostim, npr. *VandenEnde Foundation*, *Prins Bernhard Cultuurfonds* in *Buma Cultuur*.

Mediji imajo lastne financerje: Nizozemski sklad za kulturne medije (*Mediafonds*), Koprodukciji sklad za nacionalno javno TV- in radio-difuzijo (*Co-productiefonds Binnenlandse Omroep*) in Stimulacijski sklad za novinarstvo (*Stimuleringsfonds voor de Journalistiek*).

Nekaj dobrih praks je izšlo tudi iz medsektorskega sodelovanja Ministrstva za izobraževanje, kulturo in znanost z drugimi ministrstvi, denimo:

- pri oblikovanju javno-zasebnih partnerstev;
- Ministrstvo za varnost in pravosodje, Ministrstvo za finance ter ministrstvo za kulturo so oblikovali zakon o davku na podarjeno dediščino (*Geefwet*) za spodbujanje filantropije na področju kulture preko finančnih ugodnosti pri davčni obravnavi;
- Ministrstvo za notranje zadeve in odnose v kraljevini je oblikovalo podporno shemo, katere namen je alokacija določenega deleža stroškov izgradnje javnih zgradb (vladnih projektov) za nakup umetniških del;
- Ministrstvo za zunanje zadeve in ministrstvo za kulturo podpirata organizacijo Nizozemska kultura (*Dutch Culture*), ki kot center za mednarodno sodelovanje podpira implementacijo nizozemske mednarodne kulturne politike in prispeva h kulturnemu ugledu Nizozemske.

Kot že rečeno, je Ministrstvo za notranje zadeve in odnose v kraljevini že leta 1951 oblikovalo podporno shemo, katere namen je alokacija določenega deleža stroškov izgradnje javnih zgradb za nakup umetniških del. Če je strošek izgradnje take stavbe med 1 milijonom in 7 milijoni evrov, je proračun za umetniška dela 2 odstotka celotnih gradbenih stroškov; če so stroški med 7 in 10 milijoni evrov, je proračun za umetnost 1 odstotek plus 70.000 evrov; če so stroški nad 10 milijoni evrov, je proračun za umetnost

0,5 odstotka gradbenih stroškov plus dodatnih 120.000 evrov. Pri gradnjah, ki stanejo manj kot milijon evrov, posebnega proračuna za nakup umetniških del ni.

Sedanji minister za kulturo je osnoval program Umetnost učinka (*The Art of Impact*), katerega cilj je spodbuda umetniških projektov z očitnim učinkom na družbo, zlasti na področjih, kot so zdravstvo, klimatske spremembe oziroma vprašanje soseščin. Za obdobje 2015–2016 je v tem okviru na voljo več kot sedem milijonov evrov, gre pa za rezultat sodelovanja ministrstva za kulturo z vsemi šestimi javnimi kulturnimi skladi.

Prejšnja državna sekretarka na ministrstvu za kulturo je oblikovala program kulturnega podjetništva (2012–2016), ki se osredinja na podporo kreativnim profesionalcem in posameznim »producentom« kulture. Ta program nadaljuje tudi sedanji nizozemski kulturni minister.

Ministrstvo za kulturo financira tudi organizacijo Kulturno podjetništvo (*Cultuur-Ondernemen*), to pa podpira podjetništvo v kulturnih organizacijah ter med umetniki in kreativnimi posamezniki. Poleg posredovanja informacij in izobraževanja nudi sektorju pomoč tudi v obliki finančnih instrumentov, denimo mikro-kreditov in kulturnih posojil (v sodelovanju z banko Triodos).

V zadnjih desetletjih je na pomenu za financiranje kulture pridobilo tudi podeljevanje različnih nagrad, tako s strani vlade kot zasebnih institucij. Trenutno jih je približno 700.

Najbolj znani nagradi, ki ju podeljuje centralna oblast, sta *Johannes Vermeer Award* in *Prix de Rome*. Prva nagraduje izjemen talent v umetnostih, v pripoznavo minulega in spodbudo njegovega prihodnjega dela. *Prix de Rome* je nagrada izjemnemu arhitektu, mlajšemu od 40 let, z namenom slediti trendom na področju vizualnih umetnosti. Leta 2009 je denimo vlada ustanovila nagrado Jos Brink za osvoboditev homoseksualcev (*the Jos Brink Gay Liberation Award*), ministrstvo za kulturo pa jo podeli vsake dve leti osebi, skupini ali organizaciji za izjemen prispevek k emancipaciji homoseksualne skupnosti.

Prejemnik finančne podpore ministrstva za kulturo (leta 2012 300.000 evrov) je tudi Mednarodni gejovski in lezbični informacijski center in arhiv (*The International Gay and Lesbian Information Centre and Archive* (IHLIA)).

V nizozemskem zakonu o zavarovanju za primer brezposelnosti so pogoji za finančno podporo brezposelnemu za samostojne umetnike manj strogi kot za druge poklice.

Prostovoljci lahko zaslužijo 150 evrov mesečno oz. do 1.500 evrov letno brez obdavčitve prihodka iz naslova prostovoljstva.

Province in občine prav tako izvajajo razpise za finančno podporo umetnikom in umetniškimi projekti.

Vlada je konec leta 2013 odločila, da bo odobrila dodatnih 20 milijonov evrov za povečanje konkurenčnosti nizozemske filmske industrije in za spodbudo tujim filmskim ustvarjalcem, da se preselijo na Nizozemsko. Nizozemski filmski sklad bo odgovoren za distribucijo teh dodatnih sredstev.

Veliko število finančnih podpiranih kulturnih institucij ima združenja prijateljev oz. zasebne podporne sisteme. Prihodki so iz članarin, daril in dediščin.

Pomemben vir so tudi sponzorstva. Ministrstvo za kulturo je v 90. letih oblikovalo poseben kodeks, tj. Kodeks sponzorstva kulture (*Code Cultuursponsoring*), ki opredeljuje različna pravila sponzorstva in mu določa temeljni pravni okvir. Najpomembnejše pravilo je, da se v vsebino sponzor ne sme vmešavati.

Poleg donacij je v zadnjem času vse bolj pomembno tudi zbiranje sredstev za kulturne projekte na za masovno zbiranje sredstev namenjenih platformah (t. i. *crowdfunding*). V letu 2012 je bilo na ta način zbranih za kulturne projekte kar 14 milijonov evrov.

Banka Triodos je leta 2006 ustanovila prvi kulturni investicijski sklad. Gre za pol-odprt pogodbenega nastanka. Obseg sredstev v upravljanju je bilo leta 2013 10,6 milijona evrov. Obstajajo pa tudi še drugi investicijski skladi, ki vlagajo vsaj 70 odstotkov svojega kapitala v umetniške in kulturne projekte.

Platforma Kulturno podjetništvo omogoča v sodelovanju z banko Triodos posojila umetnikom in kulturnim institucijam, in sicer med 10.000 in 50.000 evri. Posojilo je namenjeno za trajne dobrine, npr. financiranje nakupa glasbenega instrumenta ali obnova stavbe oz. ateljeja. Za večje kulturne institucije je mogoče zaprositi pri banki Triodos tudi za večja posojila.

b) Način izbora sofinanciranih projektov

Na razpisih izbira projekte načeloma neodvisna strokovna komisija oz. ustrezno telo posameznega podeljevalca. Oblast v celoti prepušča sprejemanje odločitev glede umetnosti različnim odborom neodvisnih strokovnjakov. Svetovalni odbori obstajajo tudi na občinski in ravni provinc (okrožij), npr. Amsterdamski svet za umetnosti.

Svet za kulturo ocenjuje prijave (vloge) za financiranje na podlagi meril umetniške kakovosti in predstavi svoje ugotovitve ministru za kulturo v obliki splošnih priporočil. Na podlagi teh priporočil minister pripravi načrt finančne podpore za naslednja štiri leta. Ta načrt vsebuje podrobnosti glede ONI, pa tudi glede posebnih kulturnih programov in načel politike kulturnih skladov.

Svet za kulturo ima sedem članov, ki vsi izhajajo iz sektorjev kulture, medijev in znanosti. Člani so izbrani na podlagi njihovega širokega znanja na področju kulturne politike. Izvoljeni so vsaka štiri leta, na podlagi priporočila neodvisnega nominacijskega odbora.

Svet za kulturo je oblikoval vrsto odborov za različna področja kulture. Odbori so odgovorni za pripravo priporočil glede teh področij. Spremljajo kulturne institucije, ki jih financira država, in pripravljajo priporočila glede financiranja teh institutov. Na podlagi javnega razpisa Svet izbere člane odborov na podlagi njihovih kvalifikacij in ekspertize na določenem področju. Minister za kulturo ali državni sekretar na ministrstvu za kulturo imenuje člane odborov na podlagi nominacije Sveta za obdobje štirih let. Za posebna vprašanja lahko Svet angažira tudi zunanje svetovalce.

c) Vrste sofinanciranih stroškov

Upravičeni stroški financiranja so načeloma le tisti stroški, ki so neposredno povezani s financirano dejavnostjo, in v obsegu, kot so potrebni za doseganje cilja predmeta financiranja. Stroški za zaposlene in potni stroški so upravičeni stroški le v primeru, da to posebej določa posamezni razpis.

d) Nadzor nad izvajanjem projektov

Nadzor posameznih projektov izvaja neposredni financer, največkrat kulturni sklad.

Mehka oblika nadzora je že omenjeni Kodeks upravljanja v kulturi (*Culture Governance Code*), katere namen je ustvariti transparentnost in odgovornost v upravljanju, posebej pa je prilagojen področju organizirane kulture.

Glede na pretežni del javnega (državnega in lokalnega) financiranja javnih kulturnih institucij izvaja finančni nadzor nad njihovim delovanjem tudi nizozemsko računsko sodišče (*Algemene Rekenkamer*).

e) Kritike sistema in druge ugotovitve

Z izjemo manjšanja sredstev za kulturo se zdi Nizozemska primer predvsem dobrega sodelovanja različnih ravni oblasti, inovativne pristope pa ponazarja še posebej že omenjeni program Umetnost učinka (*The Art of Impact*). V skladu z idejo umetnosti, ki posega tudi na druga področja življenja in družbe, se je prav tako znova ustanovila Akademija za umetnosti (*Akademie van Kunsten*) v okviru Nizozemske kraljeve akademije znanosti in umetnosti (*Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen* (KNAW)), njena naloga pa je okrepitev starih povezav med umetnostmi in znanostmi.

Seznam uporabljenih virov:

- Ineke van Hamersveld, *The Netherlands: Country Profile*. V: Council of Europe/ERICarts: "Compendium of Cultural Policies and Trends in Europe", 17th edition 2015. URL: <<http://www.culturalpolicies.net>>.
- Ministry of Education, Culture and Science of the Netherlands: Culture at a glance 2014. URL: <<http://www.egmus.eu/fileadmin/intern/Materials/culture-at-a-glance-2014-web-1.pdf>>.

- Ministry of Education, Culture and Science of the Netherlands: The Dutch Cultural System, 2013. URL: <<https://www.government.nl/ministries/ministry-of-education-culture-and-science/documents/leaflets/2013/06/17/the-dutch-cultural-system>>.
- Raad voor Cultuur: The cultural survey: Developments and trends in the cultural life in the Netherlands, 2014. URL: <<https://www.cultuur.nl/upload/documents/tinymce/The-Cultural-Survey.pdf>>.
- Raad voor Cultuur: Summary of the Agenda for Culture, 2015. URL: <<https://www.cultuur.nl/upload/documents/tinymce/English-summary-of-the-Agenda-for-Culture.pdf>>.
- Spletne strani nizozemskega računskega sodišča. URL: <<http://www.courtsofaudit.nl/english>>.
- Spletne strani Nizozemskega kreativnega sveta. URL: <<http://creative-council.nl/over-ons/over-ons>>.
- Spletne strani organizacije Kunsten'92. URL: <<http://www.kunsten92.nl>>.
- Spletne strani Sveta za kulturo. URL: <<https://www.cultuur.nl/english/item138>>.

2.7 PRIMERJALNA SHEMA SISTEMOV FINANCIRANJA KULTURE

	Oblike javnega financiranja	Vrste financiranih stroškov	Organ odločanja o financiranju	Vsebinski in finančni nadzor nad delovanjem
AVSTRIJA	Javne kulturne institucije Neposredno od ustanovitelja / iz proračuna Upravičene so naslednje javne kulturne institucije: Albertina, Kunsthistorisches Museum z Weltmuseum Wien in Theatermuseum Wien, Österreichische Galerie Belvedere, Österreichisches Museum für angewandte Kunst, Museum moderner Kunst Stiftung Ludwig Wien, Naturhistorisches Museum Wien, Technisches Museum Wien z Österreichische Mediathek, Österreichische Nationalbibliothek, Bundestheater-Holding, ART for ART Theaterservice GmbH, Wiener Staatsoper, Wiener Volksoper, Burgtheater in Akademietheater.	Stroški delovanja (plače, materialni stroški, investicije ipd.)	Osnovni znesek financiranja je določen z zakonom. Dodelitev dodatnih sredstev je v pristojnosti zveznega kanclerja.	- Zvezni kancler je pristojen za nadzor nad zakonitostjo delovanja posamezne institucije in doseganjem njenih v zakonu določenih ciljev. - Neposredno imenovanje večine članov kuratorija oz. nadzornega sveta institucij. - Računsko sodišče.

		Oblike javnega financiranja	Vrste financiranih stroškov	Organ odločanja o financiranju	Vsebinski in finančni nadzor nad delovanjem	
		Posredno prek razpisov, nagrad ipd.	Razpisi za regionalne muzeje, javne knjižnice in Avstrijska muzejska nagrada.	Le tisti stroški, ki so neposredno povezani s financirano dejavnostjo, in v obsegu, kot so potrebni za doseganje cilja predmeta financiranja. Stroški za zaposlene in potni stroški v primeru celovitega financiranja (letni programi), pri posamičnih projektih pa le takrat, če so skupni izdatki za projekt v pretežni meri pokriti iz sredstev države.	Odločajo svetovalni odbori Urada zveznega kanclerja.	Nadzor izvaja organizacijska enota Urada zveznega kanclerja. Dolžnost predložitve finančnih dokazil o namenski porabi javnih sredstev le takrat, ko znesek financiranja presega 4.000 evrov. Za izvedbo celovitih programov pa je potrebno predložiti izvedbeno dokumentacijo, poročilo o izvedenih aktivnostih, letno poročilo (v obliki, kot je določena za posamezne vrste pravnih oseb) ter podpisan seznam računov oz. potrdil.
	Nevladne organizacije in posamezniki	Posredno prek razpisov, štipendij, nagrad	Razpisi, štipendije, nagrade oddelkov posameznih področij umetnosti pri Uradu zveznega kanclerja.	Le tisti stroški, ki so neposredno povezani s financirano dejavnostjo, in v obsegu, kot so potrebni za doseganje cilja predmeta financiranja. Stroški za zaposlene in potni stroški v primeru celovitega financiranja (letni programi), pri posamičnih projektih pa le takrat, če so skupni izdatki za projekt v pretežni meri pokriti iz sredstev države.	Pred izbor sofinanciranih projektov opravijo svetovalni odbori Urada zveznega kanclerja. Končna odločitev o izboru financiranih projektov, prejemnikov nagrad in štipendij ter odgovornost za izbor je na zveznemu ministru za umetnost in kulturo, ustavo in medije.	
FINSKA	Javne kulturne institucije	Neposredno od ustanovitelja / iz proračuna	Odpisno od statusa kulturne institucije: - Nacionalni muzej je kot del ministrstva neposreden proračunski uporabnik - Proračunsko financiranje nacionalne galerije je urejeno v posebnem zakonu - Kulturne institucije v zasebnopravnih statusnih oblikah država financira na podlagi vsakoletnih pogodb brez specialne zakonske podlage (diskrecijsko financiranje)	Stroški rednega delovanja in opravljanja nalog institucije, zlasti plače in materialni stroški. Posebej določena sredstva za nakup novih del – širitev galerijske oziroma muzejske zbirke. Država (ločeno od financiranja dejavnosti) prevzame večino stroškov investicij v nove kulturne objekte in za obnovo obstoječih objektov.	Višina proračunskega financiranja nacionalnega muzeja in nacionalne galerije je določena v zakonu. Višina financiranja zasebnopravnih kulturnih institucij načeloma v prosti presoji ministra za izobraževanje in kulturo. Diskrecija ministra tudi pri financiranju investicij v kulturne objekte.	Ministrstvo za izobraževanje in kulturo ima odločilni vpliv na imenovanje organov upravljanja in nadzora vseh nacionalnih kulturnih institucij. Ministrstvo nadzira namenskost porabe sredstev po pogodbah o financiranju kulturnih institucij. Za nadzor nad zakonitostjo in smotnostjo porabe sredstev je pristojno tudi računsko sodišče (<i>Valtiontalouden tarkastusvirasto</i>).
		Posredno prek razpisov, na-	Financiranje javnih kulturnih institucij načeloma ločeno od razpisov za financiranje nevladnih organizacij in posameznikov. Država posredno financira lokalne kulturne institucije s finančnimi transferi občinam,	Pri finančnih transferih države občinam za financiranje kulture je občinam prepuščena odločitev, za kaj točno bodo ta sredstva porabljena. Načeloma naj bi šlo za financiranje stroškov delovanja lokalnih kulturnih institucij.	Pri finančnih transferih države občinam je način izračuna deleža in višine državnih sredstev določen v zakonu.	

		Oblike javnega financiranja	Vrste financiranih stroškov	Organ odločanja o financiranju	Vsebinski in finančni nadzor nad delovanjem	
		namenjenimi financiranju delovanja lokalnih kulturnih institucij.				
	Nevladne organizacije in posamezniki	Subvencije, štipendije, nagrade in druge oblike podpor posameznikom in skupnostim dodeljuje Finski center za promocijo kulture. Vse podpore se dodelijo na podlagi razpisov. Podpore filmski umetnosti podeljuje Finska filmska fundacija, ne na podlagi razpisa, ampak po presoji vloge za pridobitev podpore.	Široka paleta podpor za posameznike in skupnosti krije skoraj vse vrste stroškov (štipendije, bivanje, potovanje, delovanje, izvajanje projektov in programov itd.). Kateri stroški so financirani v posameznem primeru, je odvisno od vrste pomoči in pogojev razpisa.	O podporah Centra za promocijo kulture odločajo neodvisna strokovna telesa: nacionalni sveti za umetnost oziroma dva posebna odbora. O podporah Filmske fundacije vsebinsko odločajo strokovni delavci fundacije, ki so strokovnjaki za področje filmske umetnosti.	Namenskost porabe dodeljenih sredstev spremljajo in nadzirajo delavci Finskega centra za promocijo kulture oziroma Finske filmske fundacije. Za nadzor pristojno tudi računsko sodišče.	
FRANCIJA	Javne kulturne institucije	Neposredno od ustanovitelja / iz proračuna Država neposredno financira kulturne dejavnosti nacionalnega pomena, ki funkcionirajo kot sestavni del javne uprave. Javne kulturne ustanove sredstva za delovanje dobivajo neposredno od ministrstva za kulturo oz. drugega javnega ustanovitelja.	Stroški za plače, materialne stroške delovanja, nakup opreme. Investicije v gradnjo in obnovo kulturnih objektov v celoti financira in nadzira ministrstvo.	Ministrstvo ima pri obsegu financiranja načeloma precejšnjo diskrecijo, vendar se obseg in namen sredstev običajno določijo za več let vnaprej s programom dela institucije, ki se določi z medsebojno pogodbo. Za regionalne javne kulturne institucije se financiranje uredi z večstranskimi pogodbami med DRAC, teritorialnimi oblastmi in kulturnimi institucijami	Država ter regionalne in lokalne oblasti v Franciji zelo neposredno usmerjajo in nadzirajo delovanje večine javnih institucij tako, da imenujejo večino predstavnikov v organih teh institucij ter imenujejo njihove predstojnike. Javne kulturne ustanove so podrejene določeni ravni javne oblasti (država, regija, departma, občina), ki lahko nad njimi izvaja upravni nadzor.	
		Posredno prek razpisov, nagrad ipd.	Nekatere oblike podpor, ki se podeljujejo prek razpisov, so dostopne tudi javnim kulturnim institucijam, zlasti lokalnim in regionalnim. To velja za podpore za uprizoritvene umetnosti (ONDA), vizualne umetnosti (CNAP) in glasbo (CNV).	Različne oblike stroškov glede na obliko umetnosti. Npr. pomoč za širitev zbirk, podpora za izvajanje gledaliških predstav, podpora za gostovanje umetnikov, podpora za delovanje galerij, avtomatična pomoč glasbenim institucijam, pogodbeno povezanim s CNV.	Formalno odločitev sprejme direktor ali upravni odbor pristojne agencije, ki dodeljuje pomoč, vsebinsko pa izbira temelji na presoji neodvisnih strokovnih teles oziroma recenzentov, ki sodelujejo v postopkih dodeljevanja pomoči.	Nadzor države je neposreden pri institucijah kulturnih dejavnosti nacionalnega pomena, ki so vključene v strukturo ministrstva Za nadzor porabe sredstev pristojno tudi računsko sodišče (<i>Cour des comptes</i>).
	Nevladne organizacije in posamezniki	Posredno prek razpisov, štipendij, nagrad	Način dodeljevanja podpor je zelo kompleksen – zagotavlja se na več ravneh oblasti, sistemi dodeljevanja pomoči pa se razlikujejo glede na oblike umetnosti, na katere se nanašajo. Podpore podeljujejo regionalni direktorati ministrstva za kulturo (DRAC) in specializirane agencije za posamezne oblike umetnosti: ONDA za uprizoritevno umetnost,	Različne oblike finančnih podpor krijejo različne vrste stroškov, od stroškov individualnega umetniškega delovanja in izobraževanja do stroškov profesionalne umetniške produkcije in distribucije.	Formalno odločitev sprejme direktor ali upravni odbor pristojne agencije, ki dodeljuje pomoč, vsebinsko pa izbira temelji na presoji neodvisnih strokovnih teles oziroma recenzentov, ki sodelujejo v postopkih dodeljevanja pomoči.	Vsebinski in finančni nadporabo sredstev primarno izvaja institucija, ki je sredstva dodelila. Za nadzor zakonitosti porabe sredstev pristojno tudi računsko sodišče.

		Oblike javnega financiranja	Vrste financiranih stroškov	Organ odločanja o financiranju	Vsebinski in finančni nadzor nad delovanjem
		CNAP za likovno umetnost, CNV za glasbo, CNL za knjige in CNC za film.			
IRSKA	Javne kulturne institucije	Neposredno od ustanovitelja / iz proračuna Odvisno od statusa kulturne institucije: - Nacionalna galerija in Culture Ireland sta kot del ministrstva neposreden proračunski uporabnik. - Irski nacionalni muzej in Irška narodna knjižnica sta avtonomni nekomercialni javni instituciji (zavoda), podlaga za financiranje je zakon (National Cultural Institutions Act 1997), višina pa je stvar vsakokratne vladne odločitve. - Svet za umetnosti se financira iz proračuna in neposredno od narodne loterije. - Kulturne institucije v zasebnopravnih statusnih oblikah država financira na podlagi vsakoletnih pogodb brez specialne zakonske podlage (diskrecijsko financiranje).	Stroški rednega delovanja in opravljanja nalog institucije, zlasti plače in materialni stroški. Država (ločeno od financiranja dejavnosti) prevzame večino stroškov investicij v nove kulturne objekte in za obnovo obstoječih objektov.	Financiranje je določeno v zakonu, višina financiranja nacionalnih kulturnih institucij pa je načeloma v prosti presoji ministra za kulturo, v okviru s strani parlamenta odobrenih sredstev. Diskrecija ministra tudi pri financiranju investicij v kulturne objekte.	Ministrstvo za umetnosti, dediščino in irski jezik ima odločilni vpliv na imenovanje organov upravljanja in nadzora vseh nacionalnih kulturnih institucij. Ministrstvo nadzira namenskost porabe sredstev po pogodbah o financiranju kulturnih institucij. Nadzor države je neposreden pri institucijah kulturnih dejavnosti nacionalnega pomena, ki so vključene v strukturo ministrstva Za nadzor nad zakonitostjo in smotrnostjo porabe sredstev je pristojno tudi računsko sodišče (Office of Comptroller and Auditor General).
		Posredno prek razpisov, nagrad ipd.	Financiranje javnih kulturnih institucij je načeloma ločeno od razpisov za financiranje nevladnih organizacij in posameznikov. Država posredno financira lokalne kulturne institucije s finančnimi transferi občinam, namenjenimi financiranju delovanja lokalnih kulturnih institucij, programe pa tudi preko Arts Council, prek razpisov in finančnih shem (programov).	Pri finančnih transferih države občinam za financiranje kulture je občinam prepuščena odločitev, za kaj točno bodo ta sredstva porabljena. Načeloma naj bi šlo za financiranje stroškov delovanja lokalnih kulturnih institucij, na podlagi svojih lokalnih strategij za kulturo. Svet za umetnosti (Arts Council) podpira programe za razvoj umetnosti lokalnih oblasti, delno pa financira tudi plače t. i. uradnikov za kulturo (Arts Officers).	Formalno odločitev sprejme direktor ali upravni odbor pristojne agencije, ki dodeljuje pomoč, vsebinsko pa izbira temelji na presoji neodvisnih strokovnih teles oziroma recenzentov, ki sodelujejo v postopkih dodeljevanja pomoči.
	Nevladne organizacije in	Posredno prek razpisov,	Glavni financer je Svet za umetnosti (Arts Council), ki je financiran iz proračuna. Aosdána, častno združenje umetnikov z izjemnimi dosežki, financira izbrane	Različne oblike finančnih podpor krijejo različne vrste stroškov, od stroškov individualnega umetniškega delovanja in izobraževanja do stroškov profesionalne umetniške produkcije in distribucije.	Arts Council je pri podeljevanju finančnih sredstev upravičencem neodvisen, mora pa slediti morebiti pisni usmeritvi ministra za kulturo oz. vladni strategiji.

		Oblike javnega financiranja	Vrste financiranih stroškov	Organ odločanja o financiranju	Vsebinski in finančni nadzor nad delovanjem
		umetnike z letnim plačilom (t. i. Cnuas). Za področje TV- in radio-difuzije je odgovorno Ministrstvo za komunikacije, energijo in naravne vire (Department of Communications, Energy and Natural Resources), sredstva končnim upravičencem pa odobrava Agencija za radiodifuzijo (Broadcasting Authority of Ireland). Za področje filma je glavni financer Irski filmski sklad (Irish Film Board), ponuja pa posojila in nepovratna sredstva za razvoj, produkcijo in distribucijo filmskih in TV projektov ter projektov risanega filma. Culture Ireland financira promocijo irske umetnosti in umetnikov v tujini. Na različnih področjih umetniškega delovanja ima Irska vzpostavljenih nekaj mehanizmov davčnih olajšav in spodbud, kot oblika posrednega financiranja.		Formalno odločitev sprejme direktor ali upravni odbor pristojne agencije, ki dodeljuje pomoč, vsebinsko pa izbira temelji na presoji neodvisnih strokovnih teles oziroma recenzentov, ki sodelujejo v postopkih dodeljevanja pomoči. Za odobritev Cnuas, ki je sicer stvar odločitve kolegiov – umetnikov (<i>peer-nominated</i>), je ključno nepreseganje premoženjskega cenzusa.	sredstev je pristojno tudi računsko sodišče.
NEMČIJA	Javne kulturne institucije	Neposredno od ustanovitelja / iz proračuna Upravičene so naslednje javne kulturne institucije: Kulturstiftung des Bundes, Stiftung Preußischer Kulturbesitz, Klassik Stiftung Weimar, Stiftung Preußische Schlösser und Gärten Berlin-Brandenburg, Kulturveranstaltungen des Bundes in Berlin, Deutsches Historisches Museum, Haus der Geschichte der Bundesrepublik Deutschland, Jüdisches Museum, Martin-Gropius-Bau, Kunst- und Ausstellungshalle der Bundesrepublik Deutschland, Deutsche Nationalbibliothek, Bundesarchiv.	Stroški delovanja (plače, materialni stroški, investicije ipd.)	Osnovni znesek financiranja je določen z zakonom oz. uredbo pristojnih organov oz. s pogodbo o financiranju.	Nadzor države oz. zveznih dežel se kaže v neposrednem imenovanju članov skupščine posamezne kulturne institucije, ki ima funkcijo gospodarskega nadzornega organa. Dodatni nadzor nad poslovanjem vseh navedenih javnih kulturnih institucij opravlja tudi računsko sodišče.
	Posre-	Splošno projektno financiranje in financiranje programov prek ustanove <i>Kulturstiftung</i>	Upravičeni stroški financiranja so načeloma le tisti stroški, ki so neposredno	- Razpisi <i>KSB</i>: odloča upravni odbor oz. skupščina ustanove (odvisno	Vsebinski in finančni nadzor izvaja institucija, ki je finančna sredstva podelila.

		Oblike javnega financiranja	Vrste financiranih stroškov	Organ odločanja o financiranju	Vsebinski in finančni nadzor nad delovanjem
		<i>des Bundes – KSB</i> . Financiranje prek projektov in nagrad skladov, ki delujejo v okviru <i>KSB</i> .	povezani s financirano dejavnostjo, in v obsegu, kot so potrebni za doseganje cilja predmeta financiranja. Stroški za zaposlene in potni stroški so upravičeni stroški le v primeru, da to posebej določa posamezni razpis.	od višine zaprošenih sredstev) na podlagi ocene strokovne žirije. - Razpisi <i>Stiftung Kunstfonds</i> : odloča strokovna žirija. - Razpisi posameznih skladov, ki delujejo v okviru <i>KSB</i> : odloča kuratorij sklada ali strokovna žirija.	Način, na katerega mora prejemnik sredstev izkazati in dokazati namensko uporabo finančnih sredstev, je določen v posameznem sporazumu o financiranju.
	Nevladne organizacije in posamezniki Posredno prek razpisov, štipendij, nagrad	Splošno projektno financiranje in financiranje programov prek ustanove <i>Kulturstiftung des Bundes – KSB</i> . Financiranje prek projektov, štipendij, nagrad skladov, ki delujejo v okviru <i>KSB</i> .	Upravičeni stroški financiranja so načeloma le tisti stroški, ki so neposredno povezani s financirano dejavnostjo, in v obsegu, kot so potrebni za doseganje cilja predmeta financiranja. Stroški za zaposlene in potni stroški so upravičeni stroški le v primeru, da to posebej določa posamezni razpis.	- Razpisi <i>KSB</i> : odloča upravni odbor oz. skupščina ustanove (odvisno od višine zaprošenih sredstev) na podlagi ocene strokovne žirije. - Razpisi <i>Stiftung Kunstfonds</i> : odloča strokovna žirija. - Razpisi posameznih skladov, ki delujejo v okviru <i>KSB</i> : odloča kuratorij sklada ali strokovna žirija.	Vsebinski in finančni nadzor izvaja institucija, ki je finančna sredstva podelila. Način, na katerega mora prejemnik sredstev izkazati in dokazati namensko uporabo finančnih sredstev, je določen v posameznem sporazumu o financiranju.
NIZOZEMSKA	Javne kulturne institucije Neposredno od ustanovitelja / iz proračuna	Minister za kulturo ustvarja sklade za financiranje umetnosti in kulture. S temi sredstvi se opravlja po načelu <i>arm's length</i> , tako da minister določi le obseg sredstev, ki so tem skladom na voljo. Kulturne institucije in kulturni skladi, ki jih financira neposredno centralna oblast, so del t. i. Osnovne nacionalne infrastrukture (ONI). Muzeji so se v 90. letih privatizirali, postali so fundacije z zasebnim, avtonomnim upravljanjem, ločenim od vlad, ki delovanje financirajo. Ministrstvo za kulturo financira tudi javne organizacije s področja TV- in radio-difuzije (vključno z Nizozemsko javno difuzijo – Netherlands Public Broadcasting [Nederlandse Publieke Omroep, NPO]) ter tudi njihovo krovno organizacijo, Nizozemsko	Stroški delovanja (plače, materialni stroški, investicije ipd.)	Svet za kulturo ocenjuje prijave (vloge) za financiranje na podlagi meril umetniške kakovosti in predstavi svoje ugotovitve ministru za kulturo v obliki splošnih priporočil. Na podlagi teh priporočil minister pripravi načrt finančne podpore za naslednja štiri leta. Ta načrt vsebuje podrobnosti glede ONI, pa tudi glede posebnih kulturnih programov in načel politike kulturnih skladov.	Ministrstvo za izobraževanje, kulturo in znanosti nadzira namensko porabe sredstev po pogodbah o financiranju kulturnih institucij. Nadzor države je neposreden pri institucijah, ki so vključene v strukturo ministrstva. Svet za kulturo je oblikoval vrsto odborov za različna področja kulture. Odbori so odgovorni za pripravo priporočil glede teh področij. Spremljajo kulturne institucije, ki jih financira država, in pripravljajo priporočila glede financiranja teh institutov. Za nadzor nad zakonitostjo in smotrnostjo porabe sredstev je pristojno tudi računsko sodišče (Algemene Rekenkamer).

	Oblike javnega financiranja	Vrste financiranih stroškov	Organ odločanja o financiranju	Vsebinski in finančni nadzor nad delovanjem
	družbo za difuzijo (Nederlandse Omroep Stichting – NOS).			
	Posredno prek razpisov, štipendij, nagrad ipd. Financiranje se izvaja prek kulturnih skladov, ki so oblikovani kot avtonomni administrativni organi in so del centralne oblasti, a niso del ministrstva. Večina nizozemskih muzejev in knjižnic je finančno odvisnih od (mestnih) občin. Te vzdržujejo kulturno infrastrukturo in upravljajo s termini njene uporabe, financirajo pa se pretežno iz proračuna, v manjšem deležu pa iz drugih virov (cestni davek, privatizacija podjetij itd.). Tudi vzdrževanje in upravljanje gledališč, koncertnih dvoran in opernih stavb je odgovornost lokalnih oblasti.	Upravičeni stroški financiranja so načeloma le tisti stroški, ki so neposredno povezani s financirano dejavnostjo, in v obsegu, kot so potrebni za doseganje cilja predmeta financiranja. Stroški za zaposlene in potni stroški so upravičeni stroški le v primeru, da to posebej določa posamezni razpis.	Odločajo svetovalni odbori, ki obstajajo tudi na občinski in ravni provinc (okrožij), npr. Amsterdamski svet za umetnosti. Nizozemski sklad kreativnih industrij ima denimo od leta 2012 kot svetovalno telo za kreativna podjetja in krovne organizacije Nizozemski kreativni svet.	Kulturne sklade nadzoruje Svet za kulturo, pa tudi minister, ki je načeloma odgovoren za njihove odločitve. Način, na katerega mora prejemnik sredstev izkazati in dokazati namensko uporabo finančnih sredstev, je določen v posameznem sporazumu o financiranju. Finančni nadzor nad njihovim delovanjem izvaja tudi nizozemsko računsko sodišče (<i>Algemene Rekenkamer</i>). Samo nadzor: leta 2012 so javni kulturni skladi prenovili Kodeks delovanja kulturnih skladov, ki naj zagotovi transparentno, učinkovito in natančno delovanje v vseh skladih.
Nevladne organizacije in posamezniki	Posredno prek razpisov, štipendij, nagrad ipd. Financiranje se izvaja prek razpisov kulturnih skladov. Organizacija/platforma Kulturno podjetništvo (Cultuur-Ondernemen) nudi podporo v obliki svetovanj in finančnih instrumentov. Podeljevanje vladinih nagrad.	Upravičeni stroški financiranja so načeloma le tisti stroški, ki so neposredno povezani s financirano dejavnostjo, in v obsegu, kot so potrebni za doseganje cilja predmeta financiranja. Stroški za zaposlene in potni stroški so upravičeni stroški le v primeru, da to posebej določa posamezni razpis.	Na razpisih izbira projekte načeloma neodvisna strokovna komisija oz. ustrezno telo posameznega podeljevalca. Oblast v celoti prepušča sprejemanje odločitev glede umetnosti različnih odborom neodvisnih strokovnjakov. Svetovalni odbori obstajajo tudi na občinski in ravni provinc (okrožij), npr. Amsterdamski svet za umetnosti.	Nadzor izvaja posamezen kulturni sklad oz. financer. Način, na katerega mora prejemnik sredstev izkazati in dokazati namensko uporabo finančnih sredstev, je določen v posameznem sporazumu o financiranju.

3 MOŽNOSTI DRUGAČNE UREDITVE SISTEMA FINANCIRANJA KULTURE V SLOVENIJI

3.1 SPLOŠNO O POSREDNI REGULACIJI

A. ZNAČILNOSTI UPRAVNIH AGENCIJ

Upravne agencije postajajo ena od glavnih organizacijskih oblik sodobne upravne države. Tako v evropskih državah kot tudi širše v svetu analitiki opozarjajo na naraščajoči pomen regulatornih agencij kot oblike izvajanja regulacije v sodobni družbi. Osnovna značilnost upravnih agencij je, da so deloma ali v celoti neodvisne od ministrstev. Stopnja neodvisnosti je med različnimi agencijami zelo različna, zato se v praksi pojavljajo različni modeli upravnih agencij. Tako med agencijami najdemo agencije, ki so sestavni del ministrstva, vendar s posebno avtonomijo znotraj strukture ministrstva. Najbolj znana oblika takšnih agencij so angleške »*next steps agencies*«⁴⁵ ali nizozemske »*agentschappen*« in nekatere »*ZBO*«, ali pa številne »*établissements publics*« v Franciji. V vseh teh primerih gre za »izvršilne agencije« (»*executive agencies*«), ki imajo določeno stopnjo avtonomije, vendar so še vedno bodisi sestavni del ministrstev ali pod močnim nadzorom ministrstev.⁴⁶

V domači pravni ureditvi se takšni obliki pol-odvisnih agencij najbolj približuje »organ v sestavi«, kot ga opredeljuje Zakon o državni upravi. Delna avtonomija pomeni, da ministrstva nimajo pristojnosti, da bi v celoti nadzorovala delo agencij. Le te naj bi večji del svojih odločitev sprejemale avtonomno, na podlagi zakonodajnega okvira, ki določa njihove naloge. Vpliv ministrstev pa naj bi se zožil predvsem na oblikovanje politike na določenem področju (»*policy-making*«), njeno izvrševanje (»*policy execution*«) pa naj bi bilo avtonomna naloga regulatornih agencij.

Še bolj avtonomne pa so neodvisne regulatorne agencije »*independent regulatory agencies*«, komisije in podobna neodvisna upravna telesa, ki so praviloma ustanovljena z zakonom, imajo lastno pravno osebnosti in so tako organizacijsko ločena od ministrstev. V praksi imajo takšna neodvisna regulatorna telesa različna imena in tudi različne oblike. Najbolj tipični obliki sta neodvisna regulatorna agencija in komisija. Temeljna naloga neodvisnih regulatornih agencij pa ni izvrševanje politike ministrstev, ampak regulacija področja, za katerega so bile z zakonom ustanovljene. Njihova neodvisnost se nanaša prav na njihov odnos do »matičnih« ministrstev, odgovornih za področje, katerega regulirajo agencije. V praksi je ta razlika velikokrat zabrisana, saj nekatere izvršilne agencije v precejšnji meri opravljajo tudi funkcijo oblikovanja politike. Obstajajo pa tudi obratni primeri, ko imajo sicer formalno neodvisne agencije manj avtonomije kot npr. izvršilne agencije brez lastne pravne osebnosti. Zato je tipologija različnih agencij zelo kompleksna in razvrstitev v enostavne sheme je nemogoča. Zaradi tega je včasih pravna oblika agencije manj pomembna kot dejanska avtonomija njenega delovanja. V slovenski ureditvi je status neodvisnih javnih agencij urejen v Zakonu o javnih agencijah (ZJA).⁴⁷

⁴⁵ Angleške »*next step*« agencije predstavljajo začetek postopka agencifikacije v Evropi.

⁴⁶ Glej Pollitt, Talbot, Caulfield, Smullen 2004.

⁴⁷ Uradni list RS, št. 52/02, 51/04 – EZ-A in 33/11 – ZEKom-C.

Oblika upravne agencije ni nova. Agencije obstajajo v nekaterih državah že dolgo časa. Oblikovale so se zaradi različnih razlogov in struktura agencij v različnih državah je velikokrat tesno povezana s konkretnimi zgodovinskimi dejstvi, zaradi katerih so agencije nastala. Zato so med seboj velikokrat tudi težko primerljive. Kar je novo, je naraščajoči pomen te oblike upravljanja.

Vse več pristojnosti se prenaša iz ministrstev na regulatorne agencije. Ta prenos je ponekod tako obsežen, da agencije danes zaposlujejo več ljudi kot ministrstva in drugi uradi državne uprave. Agencije srečujemo na področjih kot so regulacija telekomunikacij, finančnih trgov, medijskih trgov, podelitev socialnih pomoči, registracija vozil, izdaja potnih listov in nadzor državne meje. Skratka, težko najdemo področje, kjer ne bi obstajale agencije, kot posebne oblike regulacije.

Najbolj primerne institucije za sprejemanje pravil naj bi bile neodvisne regulatorne komisije in agencije, ki naj bi bile istočasno dovolj fleksibilne, visoko specializirane in avtonomne od politike. Zato v regulatorni državi narašča vloga neodvisnih regulatornih agencij in komisij. Krepitev regulatorne vloge je tesno povezana s procesom privatizacije javnega sektorja. Nekdaj tradicionalen model javnega sektorja v katerem so prevladovala državna (javna) podjetja na področju javnih služb se je izkazal ponekod za precej neučinkovitega. Sledila je ponekod bolj, ponekod manj radikalna privatizacija javnih služb, ki pa jo je spremljala ustanovitev novih regulatornih teles kot so agencije, komisije in druge oblike teles. Tako ustanovljene neodvisne regulatorne agencije oziroma komisije pa niso več neposredno upravljale javnih služb. Način regulacije se je spremenil. Značilnost novega načina regulacije preko neodvisnih javnih agencij je v okvirnosti in posrednosti njihove regulacije. Agencije postavljajo pravila igre in tudi razsojajo v konkretnih primerih znotraj teh pravil igre, ki pa so praviloma splošna in okvirna. Regulacija je na ta način vsaj deloma ločena od neposrednega upravljanja javnih služb in javnih podjetij.

Obstajajo pa pomembne razlike med različnimi tipi agencij. Bolj neodvisne agencije so primer takšnega posredne regulacije, medtem ko druge, manj avtonomne agencije še vedno neposredno opravljajo regulacijo, izdajajo potne liste, nadzorujejo mejo, izplačujejo socialne pomoči in tudi zapirajo v zapore. Zelo pomembna je pravna in politična neodvisnost novih regulatornih agencij, ki so praviloma ustanovljene kot pravne osebe javnega prava, neodvisne od državne uprave in tudi organizacijsko strukturirane izven klasičnega resornega načela. Vendar je stopnja avtonomije v različnih modelih zelo različna. Tudi dejstvo, da so nekatere agencije ustanovljene z zakonom, ne nujno pomeni njihove dejanske avtonomije. Ta je velikokrat odvisna od širšega okolja v katerem agencije delujejo. Čeprav je avtonomnost agencij eden od ključnih faktorjev, ki naj bi omogočal njihovo bolj učinkovito delovanje, doseganje dejanske avtonomije ni vedno preprost cilj. Iz prakse je znano, da avtonomija ne sme biti popolna, saj agencije potrebujejo nadzor nad svojim delom. Eno od najtežjih vprašanj je kako doseči pravo ravnotežje med določeno stopnjo avtonomije in še potrebno mero zunanje kontrole. Preveč avtonomije lahko povzroči odsotnost demokratične kontrole nad delom agencij, prepreči transparentnost njihovega dela in agencije pretvori v dejanske oblikovalce politike, kar ni njihova primarna vloga. Premalo avtonomije pa prepreči to, da bi agencije sploh lahko delovale drugače, kot če bi bile del državne uprave. Znani so primeri, ko se agencije osamosvojijo in postanejo dejanski oblikovalci politike brez ustrezne demokratične legitimacije za takšno vodenje politike. S tem se v bistvu odmikajo od idealnega

tipa agencije, ki naj bi bile predvsem učinkovit izvrševalec vnaprej določenih politik in pravil, ki jih določajo demokratično izvoljeni organi. Poruši se delitev na oblikovanje politike (*»policy-making«*) in izvrševanje politike (*»executive tasks«*), ki je je jedro idealnega modela neodvisnih agencij.

B. TRENDI NA PODROČJU POSREDNE REGULACIJE V EVROPI

Število različnih agencij, komisij in drugih oblik avtonomnih regulatornih teles v Evropi sicer narašča, ne pa povsod in enakomerno. Vendar je razvoj agencij v Evropi dokaj postopen in ponekod precej počasen, odvisen od nacionalnih upravnih sistemov kot tudi od politične kulture v državi. Prednjačijo predvsem Velika Britanija, Nizozemska, Švedska, kjer agencije zaposlujejo 75% javnih uslužbencev (Velika Britanija), 30% in več na Nizozemskem in 190.000 od 200.000 zaposlenih v švedski centralni upravi. Nekatere države so zelo pohitele z ustanavljanjem neodvisnih regulatornih agencij, druge so nekoliko bolj previdne (Nemčija, 22% javnih uslužbencev). Tudi sam ustroj in pravni status agencij ni povsod enak. Ponekod prevladujejo »prave« neodvisne agencije, ustanovljene z zakonom in zato tudi precej neodvisne od drugih vej oblasti. Zaradi tega dejstva nekateri govorijo o agencijah npr. v ZDA kot o »četrti« veji oblasti. Drugod, npr. *»next steps«* v Veliki Britaniji, *»agentschappen«* in nekatere »ZBO« na Nizozemskem, številne *»etablissements publics«* v Franciji, so agencije, ki imajo določeno stopnjo avtonomije, vendar so še vedno bodisi sestavni del ministrstev ali pod močnim nadzorom ministrstev (Pollitt, Talbot, Caulfield, Smullen 2004). Najbližje takšni obliki agencij v domači ureditvi so organi v sestavi, kot jih ureja Zakon o državni upravi.

Tudi uspešnost in učinkovitost delovanja agencij ni povsod enaka. Ponekod so te bolj uspešne, drugod smo priča tudi obratnim trendom, kjer agencije ponovno vključujejo v klasične ministrske oddelke. Takšen je primer Danske, kjer nekatera ministrstva ciklično spreminjajo obliko, iz ministrstva v agencijo in obratno. Kot ugotavlja novejša primerjalna študija delovanja agencij, na kvaliteto delo in način delovanja vplivajo številni drugi faktorji, ne samo njihova formalna organizacijska oblika. Gre za lokalno upravno kulturo, operacionalne značilnosti dejavnosti, ki jo agencija upravlja, in strategije managerjev agencij. Vsi ti faktorji imajo po navadi veliko več vpliva na kvaliteto in značaj dela agencij kot pa njihova formalna organizacijska struktura. Že Wilson je v svoj klasični študiji ameriške uprave ugotovil, da agencije najbolje delujejo na področjih kjer je njihov rezultat dela merljiv (Wilson 1989). Druga ugotovitev je, da agencije lahko dobro delujejo na izrazito »tehničnih« področjih, kjer ni potrebno odločati o različnih konfliktnih družbenih vrednotah. Velik problem, ki ga pojav agencij povzroča je fragmentacija oblasti in zaradi tega manjša možnost demokratične kontrole dela agencij kot tudi otežena koordinacija oblikovanja celovite politike neke države, ko so različne vsebinsko povezane naloge razdeljene med več avtonomnih agencij. Zaradi takšnih problemov je ameriški predsednik Bush leta 2002 ustvaril novo centralizirano ministrstvo, Department of Homeland Security, ki je v en organ združilo več prej avtonomnih agencij. Takšna struktura naj bi bila bolj primerna za zagotavljanje varnosti pred terorizmom. Zanimivo je, da istočasno ko nekatere države državno upravo selijo v agencije, na Švedskem, kjer se oblika agencije sploh prvič pojavi, poteka danes obraten proces: agencije sicer ohranjajo, jih pa tesneje povezujejo z ministrstvi, da le ta lažje uveljavljajo svoje prioritete pri delu agencij kot tudi da lažje zagotovijo boljše koordinirano delo med agencijami in vlado.

Agencije imajo ponekod specifično, lokalno tradicijo, ki ni primerljiva z ameriškim modelom. Takšne je primer Švedske, kjer so agencije sestavni element švedskega modela države uprave (Ziller, 2001). Tudi razlog za nastanek agencij na Švedskem je bil povsem drugačen od današnjega trenda »agenficikacije«. Agencije so nastale kot jamstvo za politično neodvisnost uprave od takratnega avtokratičnega monarha. Zaradi vseh navedenih razlogov je potrebno na agencije gledati v njihovem kontekstu. Agencije so zelo raznolike, njihova dejanska vloga je pogosto drugačna od formalnih pravil, oblika (pravna) je pogosto manj pomembna kot drugi faktorji, področja na katerih delujejo so lahko zelo različna in imajo zelo različne učinke na kvaliteto njihovega dela. Ta vidik bi moral biti še posebej pomemben za manj razvite države, ki šele vzpostavljajo moderno strukturo upravljanja. Kot poudarja Schick, države v razvoju pozabljajo, da s posnemanjem formalnih struktur iz razvitih držav še ni mogoče prenesti tudi vseh ostalih faktorjev, ki pogosto bistveno vplivajo na delovanje institucij (Schick 1998). Zelo pogosto se poudarja pomen lokalne politične in pravne kulture, ki lahko bistveno determinira način delovanja institucij.

Kot poudarja Pollitt, ni pravi dokazov za tezo, da prenos pristojnosti iz državne uprave na agencije vodi do večje učinkovitosti dela agencij (Pollitt et al., 2004). Obstajajo le posamični primeri, ki kažejo, da agencije, na določenih področjih in ob določenih predpostavkah lahko pripomorejo k večji učinkovitosti dela uprave. To pa nikakor ne pomeni, da agencije kot take, kot formalna oblika, nujno pomenijo tudi boljše in bolj kvalitetno (posredno) upravljanje v družbi. Celiko v Veliki Britaniji, ki je na tem področju opravila pionirsko delo in do danes prenesla iz državne uprave v agencije preko 80% vseh javnih uslužbencev, ni prepričljivih dokazov o superiornosti modela agencij. Obstajajo le omejeni, posamični dokazi o izboljšavah na posameznih področjih, ki so vodile do izboljšane učinkovitosti in do večje odzivnosti do uporabnikov storitev. Manjka pa empiričnih rezultatov, ki bi potrjevali danes splošno sprejeto »ideologijo« novega javnega managementa, da upravna decentralizacija preko agencij vodi splošno do bolj kvalitetne uprave.

Literatura:

- Pollitt C., Talbot C., Caulfield J., Smullen A., (2004), *Agencies: how governments do things through semi-autonomous organizations*. Basingstoke, Palgrave.
- Schick, Allen, (1998), Why Most Developing Countries Should Not Try New Zealand's Reforms, *The World Bank Research Observer*, vol.13, no.1.
- Wilson, James Q., (1989), *Bureaucracy: What Government Agencies Do And Why They Do It*. Basic Books.
- Ziller, Jacques, (2001), European Models of Government: Towards a Patchwork with Missing Pieces. *Parliamentary Affairs*, 54, 102-119.

3.2 O POSREDNI REGULACIJI (*ARMS' LENGTH PRINCIPLE*) NA PODROČJU KULTURE

A. UVELJAVITEV SISTEMA POSREDNEGA FINANCIRANJA

Načelo posrednega financiranja (*arm's length principle*) kulture je danes poglobitni način financiranja kulture v Evropi in v svetu. Prvotno se je ta princip uveljavil v anglosaškem svetu, kjer je državno financiranje kulture relativno nov pojav. V Veliki Britaniji je bil tako leta 1945 ustanovljen prvi Svet za kulturo (*Arts council*) in njegov prvi predsednik je bil takrat vodilni svetovni ekonomist John Maynard Keynes. Glede na to, da je šlo za nov pojav, je bilo takrat potrebno najti mehanizem financiranja, ki je po eni strani omogočal državno financiranje kulture, po drugi pa zagotavljal določeno distanco med vlado in telesi (organizacijami), ki so bile pooblaščen za takšno nalogo. Na ta način je nastal model posredne regulacije, kjer so neodvisne (ali delno neodvisne) javne agencije podeljevale državni denar različnim kulturnim in umetniškim organizacijami ali umetnikom neposredno, da bi s tem pospeševale razvoj umetnosti in kulture, odličnost in različnost. Na ta način so ta telesa (agencije) postale tako oblikovalke javnih politik na področju kulture kot tudi strateški akter.

Na evropskem kontinentu pa je ves čas obstajal dominanten tradicionalni model (npr. v Franciji, Nemčiji, Avstro-Ogrski) direktnega državnega upravljanja in financiranja kulture. Tako so na centralni/nacionalni ravni bila ministrstva za kulturo tista, ki so bila edina pristojna za razdelitev javnega denarja, ki je preko proračunskega razreza predstavljal proračun za kulturo. Še več, edina naloga direktnega javnega financiranja kulture je bilo financiranje javnih kulturnih institucij.

Kot smo že omenili, je dandanes tradicionalen vladni, direktni in centraliziran način financiranja postal ovira za razvoj kulture in umetnosti. Kot najbolj primerna alternativna oblika financiranja se je izkazal posreden način financiranja. Opazen je jasen trend, da se za subvencioniranje neinstitucionalne kulture uporablja določena samostojna organizacija, fundacija ali druga podobna oblika, ki razdeljuje denar iz fiskalnih virov, vsebinske odločitve o izbiri prejemnikov pa opravijo strokovna telesa. Ni pa videti, da bi se – drugače kot pri nas – kaj dosti obremenjevali z vprašanjem, kdo imenuje člane teh strokovnih teles. V nasprotju s slovensko realnostjo, kjer je to vprašanje skorajda bolj pomembno od samega financiranja, je drugod tako, da se v takšna telesa imenuje ljudi, ki uživajo zaupanje v družbi zaradi svojih dosežkov na področju kulture, umetnosti in širše v družbi.

Zato tudi avtorji pričujoče analize predlagamo rešitev, ki bi v slovenski prostor uvedla načelo posrednega financiranja kulture. Predlagamo, da naj bo nacionalni svet za kulturo tisti, ki imenuje strokovne svete za posamezna področja, ti pa opravijo vsebinsko izbiro na razpisih. Organizacijsko sta pa dve varianti – ali jih administrativno podpira kar ministrstvo (ki potem tudi izda upravno odločbo), ali pa se ustanovi neka posebna agencija, fundacija ali kaj podobnega.

B. PREDNOSTI POSREDNEGA NAČINA FINANCIRANJA KULTURE

Posredni način regulacije in financiranja kulture prinaša številne prednosti v primerjavi z obstoječim državnim intervencijskim modelom. Prispeva k večji transparentnosti, neodvisnosti, nevmešavanju politike v odločanje o kulturi, odpiranje dostopa do javnega denarja tudi novim igralcem na tem področju, enake možnosti dostopa do denarja, pravno enakost.

Povsem ločeno vprašanje je kje poiskati dodatne vire za financiranje kulture v času, ko je teh virov premalo. Tu so možnosti raznolike, od uvedbe parafiskalnih dajatev in prispevkov, deležev v davku na alkohol, del prihodkov od državne loterije, sponzorstva in donacije.

Pravna oblika organizacije odločevalskega organa ni nepomembna. Na voljo je več možnosti, saj lahko odločanje zaupamo novemu javnemu telesu, ki se ukvarja samo s to nalogo; lahko to prepustimo tudi obstoječemu telesu, ki že opravlja takšno nalogo; to nalogo lahko zaupamo tudi zasebni pravni obliki /fundaciji/, ki opravlja takšno javno nalogo. V večini držav novih članic EU so se odločili za prvo varianto, to je za novo javno telo, ki opravlja vlogo odločevalca in financerja na področju kulture.

Kakšna naj bo pravna oblika posrednih regulatorjev? Pogosto se uporablja pravna oblika fundacije ali fonda, med katerima pa ni velikih razlik. Ne glede na pravno formo, pa lahko ločimo med javnih pravnimi oblikami, včasih poimenovane fond, ali fundacije, ali »*endowment*« v Estoniji, in finančnimi mehanizmi brez pravne osebnosti, kot je npr. romunski Nacionalni Kulturni Fond. Ko gre za oblike z pravno osebnostjo, gre za oblike javnega prava, kar pomeni, da te fundacije niso privatne, ampak javne institucije, agencije, podjetja, ki jih ustanovi država.

V vsem primerih vlada ohrani močno odločevalsko vlogo:

- Minister za kulturo deluje kot *de jure* predsednik takšnega telesa (Madžarska, Bolgarija, Romunija Estonija)
- Minister za kulturo deluje kot tisti, ki imenuje ali nominira nadzorni odbor takšnega organa, tudi kadar je sestava odbora opredeljena v zakonu.
- Predstavniki ministrstva za finance je *de jure* član odbora
- Cel odbor je imenovan s strani vlade, sestava odbora pa je opredeljena v zakonu.

Takšna ureditev je precej podobna britanski ureditvi, kjer so člani Sveta za umetnost Anglije imenovani s strani ministra za kulturo, medije in šport. V ZDA je predsednik *National Endowment for Arts* imenovan s strani predsednika ZDA in potrjen s strani Senata, ter 14 od 20 članov so imenovani s strani Predsednika in potrjeni s strani Senata. Preostalih 6 članov je članov Kongresa, ki jih imenuje Senat.

Zaradi močne politizacije odločitev na področju javnega sektorja, bi v Sloveniji kazalo še dodatno okrepiti neodvisnost takšnega telesa.

3.3 POMANJKLIVOSTI OBSTOJEČEGA SISTEMA FINANCIRANJA KULTURE V SLOVENIJI

A. ZNAČILNOSTI OBSTOJEČE UREDITVE

Obstoječi sistem financiranja kulturnih projektov, kot ga ureja Zakon o uresničevanju javnega interesa za kulturo (ZUJIK),⁴⁸ je navzven precej podoben primerjalnim ureditvam, predstavljenim v tej študiji. Podobno kot v drugih ureditvah, je v 60. členu najprej določeno, da se javno financiranje namenja tistim aktivnostim, ki so v javnem interesu:

“Podpora kulturnim projektom je oblika javnega financiranja, ki je namenjena temu, da se omogoči izvedba posamičnih kulturnih aktivnosti, ki so v javnem interesu”.

Nadalje, 61. člen ZUJIK predvideva tako javni razpis kot tudi pogodbo z izvajalcem kulturnega projekta:

“Država oziroma lokalna skupnost skleneta z izvajalcem kulturnega projekta pogodbo iz 93. člena tega zakona na podlagi javnega razpisa oziroma javnega poziva po postopku, določenem s tem zakonom.

Javna sredstva za financiranje kulturnih projektov zagotavljajo tako država kot lokalne skupnosti, pri čemer je država pristojna za financiranje kulturnih projektov državnega pomena, lokalne skupnosti pa za projekte, ki so pomembni za njihovo območje”.

Javni razpis je pomemben za transparentnost (preglednost) postopka, pogodba med državo oziroma lokalno skupnostjo in izvajalcem pa financerju projekta omogoča nadzor nad porabo proračunskih sredstev kot tudi nadzor nad tem ali je financirani projekt upravičil financiranje oziroma dosegel cilje, ki so opredeljeni v pogodbi.

Zelo pomemben je 105. člen zakona, ki določa da:

“Za strokovno presojo in ocenjevanje predlogov kulturnih programov in kulturnih projektov so pristojne komisije iz 20. člena tega zakona”.

S tem je vsebinska presoja predlog kulturnih projektov prenesena na komisije, ki jih natančneje opredeljuje 20. člen ZUJIK.

“Minister ima za obravnavo najpomembnejših vprašanj, ki se nanašajo na zakonsko urejanje, organizacijo javne službe, razdeljevanje javnih sredstev in priznavanje pravic iz tega zakona strokovne komisije.

⁴⁸ Uradni list RS, št. 77/07 – uradno prečiščeno besedilo, 56/08, 4/10, 20/11 in 111/13.

Strokovne komisije so posvetovalna telesa ministra za posamezna področja oziroma vidike kulture”.

V 21. členu je urejena sestava teh komisij:

“Minister imenuje člane strokovnih komisij z njihovim soglasjem izmed uglednih strokovnjakov s področja dela posamezne komisije.

Minister podrobneje določi število strokovnih komisij, njihovo financiranje, sestavo, trajanje mandata, naloge in način dela s pravilnikom”.

B. PREDNOSTI IN SLABOSTI OBSTOJEČE UREDITVE

- Ključna slabost opisane ureditve v ZUJIK-u je v tem, da zakon ne uredi dovolj natančno samostojnosti teh komisij. V 20. členu namreč piše, da so komisije zgolj “posvetovalna” telesa ministra za kulturo. Takšna ureditev, če upoštevamo slovenski kontekst, seveda ne jamči, da bo minister vedno spoštoval odločitve teh komisij, lahko jih bo ali pa tudi ne. Potrebno je poudariti, da novejša raziskava kažejo na izredno visoko stopnjo politizacije izbire kadrov (in s tem tudi odločanja) v slovenski javni upravi. Prva študija ki empirično ugotavlja stopnjo politizacije Meyer-Sahling, Jan-Hinrik, and Tim Veen (2012) *Governing the Post-Communist State: Government Alternation and Senior Civil Service Politicisation in Central and Eastern Europe. East European Politics* 28(1): 1 – 19, Slovenijo namreč uvršča v sam vrh najbolj politiziranih javnih uprav v srednji in vzhodni Evropi. Nekoliko odstopa Estonija (finski vpliv), kjer je bilo narejenih nekaj korakov k močnejši strokovnosti uprave. Baltske države so naredile več kadrovske spremembe kot druge države (uradnike iz komunističnih časov so preprosto zamenjale), enako tudi druge v javnem sektorju. Na ta vidik se je pozabilo v drugih državah, kjer so se več kot s kadri ukvarjali s pravili.
- Druga slabost ureditve v ZUJIK, da je minister tisti, ki sam imenuje člane strokovnih komisij. Čeprav zakon posebej določa, da morajo kandidati biti “ugledni strokovnjaki s področja kulture”, to samo po sebi še ne pomeni, da bodo na koncu v takšnih komisijah res sedeli le in samo ugledni strokovnjaki s tega področja. Praksa vseh podobnih komisij v Sloveniji, ne samo na področju kulture, kaže, da zaradi visoke stopnje politizacije takšnih postopkov na koncu v komisijah sedijo tisti strokovnjaki, ki so manj ugledni a nekoliko bolj poslušni do ministra oziroma njegove politične stranke ali koalicije. Najbolj v oči vpijoča primera takšne slovenske “prakse” sta recimo Uradniški svet oziroma njegove posebne natečajne komisije, ki postopek izbire najvišjih državnih uradnikov spreminjajo v farso. Drugi tak primer je svet RTV, ki naj bi bil tudi v določenem delu strokovno telo, v realnosti pa je skorajda v celoti politično interesno obarvan organ. Tudi če tak sistem imenovanja najdemo v drugih državah /primeri..., to ne pomeni, da bo takšen model deloval tudi pri nas. V zahodni Evropi ministri ne upajo predlagati kandidatov, ki res ne bi bili vrhunski strokovnjaki. Pri nas pa je tak scenarij malo verjeten.

- Tretja slabost modela v ZUJIK pa je, da edini neodvisni organ po ZUJIK, Nacionalni svet za kulturo, ni mišljen kot organ, bi odločal o financiranju kulture pri posameznih projektih, ampak bolj kot strateški organ, ki usmerja ministrstvo pri strategiji razvoja kulture, ne pa pri njeni implementaciji. Njegova prednost pa je v njegovi neodvisnosti, saj zakon v 16. členu izrecno določa, da je svet “neodvisno” telo. Iz opisa njegovih funkcij v 16 in 17. členu, pa je povsem jasno razvidno, da gre za strateški organ, ki se ne ukvarja s posamičnimi zadevami kot so javni razpisi za financiranje kulturnih projektov.
- Tudi neodvisnost Nacionalnega sveta za kulturo ni najboljše urejena, saj ga voli državni zbor (z navadno večino) na predlog vlade. V slovenskih razmerah to ni jamstvo, da bo tak svet res neodvisen. V zadnjem delu bomo predstavili možnosti za izboljšavo obstoječega modela.

Nacionalni svet za kulturo

16. člen

(sestava sveta)

Nacionalni svet za kulturo je neodvisno telo, ki usmerja nacionalno strategijo za kulturo.

Predsednika in šest članov sveta imenuje državni zbor na predlog vlade izmed osebnosti, ki uživajo javni ugled, za obdobje petih let in so lahko ponovno imenovani.

Vlada zagotovi administrativno in tehnično podporo ter sredstva za delovanje sveta.

Način svojega dela uredi svet s poslovnikom.

17. člen

(naloge)

Nacionalni svet za kulturo:

- *spremlja in ocenjuje vpliv kulturne politike na kulturni razvoj,*
- *daje mnenje k nacionalnemu programu za kulturo in letnim poročilom o njegovem izvajanju,*
- *obravnava predloge zakonov in drugih predpisov s področja kulture ter tistih, ki zadevajo tudi področje kulture,*
- *daje pobude in predloge za urejanje posameznih vprašanj na področju kulture.*

Vlada in pristojno delovno telo državnega zbora obravnavata mnenja, pobude in predloge nacionalnega sveta ter se do njih opredelita in ga o tem seznanita najkasneje v roku 60 dni potem, ko jih prejmeta.

3.4 MOŽNE REŠITVE ZA IZBOLJŠAVO SISTEMA

Avtorji analize predlagamo rešitev, ki bi v slovenski prostor uvedla načelo posrednega financiranja kulture. Menimo, da finski model predstavlja primer ureditve, ki bi lahko dobro delovala tudi v Sloveniji.

Predvsem tu mislimo na sistem svetov za umetnost (centralnega sveta in svetov za posamezne oblike umetnosti), ki od leta 2013 delujejo kot neodvisno strokovno telo v okviru Finskega centra za promocijo umetnosti, tj. osrednje strokovne agencije, podrejene Ministrstvu za izobraževanje in kulturo, katere naloga je promocija umetnosti na nacionalni in mednarodni ravni ter podpirati tiste vidike kulture, ki ne spadajo v pristojnost nobene druge agencije. Center za promocijo umetnosti vodi direktor, ki ga imenuje ministrstvo za fiksni petletni mandat. Sveti za umetnost pa sedaj delujejo kot svetovalna telesa znotraj nove agencije. Cilj reorganizacije je bil povečati preglednost odločanja in fleksibilnost sistema pri odzivanju na nove umetniške oblike, zlasti pa jasno ločiti strokovno presojo vlog (*peer review*) od administrativnih nalog pri obravnavi prošenj za subvencioniranje. Organizacijska ločitev teh vlog naj bi bila ključna za okrepitev in zavarovanje avtonomije umetnosti.

Strokovna svetovalna telesa Centra za promocijo umetnosti so:

- centralni svet za umetnost,
- nacionalni sveti za umetnost,
- regionalni sveti za umetnost in
- dva posebna odbora.

Najvišje v hierarhiji strokovnih teles je centralni svet za umetnost, ki ga imenuje Ministrstvo za izobraževanje in kulturo za triletni mandat. Vsi člani sveta so priznani strokovnjaki na področju umetnosti in kulture. Centralni svet za umetnost agenciji predlaga način razporeditve sredstev za umetnost in odloča o uporabi razvojnih sredstev, dodeljenih svetu. Centralni svet za umetnost deluje tudi kot svetovalno telo Ministrstva za izobraževanje in kulturo pri oblikovanju in izvrševanju nacionalne kulturne politike.

Nacionalni sveti za umetnost se oblikujejo za posamezne oblike umetnosti. Odločitev o številu nacionalnih svetov za umetnost, njihovih nazivih in vlogah sprejme centralni svet za umetnost. Centralni svet tudi imenuje člane nacionalnih svetov za umetnost izmed, in sicer za dvoletni mandat, izbira pa jih izmed priznanih strokovnjakov na področju umetnosti in kulture, na predlog kulturnih organizacij. Nacionalni sveti za umetnost sprejemajo odločitve o dodelitvi finančnih podpor umetnikom in organizacijam.

Odločitev o posameznih projektih temelji na neodvisni recenziji (*peer review*) strokovnih teles, torej svetov za umetnost, ki vsebinsko obravnavajo vse vloge za finančne podpore, ki jih prejmejo. Odločitev temelji na umetniški kakovosti vloge, regionalnih in jezikovnih merilih, obsegu sredstev na voljo in doseganju prioritarnih ciljev, ki jih lahko vnaprej določi svet za umetnost. Zanesljivost odločanja je zagotovljena s tem, da so člani svetov za umetnost strokovnjaki na svojih področjih, sestava svetov pa naj bi zagotavljala, da so ustrezno zastopane različne oblike umetnosti in različne regije. Poleg tega so člani svetov lahko imenovani za največ dva zaporedna mandata, kar zagotavlja spreminjanje sestave svetov in skozi čas zmanjšuje možnost pristranskega odločanja glede na lastne umetniške ali druge preference članov.

Finska ni izjema, podobno strukturo *arm's length* odločanja na področju kulture najdemo tudi na Irskem. Ključno vlogo pri državnem financiranju kulture ima na Irskem Svet za umetnosti (*Chomhairle Ealaíon* oz. *Arts Council*), ki je bil ustanovljen leta 1951 in je samostojna pravna oseba, avtonomen subjekt.

Predlagamo, da naj bo po finskem in irskem vzoru Nacionalni svet za kulturo v Republiki Sloveniji tisti, ki imenuje strokovne svete za posamezna področja, ti pa opravijo vsebinsko izbiro na razpisih. Pomembno je dodatno okrepiti avtonomijo Nacionalnega sveta, kar lahko dosežemo na več načinov. Po finskem vzoru lahko bi lahko za odločanje o financiranju kulture prenesli na samostojno telo, ki bi imelo močno stopnjo avtonomije *vis a vis* ministrstvu za kulturo. Možne so različne oblike, od neodvisne javne agencije po Zakonu o javnih agencijah; organa v sestavi po Zakonu o državni upravi; ali pa avtonomno telo znotraj Ministrstva za kulturo, brez posebne pravne subjektivitete. Ključna razlika med temi tremi variantami je vrsta pravne osebnosti, ki bi jo takšno telo pridobilo in s tem tudi stopnja pravne avtonomije takšnega telesa. Po slovenski zakonodaji so najbolj avtonomne neodvisne javne agencije, manjšo avtonomijo imajo organi v sestavi, najmanjšo pa urad ali neko drugo telo, ki deluje znotraj Ministrstva za kulturo. Ideja o posebni agenciji ima sicer svoje prednost, in je na načelni ravni sprejemljiva, vendar je tudi povezana z določenimi stroški in novimi zaposlitvami na takšni novoustanovljeni agenciji. Zato je alternativna varianta ta, da nacionalni svet za kulturo zagotovi samo vsebinsko neodvisno odločitev, tehnično podporo in pomoč pa mu pa nudi kar ministrstvo z obstoječimi kadri.

Nacionalni svet za kulturo bi v eni od teh treh oblik opravljal podobno vlogo kot finski Centralni svet za umetnost. Organizacijsko sta, kot že nakazano, možni dve varianti – ali jih administrativno podpira kar ministrstvo (ki potem tudi izda upravno odločbo), ali pa se ustanovi neka posebna agencija, organ v sestavi ali celo fundacija, ki prevzame tudi upravne naloge v zvezi s financiranjem kulturnih projektov in programov.

Pri imenovanju Nacionalnega sveta za kulturo bi kazalo dopolniti obstoječe zakonodajo v smeri krepitve njegove avtonomije. Zato bi bilo bolj primerno, če bi predsednika in člane sveta ne predlagala vlada, kot to sedaj določa 16. člen ZUJK, ampak civilna družba, to je reprezentativna združenja različnih kulturnih organizacij, imenoval pa bi jih državni zbor. S tem bi zagotovilo večjo neodvisnost članov Nacionalnega sveta za kulturo. Obstaja še dodatna možnost okrepitve avtonomije članov tega sveta, ki bi jo dosegli z zahtevano dvotretjinsko podporo v parlamentu, ki bi predlagateljem onemogočala predlaganje kandidatov, ki ne bi imeli najširše družbene in politične podpore. Pri tej rešitvi vseeno kaže opozoriti na možnost paralize odločanja, če v državnem zboru ne bi mogli doseči tako visoke stopnje soglasja.